

KÖZIGAZGATÁSI ÉS
INFOKOMMUNIKÁCIÓS JOGI
PHD TANULMÁNYOK

2022/I.

KÖZIGAZGATÁSI ÉS INFOKOMMUNIKÁCIÓS JOGI PHD TANULMÁNYOK

2022. évi I. SZÁM

III. ÉVFOLYAM

HU – (e)ISSN: 2732-0731

Kiadó: Tudatosan a Környezetünkért Egyesület
Felelős kiadó: Dr. Hohmann Balázs, egyesületi elnök.

Főszerkesztő: Dr. Hohmann Balázs Ph.D.

A Szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. habil. Budai Balázs Benjámin Ph.D.

Dr. Czékmann Zsolt Ph.D.

Prof. Dr. Fábián Adrián Ph.D.

Prof. Dr. Polyák Gábor Ph.D.

Dr. Szőke Gergely László Ph.D.

Cím: Tudatosan a Környezetünkért Egyesület
7630 Pécs, Deák Ferenc u. 126.
tudatosanpecc@gmail.com

A folyóirat, valamint a benne szereplő valamennyi cikk szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő. A megjelentetésre szánt kéziratokat kérjük a fenti e-mail címre eljuttatni. A tanulmányok lektorálás után publikálhatók. A publikáláshoz szükséges szerzői útmutató és a folyóirat keretében megjelent lapszámok megtalálhatóak a folyóirat honlapján.

KÖZIGAZGATÁSI ÉS INFOKOMMUNIKÁCIÓS JOGI PHD TANULMÁNYOK

2022. évi I. SZÁM

III. ÉVFOLYAM

TARTALOM

<i>Kollár Gergő: A mesterséges intelligencia alkalmazásának adatvédelmi aggályai a közigazgatásban</i>	5-27. o.
<i>Hohmann Balázs: A kormányzati platformok átláthatóságának alanyi köréről</i>	28-36. o.
<i>Puskás Tamás: Nemzetközi kitekintés a post-mortem adatvédelemre</i>	37-47. o.
<i>Bors Bálint: Javaslatok az autonóm járművekre vonatkozó hazai közigazgatási jogi követelmények felülvizsgálatára</i>	48-62. o.
<i>Turcsiné Czapári Dóra: Telekommunikációs eszközök használata beavatkozással nem járó kutatásokban</i>	63-73. o.

ELŐSZÓ

Hihetetlen változás alatt van világunk – nem csak a nemzetközileg feszült helyzetben érezhetjük mindezt, hanem a rohanó technológiai fejlődés indukálta szabályozási űrre tekintettel is, amelyre a jognak, mint általános társadalmi normarendszernek minden korábbinál gyorsabb választ kell adni. Mindezt egy olyan környezetben, ahol sokszor a szabályozás alapját képező álláspontok ütköztetésére sincs megfelelő idő, arra tekintettel, hogy a szabályozás képes legyen megelőzni az újonnan kialakult helyzetek negatív kihatásait, következményeit. Jelen lapszámban ezen izgalmas témakörökkel foglalkoznak Szerzőink.

A lapszámban olyan témák merülnek fel, mint a mesterséges intelligencia közigazgatásban történő hasznosításának adatvédelmi kérdései, amely válaszokat ad az egyre aktuálisabb problémakörre; a szintén ezen közigazgatási rendszerek keretében létrehozott és fenntartott kormányzati platformok átláthatóságának egyes kérdései; az elhalt személyek adatvédelme, amely megfeszíti az adatvédelem hagyományos értelmezési kereteit; az autonóm járművekre vonatkozó közigazgatási jogi követelmények hazai rendszerének újragondolása és végül, de nem utolsósorban az adatok hasznosításának potenciális alkotmányjogi korlátai is terítékre kerülnek.

Úgy hiszem, hogy Szerzőink rendkívül kurrens témaválasztásaikkal és szakmailag megalapozott új álláspontjaikkal sikeresen nyújthatnak iránymutatásokat a közigazgatási és infokommunikációs tématerület iránt érdeklődő szakmai közönség számára.

A Kiadó nevében ezúton is köszönöm Szerzőink igyekezetét, a Szerkesztőbizottság tagjainak és a lektoroknak a felkérések elfogadását és áldozatos munkájukat.

Jó szakmai „merítkezést” kívánok minden Olvasónak!

Dr. Hohmann Balázs
főszerkesztő

A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ALKALMAZÁSÁNAK ADATVÉDELMI AGGÁLYAI A KÖZIGAZGATÁSBAN

Dr. Kollár Gergő

PhD hallgató, PTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

A szerző kutatási területe: Az adatalapú üzleti tevékenységek személyiségvédelemre gyakorolt hatásai, különös tekintettel azok adatvédelmi jogi vonatkozásaira

A szerző elérhetősége: kollar.gergo@pte.ajk.hu

DOI: [10.47272/KIKPhD.2022.1.1](https://doi.org/10.47272/KIKPhD.2022.1.1)

ÖSSZEFOGLALÓ

A Mesterséges Intelligencia (MI) – tágabban megfogalmazva az algoritmusvezérelt folyamatok – alkalmazási kérdéseinek alapvető aktualitását az információs technológia gyors fejlődése indukálja. Minden előnyével és hátrányával együtt ez kétségtelenül meghatározó tényező mind a köz-, mind a magánszféra szereplői számára. Ez teszi ugyanis lehetővé az olyan kiemelkedő teljesítmények mindennapos használatát, mint a cégalapításban közreműködő virtuális asszisztens (chatbot technológia, pl. UNA Litvániában¹) vagy az önvezető hókotró (kognitív robotika, folyamat-automatizáció, pl. Project „Yeti” Norvégiában).² Ekként válhatott a digitalizáció egyik központi célkitűzésévé az európai és hazai közigazgatásnak.³ Ennek a célkitűzésnek a COVID-19 járvány és az arra adott globális megoldási lehetőségek egyértelmű megerősítésül szolgáltak.

A fejlődési cél szem előtt tartása mellett azonban nem szabad megfeledkezni a kockázatokról, amelyek különösen nagy hatást gyakorolhatnak például az emberi méltóságra és annak védelmére, a természetes személyek magánszféréjába való aránytalan beavatkozás, valamint a személyes adataiknak nem megfelelő kezelése által.

Jelen kutatás célja a közigazgatási rendszerek általi MI használat központi adatvédelmi aggályainak azonosítása. Ehhez a szükséges mértékben a közigazgatásban alkalmazható algoritmusok jelenlegi és lehetséges felhasználási területeinek feltárására és az Általános Adatvédelmi Rendelet mesterséges intelligenciával kapcsolatos szabályozási megközelítésének vizsgálatára is sor kerül.

KULCSSZAVAK

Közigazgatás, mesterséges intelligencia, adatvédelem.

---

¹ „UNA – the first virtual assistant of public administration in Latvia”, Observatory of Public Sector Innovation (2018) <https://oecd-opsi.org/innovations/una-the-first-virtual-assistant-of-public-administration-in-latvia/> (2022.08.22.)

² „No more stranded passengers at airports in the winter thanks to self-driving snow clearing vehicles”, Az Európai Bizottság Hivatalos oldala (2020) <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/no-more-stranded-passengers-airports-winter-thanks-self-driving-snow-clearing-vehicles> (2022.08.22.)

³ COM(2020) 65 final; COM(2020) 66 final

I. Bevezetés

A mesterséges intelligencia különös súlyát egyfelől a számítástechnika új lehetőségei és az egyre növekvő mennyiségű rendelkezésre álló adat adja, másfelől azonban meghatározó tényező a jelenségre adott döntéshozói reakció is. Európa feltett szándéka ugyanis, hogy „globális vezetővé váljon az adatgazdaság innovációja és alkalmazásai terén”,⁴ így az MI helyzetének rendezése nem pusztán innovatív természete miatt kiemelt jelentőségű, hanem a civil társadalmakban betöltendő szerepe miatt is. A digitális állam megvalósítása a mai intenzíven változó világban egyébként is különös jelentőségre tett szert. A tény, hogy a digitalizáció nagyrészt a közigazgatás funkcióin keresztül tud megvalósulni, tovább növeli a szolgáltatások átalakításának, az érintettekkel való hatékony együttműködésnek a szükségességét.⁵

A közigazgatás működési mechanizmusai természetükből adódóan magas kockázatúnak tekinthetők, figyelembe véve kiterjedt szervezetrendszerét, a lakosság magánéletébe erős behatást gyakorló és rendkívül változatos tevékenységi területeit, valamint az érintettek részvételi önkéntességének hiányát.⁶ A kockázatok számbavételét követően is elmondható azonban, hogy a közigazgatásnak kulcsszerepet kell játszania az MI technológiák felvételében és biztonságos alkalmazásában. Az MI rendszerek által biztosított jobb elemzési képességek, folyamat-automatizációs lehetőségek, valamint a gyors és informatív visszacsatolások által várhatóan csökkenthetők a közérdekű szolgáltatások költségei, miközben színvonaluk és reagálási sebességük jelentősen növelhető.⁷

II. Mesterséges intelligencia a közigazgatásban

1. A mesterséges intelligencia és technológia háttere

A mesterséges intelligencia jelenségének lehatárolása, fogalmának megragadása még ma sem egyszerű feladat. Több irányból közelítve egymástól eltérő meghatározások születhetnek, anélkül, hogy egyik vagy másik objektíve „hibás” lenne. Egy számomra jól értelmezhető, egyszerű és kompakt megfogalmazás szerint a mesterséges intelligencia „*olyan technológiák együttese, amelyek adatokat kombinálnak algoritmusokkal és számítási teljesítménnyel*”⁸, jellemzően folyamat-automatizációs célok elérése érdekében. Ebből egyértelműen kiolvasható a technológiai komplexitás és multidiszciplinaritás, valamint az adatalapúság és az algoritmus-vezérelt jelleg.

---

⁴ COM(2020) 65 final

⁵ OECD: *The OECD Digital Government Policy Framework: Six dimensions of a Digital Government*. OECD Public Governance Policy Papers, No. 02. OECD Publishing, Paris, 2021. <https://doi.org/10.1787/f64fed2a-en>

⁶ Agencia Española Protección Datos (AEPD): *Technologies and Data Protection in Public Administrations*. AEPD, Barcelona, 2020.

⁷ Misuraca, Gianluca – van Noordt, Colin: *Overview of the use and impact of AI in public services in the EU*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020. <https://doi.org/10.1145/3428502.3428513>

⁸ COM(2020) 65 final

A fenti terminológia teljesebb körű pontosításához érdemes tisztázni, hogy az MI mely esetekben, milyen körülmények között és miért minősülhet aggályosnak. Másként megfogalmazva milyen jelek utalnak arra, hogy a kérdéses adatkezelési folyamat a kockázati skála egyik szélső értéke felé közelít. A jelek, amiket a magam részéről feltétlenül ide sorolnék azok az ún. Big Data alapúság, illetve az adatosítás, a cloud computing és a Dolgok Internete jelenségek. Ezek mind egymással, mind az algoritmizált folyamatokkal nagy mértékben összefüggenek, de mint jelenségek önmagukban is kiterjedt vizsgálatra érdemesek, így e helyütt mindössze röviden, a téma szempontjából fontos aspektusaira térek ki.

A Big Data, másnéven nagy adathalmazok, olyan hatalmas méretű adatkoncentrációk, valamint az azokon egyedülállóan komplex (skalázható) technológiai környezetben végzett számítástechnikai műveletek, amelyeket kiemelten a nagy adatmennyiség, az adatok változatossága, a feldolgozási sebesség és a változékonyság jellemez.⁹ A mesterséges intelligencia ezen technológiai konstelláció eredményeként léphet át magasabb rendű, ám ezzel együtt kockázatosabb létszakaszába.

Alapvetően az input oldalt, tehát az adatgyűjtési lehetőségeket befolyásolja a Dolgok Internete (Internet of Things, IoT), amely az egymással IP¹⁰ alapon kommunikáló és szenzorosan adatokat gyűjtő, valamint továbbító eszközöket jelenti.¹¹ Az adatosítás (datafikáció) egy olyan társadalmi szokás (trend), amely a mindennapi emberi magatartások digitális adattá történő átalakításának folyamatát jelenti.¹² Utóbbiak kifejezetten az új, korábban adatként nem létező adattípusok összegyűjtésével, illetve generálásával vesznek részt a folyamatban. Szintén megemlítendő az ún. cloud computing,¹³ ami a szükséges hardver erőforrás kiszervezését és azokhoz az interneten történő kapcsolódást jelenti.¹⁴ Ez a gyakorlatban tipikusan külső tárhelyszolgáltatások formájában valósul meg és a magas adatkoncentrációból eredő adatvédelmi és adatbiztonsági kockázatokon túl igényérvényesítési akadályokat is előidézhet a jellemzően országhatárokon átnyúló adatmegosztási szisztéma miatt.¹⁵

2. A közigazgatás és mesterséges intelligencia kapcsolata

---

⁹ „ISO/IEC 20546:2019” Information Technology – Big Data – Overview and vocabulary, 3.1.2. pont

¹⁰ Az internetprotokoll, az interneten keresztüli kommunikáció egyik alapvető szabványa

¹¹ Techopedia: *What Does internet of Things (IoT) Mean?*
<https://www.techopedia.com/definition/28247/internet-of-things-iot> (2022.08.22.)

¹² Southerton, Clare: Datafication. Schintler, Laurie – McNeely, Connie (Szerk.): *Encyclopedia of Big Data*. Springer, Cham, 2020. 1-4 o. https://doi.org/10.1007/978-3-319-32001-4_332-1

¹³ Magyarul használatosak a „számítási felhő” és a „felhőtechnológia” kifejezések

¹⁴ Techopedia: *Cloud Computing*, <https://www.techopedia.com/definition/2/cloud-computing> (2022.08.22.)

¹⁵ Bankó Zoltán – Szőke Gergely László: *Az információtechnológia hatása a munkavégzésre*. Utilitates., Pécs, 2015. 22. o.

Az eddigiekben láttuk az algoritmizált folyamatok és az MI rendszerek technológiai szempontú meghatározását. A következőkben az eddig megszerzett ismeretanyaggal felvértezve a közigazgatás szűkebb környezetének áttekintésére kerül sor, így láthatóvá válik, hogy a technológia lehetőségeivel hol és milyen mértékben tud(hat) élni a közigazgatás, különösen Magyarországon.

A közigazgatási rendszerek feladatellátásához illeszkedő, folyamat-algortimizációs lehetőségek vizsgálatakor kiindulópontként „a közigazgatás az állam adminisztrációja”¹⁶ fogalmat tekintem. Vagyis nem csak az államigazgatás központi, területi és helyi szerveire gondolok, hanem a helyi önkormányzati rendszer feladatellátására is. A két közigazgatási alrendszer egy egységet alkotva hozza létre az állami közigazgatást¹⁷ és – bár egymástól eltérő vezérelvek mentén – egymáshoz hasonló és egyúttal rendkívül szerteágazó feladat- és hatáskörrel rendelkeznek, miközben ellátják alapvető funkcióikat. Ezek a funkciók – egy viszonylag magas absztrakciós szinten megfogalmazva – a jogalkotás, a jogalkalmazás, a végrehajtás és a szervezés.¹⁸ A közigazgatási jogalkotás – úgymint a Kormány, Miniszterelnök, miniszterek, önálló szabályozó szervek és önkormányzati képviselő testületek azon képessége, hogy rendeleti úton általánosan kötelező magatartás szabályokat állapítsanak meg¹⁹ – a kevésbé jól automatizálható folyamatok közé tartozik, hiszen a népszuverenitás hatalomgyakorlásának megvalósulása jelenleg mind közvetlen, mind közvetett módon kizárólag természetes személy, tehát ember által lehet. A jogalkotás folyamatában az MI rendszerek az előkészítési szakaszban (korábbi jogalkotási megoldások elemzése, potenciális jogalkotási területek meghatározása, szabályozási lehetőségek feltárása, hatékonyságuk előrejelzése) tölthetnek be kulcsszerepet nagy adathalmazok vizsgálatával, következtetések levonásával, ezáltal támogatva a jogalkotók megalapozott döntéshozatalát. Előbbivel ellentétben a közigazgatási jogalkalmazás, végrehajtás és szervezés sokkal inkább haszonélvezője lehet az MI rendszerek alkalmazásának, ugyanis a szerteágazó feladatellátástól függetlenül azoknak körülbelül 80%-a jól beosztható, pontosan körülhatárolt csoportokba, ügýtípusokba.²⁰ Az automatizáció így sokkal inkább elképzelhető a mindennapi működés során, legyen szó belső ügyvitelről (költségvetéstervezés, illetmény-számfejtés), tervezési-igazgatási feladatokról (építésügy, anyakönyvi igazgatás), szubvencionálásról, vagy akár hatósági jogalkalmazásról (joghatás kiváltására irányuló érdemi döntések, szakhatósági állásfoglalások, hatósági nyilvántartásvezetés, hatósági bizonyítvány és igazolványkiállítás, hatósági ellenőrzés).²¹ A magyar közigazgatás szervezetrendszer, feladat- és

¹⁶ Magyary Zoltán: *Magyar Közigazgatás*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942. 39. o.

¹⁷ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény Preambuluma

¹⁸ Patyi András: *A közigazgatási működés jogi alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 17-18. o.

¹⁹ Magyarország Alaptörvénye T). cikk (1)-(2) bekezdések

²⁰ Samu Nagy Dániel: *Mesterséges Intelligencia a Közigazgatásban. Országgyűlés Hivatal, Képviselői Információs Szolgálat 2021/73.*

²¹ Iváncsics Imre – Fábíán Adrián: *Hatósági Jogalkalmazás a Közigazgatásban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013. 16-18. o.

hatáskörkiosztása alapján látható, hogy az MI rendszerek jól illeszkednek a szervek tevékenységébe stratégiai döntéselőkészítés, belső és külső ügyviteli folyamat támogató, érdemi ügyintézés és akár lakossági tájékoztatás formájában is.

Az MI rendszerek infrastrukturális háttereként számos követelmény szerepelhet, ezek lehetnek szoftveres, hardveres, de egyébiránt társadalmi követelmények is. Ma Magyarországon az említett feltételek széles skáláján több mérföldkő jellegű lépés is már megtételre került. Gondolhatunk a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség (KIFÜ) szuperszámitógép szolgáltatására (HPC), ami tudományos számítási feladatok futtatására, valamint tudományos célú adattárolásra szolgál. Ez olyan magas szintű számítási kapacitást biztosít, amely a nagy adathalmazokon végzett kiterjedt műveletekhez elengedhetetlen. Az e-Közigazgatás felé tett lépések közé tartoznak a szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatások (SZEÜSZ-ök), amelyek az államigazgatás szerveit támogatják a digitális átállásban, míg a Központi Azonosítási Ügynök (KAÜ) a lakosság elektronikus azonosítását biztosítja, ezzel az elektronikus ügyintézés előfeltételét teljesíti.²²

Jelenleg a hazai megvalósított, vagy a megvalósítás szakaszában lévő applikációk között szerepel a Magyar Államkincstár Téba programja, amely a családtámogatási ellátások folyósítását korszerűsíti.²³ A Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkáját a SESAME számítógépes ellenőrzési szoftver ESKORT Audit Assistant változata²⁴, valamint a Rugalmas Adóellenőrzési Döntéstámogató és Adatbányászati Rendszer (RADAR) támogatja.²⁵ A Nemzeti Élelmiszerláncbiztonsági Hivatalnál Facebook Messengerbe integrált, Nébo névre hallgató chatbot válaszol az ügyfelek kérdéseire,²⁶ a kormányablakoknál pedig folyamatban van egy önkiszolgáló ügyintézési terminál létrehozása – KIOSK projekt keretében – amely erkölcsi bizonyítványok és elveszett jogosítványok igénylésében működik közre.²⁷ A 1818-as kormányzati ügyfélszolgálatnál a robotizált ügyintézés érdekében egy chatbot bevezetése történik²⁸, továbbá átfogóan alkalmazható Automatizált Közigazgatási Döntéshozatali (AKD) rendszer

²² DJP: *Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája 2020-2030*. Digitális Jólét Nonprofit Kft, Budapest, 2020. 15-16. o.

²³ Infotér: *Lezárult a TÉBA projekt (2012)* <https://infoter.hu/cimke/teba> (2022.08.22.)

²⁴ *Közbeszerzési hirdetés, SESAM szoftver karbantartási szolgáltatás megrendeléséről* (2021) https://www.kozbeszerzes.hu/media/hirdetmeny/portal_767520/portal_12360_2021.pdf (2022.08.22.)

²⁵ Adó Online: *KoKaIn-nal és RADAR-nal veszi fel a harcot az adósalókkal az APEH*. <https://ado.hu/ado/kokain-nal-es-radar-nal-veszi-fel-a-harcot-az-adocsalokkal-az-apeh/> (2022.08.22.)

²⁶ NÉBIH: *Július 1-től Nébo segíti a Nébih ügyfélszolgálati munkáját* (2020). <https://portal.nebih.gov.hu/-/juliust-1-tol-nebo-segiti-a-nebih-ugyfelszolgalati-munkajat> (2022.08.22.)

²⁷ NISZ Zrt.: *Projektleírás*. <https://www.nisz.hu/hu/projektek/mesters%C3%A9ges-intelligenci%C3%A1val-t%C3%A1mogatott-%C3%BCgyint%C3%A9z%C3%A9s-pont-kiosk-kiterjeszt%C3%A9se> (2022.08.22.)

²⁸ Schopp Attila: *Robot segít az ügyintézésben* (2021). <https://itbusiness.hu/technology/aktualis-lapszam/megkerdeztuk/robot-segit-az-ugyintezesben/> (2022.08.22.)

kialakítása is a tervezési szakaszban van. Utóbbi több ügymenet – köztük például az objektív felelősség körébe tartozó gyorsajtás – automatizációját is végezné.²⁹

Szervezeti szempontból fontos átalakítás keretében a Digitális Magyarország Ügynökség Zrt. közfeladatként látja el ma Magyarországon az e-közigazgatással, az informatikával, az e-közigazgatási és informatikai fejlesztések egységesítésével, a kormányzati célú elektronikus hírközlési tevékenységgel, valamint a közigazgatási informatika infrastrukturális megvalósíthatóságának biztosításával kapcsolatos állami feladatokat. Tehát a jelenlegi és a jövőben megvalósuló MI rendszerekkel kapcsolatos projektek kiemelt szereplőjeként tekinthetünk rá.³⁰

A tanulmány ezen pontjára röviden áttekintésre kerültek az algoritmizált folyamatok technikai és technológiai aspektusai, valamint a közigazgatás pragmatikus felhasználási lehetőségei. A jogi és adatvédelmi vizsgálat megkezdése előtt bizonyosan kijelenthetővé vált, hogy a közigazgatás digitalizációja során megkerülhetetlen az „igazgatás az MI-vel” kérdéskör rendezése.³¹ Feltétlenül szükséges a célok és stratégiák meghatározása mellett a tényleges megvalósítás nehéz és kellemetlen munkáját is elvégezni, ennek során pedig még az irányítás birtokában meghozni a szükséges döntéseket.

3. Az adatvédelmi jog előírásai a mesterséges intelligencia technológia alkalmazásával összefüggésben

3.1. Az adatvédelem és az algoritmizált folyamatok kapcsolata

Az adatvédelmi jog – vagyis a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető emberi jog felett őrködő szabályok összessége³² – több ponton gyakorol hatást az eddigiekben taglalt technológiai és társadalmi folyamatok alakulására. Mielőtt a hatályos joganyag vizsgálatára rátérnénk érdemes néhány korszaktól és szabályozási rezsimtől független megállapítást tennünk a tisztánlátás érdekében. Látni kell ugyanis, hogy az adatvédelmi jog szabályozási spektruma sokkalta szélesebb az algoritmizált folyamatok területénél, így a hatásgyakorlás is viszonylag közvetett módon valósul meg.

Az MI rendszerek alkalmazásával kapcsolatban – adatvédelmi szempontból – két fontos szakaszt szükséges elkülönítenünk egymástól,³³ annak érdekében, hogy az aggályok értelmezhetőek legyenek. Az első szakasz a fejlesztés

---

²⁹ Fejes Erzsébet – Futó Iván: Mesterséges intelligencia a közigazgatásban – az érdemi ügyintézés támogatása. *Pénzügyi Szemle Különszám 2021/1*, 45-46. o. https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_k_1_2

³⁰ A Digitális Magyarország Ügynökség Zártkörűen Működő Részvénytársaság kijelöléséről és egyes feladatainak meghatározásáról, valamint az összehangolt biztosításával összefüggő részletszabályokról szóló 307/2022. (VIII. 11.) Korm. rendelet 3. §

³¹ Misuraca, Gianluca – van Noordt, Colin: i.m. 7-11. o.

³² Jóri András: *Adatvédelmi Kézikönyv, Elmélet, Történet, Kommentár*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 17. o.

³³ UNESCO: First draft of the recommendation on the ethics of artificial intelligence, *shs/bio/abeg-ai/2020/4 ren.2* (2020) 4. o.

időszaka, ez a rendszer felépítésének folyamata, vagyis egy olyan tevékenység, aminek eredményeként működő MI rendszer jön létre. Jelen esetben a kapcsolódási pont az adatvédelem és az MI között a fejlesztéshez használt adathalmaz (training data) forrása és jogi megítélése lesz.³⁴ Ez az adathalmaz a gépi tanulás minden formájához (felügyelt, felügyelet nélküli, megerősített, mély tanulás) szükséges, mivel a mesterséges neurális háló kialakulásához szükséges input adatokat szolgáltatja.³⁵ A konkrét kapcsolat az adatvédelemmel akkor jön létre, amikor ez az adathalmaz személyes adatokat³⁶ is tartalmaz, hiszen a GDPR 2. cikk szerinti tárgyi hatály meghatározása szerint a rendelet alkalmazandó minden „személyes adat részben vagy egészben automatizált módon történő kezelésére”. Ez természetesen önmagában nem aggályos, a nehézséget kevésbé a training data jogi megítélése okozza (bár kétségtelenül az ilyen helyzetek kialakulásának előfeltétele, hiszen személyes adat hiányában semmilyen adatvédelmi aggály nem merülhet fel), sokkal inkább annak forrása, illetve pontos ismerete. A tendencia jelenleg ugyanis azt mutatja, hogy az ilyen „feltanításhoz” használt adathalmazok forrása nagyarányban az ún. Big Data, vagyis a korábban már bemutatott nagy adathalmazok.³⁷ Ennek a következtében pedig a fejlesztési szakasz input adatai többnyire átláthatatlanok még a fejlesztők számára is, a kezelésük pedig ennek megfelelően rendkívül nehézkes, hiszen ebben az esetben az adatokról még az sem állapítható meg egyértelműen, hogy személyes adatnak minősülnek-e.³⁸

11

A második szakasz a fejlesztés végeztével az alkalmazás (deployment) időszaka, vagyis az MI rendszer valós környezetben történő használata. Az input adatok nagyban eltérnek az egyes MI rendszerek típusától függően, így a kategória alkotás valamivel általánosabb módon történhet csak meg. Annyi bizonyosan elmondható, hogy az adatok forrása nem feltétlenül Big Data (csak akkor, ha az MI feladata nagy adathalmazok elemzése). Továbbá jó eséllyel az adatok jogi megítélése és forrása az elvégzendő feladattal állnak összefüggésben, így például az önvezető hókotró a környezetének vizuális input adatait fogja felhasználni a tájékozódáshoz, a nyelvhelyességet ellenőrző szoftver a bevitt írott szöveget vizsgálja, míg egy robotbíró az előtte lévő ügy iratait elemzi következtetések levonásához és a döntések meghozatalához. Ezek az adatok láthatóan nagy eltérést mutathatnak egymáshoz képest, illetve eshetőlegesen tartalmaznak személyes adatokat a feladattól függően. Közös bennük azonban (a fejlesztési szakasztól eltérően) a nagyobb fokú átláthatóság. A működő MI ugyanis a feladat elvégzéséhez szolgáltatott input

---

³⁴ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): *The impact of the General Data Protection Regulation (GDPR) on artificial intelligence* (PE 641.530 – June 2020) 15. o.

³⁵ Fejes Erzsébet – Futó Iván: i.m. 30-32. o.

³⁶ Közvetlen vagy közvetett módon azonosított vagy azonosítható természetes személyre vonatkozó bármely információ.

³⁷ Siapka, Anastasia: *The Ethical and Legal Challenges of Artificial Intelligence: The EU response to biased and discriminatory AI. Panteion Társadalom- és Allamtudományi Egyetem* (2018) 19-22. o. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3408773>

³⁸ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): i.m. 15- 30. o.

adatokon fog „dolgozni”, így azoknak a jogi megítélése feltárható (a hókotró nem feltétlenül kezel személyes adatot, míg a robotbíró jellemzően igen), a forrásuk pedig a működéssel érintett terület (a hókotró esetén a repülőgép kifutópályája, a robotbíró esetén a jogi eljárás). Ezzel összefüggésben egészen más aggályok merülnek fel az alkalmazási szakaszban, mint a fejlesztési szakaszban, azonban összességében elmondható, hogy mindkét esetben az adatvédelmi szabályok alkalmazása nincs kizárva, így az előírások minden esetben figyelembe veendőek.³⁹

3.2. A vonatkozó adatvédelmi előírások

Az adatvédelmi jog 1970-es években kezdődő kialakulásától kezdve mind a mai napig a technológia fejlődésére adott jogalkotói válasz egyik megvalósulása, így a különböző időszakok eltérően, de legalábbis eltérő súllyal határozták meg a jogpolitikai célokat.⁴⁰ Azonban minden szabályozási generáción átívelő motívum az információs egyensúlytalanság („információs túlhatalom”) kialakulásának korlátozása, illetve hátrányos következményeinek mérséklése.⁴¹ Az idők folyamán az információs hatalom birtokosának személye együtt változott az adatvédelem szabályozási eszközeivel. Ez a hatalom kezdetekben az államoknál volt, majd fokozatosan beléptek a magánvállalatok is, így a legkorábbi tisztán átláthatóságot és garanciális szabályokat megállapító rendelkezéseket egyre nagyobb mértékben bővítették az adatalany oldalán megjelenő jogokkal. Ezek a jogok az életviszonyok egyre bonyolultabbá válásával formálódtak mind komplexebbé, így lehetséges, hogy az idő előrehaladtával egyre több joggal (ami egy speciális jogi felhatalmazás az adatok kezelésére⁴², tehát az adatkezelés megkezdésének egyik előfeltétele⁴³) és az érintetti jogok egyre szélesebb skálájával szembesülünk.

Az Általános Adatvédelmi Rendelet⁴⁴ 2018 óta alkotja az európai adatvédelmi jog gerincét. Jogforrási formájából következtethetünk a jogalkotói hozzáállás fordulatára, tekintve, hogy korábban a területet egy irányelv⁴⁵ szabályozta, jelenleg pedig egy közvetlenül hatályos, közvetlenül alkalmazandó

---

³⁹ Uo. 15-30. o.

⁴⁰ Szőke Gergely László: Az adatvédelem szabályozásának történeti áttekintése. *Infokommunikáció és jog 2013/3*, 107-111. o.

⁴¹ Szabó Máté Dániel: Az információs hatalom alkotmányos korlátai. Miskolci Egyetem, Miskolc, 2012. 11-29. o.

⁴² Péterfalvi Attila – Révész Balázs – Buzás Péter (Szerk.): *Magyarizgat a GDPR-ról*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018. 111 o.

⁴³ Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és az Európa Tanács: *Európai adatvédelmi jogi kézikönyv*. Az Európai Unió kiadóhivatala, Luxembourg, 2019. 158 o.

⁴⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló rendelete

⁴⁵ Európai Parlament és a Tanács 95/46/EK irányelve a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló irányelve (adatvédelmi irányelv)

uniós rendelet (bár számos az irányelvből átvett megoldást alkalmaz továbbra is⁴⁶). Ebből fakadóan az uniós jog és jogalkalmazás egységesebb, mivel kevesebb mozgástér maradt a tagállami jog divergenciájára. A Rendelet és az azt helyenként kiegészítő, pontosító tagállami jog⁴⁷ számtalan alkalmazandó rendelkezést tartalmaz, azonban ezek egyike sem *expressis verbis* előírás az MI rendszerekre.⁴⁸ A legszorosabb kapcsolat a GDPR profilalkotás⁴⁹ és automatizált döntéshozatal⁵⁰ fogalmaival áll fenn, továbbá a Rendelet alapelvei,⁵¹ a jogalapok⁵² és az érintetti jogok,⁵³ szintén különös figyelmet érdemelnek. Kiemelendő még a beépített és alapértelmezett adatvédelem elvének megfelelő követelményrendszer,⁵⁴ illetve a közérdekű archiválás, tudományos és történelmi kutatás, valamint statisztikai célok, mint az adatkezelés különös esetei.⁵⁵ Az aggályokkal kapcsolatban a releváns rendelkezések vizsgálatára alább kerül sor, itt csak a profilalkotást és az automatizált döntéshozatalt tekintem át, különös relevanciája miatt.

A profilalkotás a GDPR szerint személyes adatok automatizált kezelésének bármely formája lehet, amely során az adatokat egy természetes személy jellemzőinek értékelésére, mozgásához kapcsolódó jellemzők elemzésére vagy előrejelzésére használják.⁵⁶ Másként megfogalmazva a profilalkotás adatok közötti összefüggések azonosítása és konkrét csoportokra vagy személyekre történő értelmezése, olyan kategóriák létrehozása érdekében, amelyek azonos tulajdonságokkal rendelkeznek.⁵⁷ Az automatizált döntés ehhez képest egyszerűbben megragadható, mindössze egy kizárólag automatizált adatkezelésen alapuló döntést jelent.⁵⁸ Utóbbival a 22. cikk kapcsán részletesen foglalkozok, előbbiről viszont néhány általános megállapítást teszek. A GDPR leginkább korlátokat állít fel a profilalkotással kapcsolatban, ezt egyfelől az érintetti jogokon (tájékoztatás, tiltakozás), másfelől az alapelveken (adattakarékosság) keresztül teszi, fontos leszögezni azonban, hogy a profilalkotás egyáltalán nem minősül tiltott tevékenységnek a GDPR szabályozási rendszerében, hiszen bármilyen jogalapon

---

⁴⁶ Kis Kelemen Bence – Hohmann Balázs: A Schrems ítélet hatásai az európai uniós és magyar adattovábbítási gyakorlatokra. *Infokommunikációs jog*, 2016/2., 64-66. o.

⁴⁷ Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Info.tv.)

⁴⁸ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): i.m. 35. o.

⁴⁹ GDPR 4. cikk 4. pont

⁵⁰ GDPR 22. cikk

⁵¹ GDPR 5. cikk

⁵² GDPR 6. cikk

⁵³ GDPR 12-22. cikkei

⁵⁴ GDPR 25. cikk

⁵⁵ GDPR 89. cikk

⁵⁶ GDPR (71) preambulumbekendzése és 4. cikk 4. pontja

⁵⁷ Pataki Gábor – Szőke Gergely László: *Az online személyiségprofilok jelentősége*. In: Polyák Gábor (Szerk.): *Algoritmusok, keresők, közösségi oldalak és a jog – a forgalomirányító szolgáltatások szabályozása*. HVG-ORAC, Budapest, 2020. 75. o.

⁵⁸ GDPR 22. cikk (1) bekezdés

végezhető, amennyiben az adatkezelés egyéb feltételei fennállnak.⁵⁹ A korlátozás mögötti jogpolitikai cél a profilokban rejlő veszélyek enyhítését célozza, mivel bizonyos helyzetekben megfoszthatja önmeghatározási képességétől az egyént, továbbá a Big Data alapú rendszerek megjelenésével gyakorlatilag végtelen számú adat alapján képesek kialakítani egyre bonyolultabb profilokat. Az ilyen profilok létezése pedig visszaélésre alkalmas helyzetbe hozhatja az ismeretanyagát birtokló személyeket, ezzel súlyosan veszélyeztetve az érintett magánéletének különböző aspektusait.⁶⁰

4. Adatvédelmi aggályok az MI rendszerekkel kapcsolatban

4.1. Az aggályokról általában

Az adatvédelmi jog alapvető célkitűzései és az MI rendszerek által támogatott – különösen a Big Data alapú – adatfeldolgozási mechanizmusok tagadhatatlanul kollíziós pályán mozognak egymás viszonylatában.⁶¹ Ezek a rendszerek mindenkori működési elvük szerint a lehető legnagyobb adathalmazhoz történő hozzáférést igénylik, ennek megfelelően az adatok gyűjtésekor sem szívesen vannak tekintettel az olyan korlátozásokra, mint a célhoz kötöttség, adattakarékosság vagy korlátozott tárolhatóság.⁶² Ez abból az egyszerű törvényszerűségből ered, hogy az adatgyűjtés pillanatában nem szükséges (és nem is lehetséges) teljes körűen tisztában lenni a lehetséges felhasználási / hasznosulási lehetőségekkel, ugyanis ezeket az MI rendszer maga fogja kimunkálni ismeretlen összefüggések megtalálásával és új következtetések levonásával. Tehát az első és legfontosabb adatvédelmi aggály a jogpolitikai célok és a technológia működési elvének összeütközéséből ered. Ez önmagában nem jelenti, hogy a GDPR végérvényesen inkompatibilis lenne a Big Data alapú MI rendszerekkel, azonban az összeütközés feloldása komolyabb, esetről estre történő átgondolást igényel.⁶³

Az előbbihez hasonló generálisan jelenlévő aggály a legtöbb fejlett MI rendszer immanens részét képező, ún. fekete doboz (black box) jelenségből ered. A jelenség lényege, hogy az algoritmus működése során az input oldal és az output oldal közötti követhető kapcsolat megszűnik a külső szemlélő számára. Vagyis ezekben az esetekben tisztázott a bemeneti és kimeneti oldal adattartalma (az, hogy milyen adatok alapján, milyen eredmény jött létre), de a kettő közötti ok-okozati összefüggés (miért ez az eredmény jött létre a megadott adatok alapján) nem, vagy csak nagyon nehezen ismerhető meg.⁶⁴ Ez adatvédelmi szempontból alapelvi

---

⁵⁹ Jóri András: *A GDPR magyarázata*. HVG-ORAC, Budapest, 2018.

⁶⁰ Zódi Zsolt: *Platformok, robotok és a jog*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2018. 86. o.

⁶¹ Cohen, Julie E.: What privacy is for. *Harvard Law Review* 2013/126. 12-14. o.

⁶² Mayer-Schönberger, Viktor – Cukier, Kenneth: *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think*. Boston, Houghton Mifflin Harcourt, 2013. 26. o.

⁶³ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): i.m. 44-45. o.

⁶⁴ Agencia Española Protección Datos (AEPD): i.m.

⁶⁴ Misuraca, Gianluca – van Noordt, Colin: i.m. 36-37. o.

szinten okoz problémákat az átláthatóság hiánya miatt, de az érintetti jogok tiszteletben tartása és jogérvényesítés elősegítése is komoly akadályokba ütközhet. Az adatvédelmi megfontolások mellett egyéb alapvető emberi jogok (emberi méltóság, egyenlő bánásmód) is veszélyeztetettek lehetnek, továbbá ágazati és eljárási szabályok is sérülhetnek.⁶⁵

A harmadik olyan aggály, ami a teljes szisztémát áthatja az ún. „algorithmic bias”, amit magyarul algoritmizált elfogultságként fordíthatunk. Ebben az esetben szoftverhiba vagy a fejlesztéskor használt training data torzítása / torzulása vezet az MI rendszer diszkriminatív működéséhez. Ez jóhiszeműséget feltételezve természetesen nem szándékolt hatás a fejlesztők részéről, hiszen könnyen elképzelhető (főleg történelmi adatbázisok esetén⁶⁶), hogy egy olyan régóta meglévő, de ez idáig azonosítatlan megkülönböztető gyakorlat az ok, amit az algoritmus mindössze felerősített.⁶⁷ Adatvédelmi szempontból (az egyéb alapjogszerelem mellett) súlyos következményekkel járhat az ilyen diszfunkcionális működés – függetlenül az októl és a szándéktól – hiszen egy hátrányosan megkülönböztető módon működő algoritmus alapján meghozott döntés óhatatlanul jogellenes adatkezelést fog megvalósítani.⁶⁸

4.2. Az MI és a GDPR alapelvei

A GDPR alapvető rendszere igyekszik útmutatással szolgálni az értelmezési nehézségek elhárítására és a joghézagok feltöltésére, e tekintetben álláspontom rendkívül szerint jól látja el feladatát. Meggyőződésem, hogy az adatvédelmi jog valós elvárásainak megértéséhez az alapelvek megértésén keresztül vezet az út, így az aggályok részletes vizsgálatát is ezen ponton érdemes elkezdni.

4.2.1. Jogszerűség, tisztességes eljárás és átláthatóság elve

Általában, és így az MI rendszerek esetén is, a személyes adatok kezelését jogszerűen és tisztességesen, valamint az érintett számára átlátható módon kell végezni.⁶⁹ Az alapelv szerint az adatkezelés csak abban az esetben tekinthető jogszerűnek, ha az általánosságban is megvalósul,⁷⁰ így nemcsak az adatvédelmi tárgyú jogszabályoknak, hanem bármely egyéb személyes adatokat érintő normának is megfelel, így messzemenően tekintettel kell lenni az ágazati és eljárási (például

⁶⁵ Mohay Ágoston: *A mesterséges intelligencia szabályozási perspektívái az Európai Unióban*. In: Kis Kelemen Bence – Mohay Ágoston (Szerk.): *A technológiai fejlődés jogi kihívásai: Kézikönyv a jogalkotás és jogalkalmazás számára*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2021. 72. o.

⁶⁶ Edwards, Lilian: *Enslaving the Algorithm: From a “Right to an Explanation” to a “Right to Better Decisions?”*. *IEEE Security & Privacy* 16(3), 2018, 46-48 o. <https://doi.org/10.1109/MSP.2018.2701152>

⁶⁷ Chander, Anupam: *The Racist Algorithm?*. *Michigan Law review*, 115(6), 2017. 1028-1030 o.

⁶⁸ BBC News: *Artificial intelligence: Algorithms face scrutiny over potential bias* (2019). <https://www.bbc.com/news/technology-47638916>

⁶⁹ GDPR 5. cikk (1) bekezdés a) pont

⁷⁰ Révész Balázs: Péterfalvi Attila – Révész Balázs – Buzás Péter (Szerk.): i.m. 95-96. o.

közigazgatási szervek döntés indokolási kötelezettsége⁷⁴) rendelkezésekre, amelyek személyes adatokat érintenek. Jogszerűség egyik kiemelt előfeltétele az érvényes adatkezelési jogalap megléte,⁷² amelyekről részletes vizsgálat a 4.3. pontban található. Az eljárás igazán abban az esetben tekinthető tisztességesnek, amennyiben az az érintetti jogokat magába foglalja és az érintettek jogérvényesítését aktívan (kérések és panaszok kezelése) és passzívan (előzetes tájékoztatás) is elősegíti, így látható, hogy szoros kapcsolatban áll az átláthatóság követelményével, amely alatt mindenekelőtt az érintettek számára egyértelműen meghatározható adatkezelési folyamatok kialakítása és az arról való tájékoztatás (ami tömör, könnyen hozzáférhető és könnyen érthető, valamint világos és közérthető nyelven megfogalmazott⁷³) értendő.⁷⁴ A tisztességgel kapcsolatban MI rendszerek esetén fontos megkülönböztetnünk az információs tisztességességet és a szubsztantív (lényegi) tisztességességet.⁷⁵ Előbbi követelménye, a téves, hiányos, félrevezető tájékoztatás hiánya, vagyis az a kívánatos állapot, amikor az érintett minden szükséges információval rendelkezik az adatkezelést illetően.⁷⁶ Ezzel kapcsolatban rögtön egy sokat emlegetett aggály merül fel, ami szerint nincs arra garancia, hogy az érintett a kapott információt értelmezni is tudja. Ez főként ezen a területen lehet igaz, hiszen egy MI rendszer belső működése laikusok számára – nem meglepő módon – nehezen átlátható.⁷⁷ Utóbbi, vagyis a szubsztantív tisztességesség lényegét tekintve az eredmény tisztességességét várja el, vagyis az elfogultság és a diszkrimináció hiányát.⁷⁸ A GDPR (71) preambulumbekzdése a tisztességességet, mint adatkezelői kötelezettséget megalapítja, azonban előfordulhatnak olyan helyzetek, amelyekben akár a fekete doboz jelenségből, akár más okból kifolyólag a tisztességtelen adatkezelés ebbéli jellege rejtve marad még az adatkezelő elől is, így a jogellenes helyzet hosszú időn keresztül megoldatlan maradhat.

4.2.2. Célhoz kötöttség elve

Személyes adatokat csak meghatározott, egyértelmű és jogszerű célból lehet kezelni, továbbá az adatokat az eredeti céllal össze nem egyeztethető módon tilos kezelni.⁷⁹ Tehát az alapelv megköveteli, hogy személyes adatokat csak az előre meghatározott cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig kezeljék. A probléma

---

⁷¹ Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény 81. § (1) bekezdés

⁷² Péterfalvi Attila – Révész Balázs – Buzás Péter (Szerk.): i.m. 95. o.

⁷³ GDPR (58) preambulumbekzdése

⁷⁴ Hohmann Balázs: A köztestületek átláthatóságának egyes feltételeiről. *Közigazgatási és Infokommunikációs Jogi PhD Tanulmányok* 1(1), 2020. 19-20. o.

⁷⁵ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): i.m. 44. o.

⁷⁶ GDPR (60) preambulumbekzdése

⁷⁷ Wachter, Sandra - Mittelstadt, Brent – Russel, Chris: Counterfactual explanations without opening the black box: automated decisions and the GDPR. *Harvard Journal of Law & Technology Volume 31*(2), 2018. 842-843. o. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3063289>

⁷⁸ GDPR (71) preambulumbekzdés

⁷⁹ GDPR 5. cikk (1) bekezdés b) pont

egyértelműen megmutatkozik adatok – nagy adathalmazokra jellemző – készletező típusú gyűjtésekor,⁸⁰ illetve ismeretlen eredetű adatok újra-feldolgozásakor, vagyis akkor, amikor nem vagyunk tisztában az eredeti adatkezelési céllal. Ide kapcsolódó fontos kivételszabályt alkot a Rendelet, amikor az 5. cikk (1) bekezdés b) pont második fordulatával összeegyeztethetőségi vélelmet állít fel. E szerint összeegyeztethető az eredeti céllal a 89. cikk (1) bekezdés szerinti közérdekű archiválás céljából, tudományos és történelmi kutatási célból vagy statisztikai célból történő további adatkezelés. A kivételszabály alkalmazhatóságának megítélése alapvetően nehéz ismeretlen eredetű adatok esetén, de még az eredeti cél ismeretében is különös vizsgálatnak kell alávetni a kompatibilitásukat. A 29. cikk szerinti munkacsoport állásfoglalása szerint átgondolandó a két cél közötti távolság, az új cél és az érintett várakozása közti viszony, az adat természete és annak az érintett érdekeire gyakorolt hatása, valamint a tisztességes adatkezelés elérése érdekében az adatkezelő által alkalmazott védelmi intézkedések jellege.⁸¹ Az aggályokkal kapcsolatban külön is kiemelendő, hogy a fejlesztési szakasz training adatállományba rendezetlen körülmények között bekerülő személyes adatok további felhasználása egyes személyekre és/vagy csoportokra vonatkoztatva hátrányos következményekkel járhat, amennyiben (bármely okból) téves következtetésekre döntés is alapul.

17

4.2.3. Adattakarékosság elve

Az adatkezelésnek mindig a korábban meghatározott céloknak megfelelőnek és relevánsnak kell lennie, továbbá szükséges mértékre kell korlátozódnia.⁸² Az alapelvnek megfelelően kerülni kell a felesleges, értelmezhetetlen vagy előre meg nem határozott, jövőbeni célhoz kapcsolódó adatok kezelését. Kétségtelen feszültség látható az adattakarékosság és a Big Data alapú MI rendszerek között, ahogy azt fentebb már kifejtettem. A megoldást megfelelő jogértelmezéssel többkevesebb sikerrel oldja meg a gyakorlat, mivel az adattakarékosság elve nem explicit számtani előírás, hanem jogelvként érvényesül minden adatkezelési folyamatban. Így a megfelelés, relevancia és szükséges mérték fogalmait a várható előnyökkel és kockázatokkal arányos módon lehet értelmezni, ezzel egy lazább és könnyebben betartható követelménynek kell mindössze megfelelni. Ezen értelmezés szerint mindaddig bővíthető az adatkör ameddig az olyan mértékben járul hozzá a cél eléréséhez, amely előnyben részesítendő az új adatok bekerülésével létrejövő kockázatokhoz képest.⁸³

4.2.4. Pontosság elve

---

⁸⁰ Siapka, Anastasia: i.m.47-48. o.

⁸¹ Article 29 Data Protection Working Party: *Opinion 03/2013 on purpose limitation (WP203)*. 20-37. o.

⁸² GDPR 5. cikk (1) bekezdés c) pont

⁸³ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): i.m. 47-48. o.

Az elv szerint az adatokat a kezelésük során pontos és naprakész állapotban kell tartani és minden szükséges intézkedést meg kell tenni annak érdekében, hogy a pontatlan adatok törlésre vagy helyesbítésre kerüljenek.⁸⁴ A kockázatok e tekintetben kevésbé elvontak, jól érzékelhető, hogy pontatlan adatokkal semmilyen cél nem érhető el. Míg a fejlesztési szakaszban hibás logikai kapcsolatok kialakulásához, az alkalmazáskor helytelen következtetésekhez és téves döntésekhez vezethet.

4.2.5. Korlátozott tárolhatóság elve

A személyes adatok tárolása csak a cél megvalósításához szükséges ideig megengedett.⁸⁵ Az alapelveknek megfelelően az adatok kezelésének időben mindig meghatározottnak kell lennie, illetve semmilyen személyes adat sem kezelhető előre meghatározott időkorlát nélkül. A feszültség szintén érzékelhető az MI rendszerek készletező jellegű „jó lesz még valamire” szemlélete és az adatvédelmi jog elvárásai között. Különösen aggályosak azok a fejlesztési szakaszban lévő esetek, amikor az eredeti adat eredete és így a bekerülés ideje, valamint az előírányzott törlési ideje is ismeretlen.

4.3. Az MI és az adatkezelési jogalapok

Az adatkezelési jogalapok az adatkezelési folyamatokban megkülönböztetett szerepet töltenek be, ezt hathatósan tükrözi a GDPR 6. cikkének címe – ahol a jogalapok rögzítésre kerültek – ami az adatkezelés jogszerűsége. Ahogy arra már utaltam, a jogalap egy speciális jog általi felhatalmazás személyes adatok kezelésére, ezért minden esetben, minden adatkezelési folyamatnak rendelkeznie kell egy (pontosan egy) jogalappal.⁸⁶

4.3.1. Az adatkezelés az érintett hozzájárulásán alapul

Az érintetti hozzájárulás hosszú múltra visszatekintő jogalap, a klasszikus értelemben vett információs önrendelkezés alapkövének tekinthető. Ennek megfelelően az érintett erős jogosítványokkal rendelkezik (hozzájárulás visszavonása, törléshez való jog), valamint számos garanciális szabály örködik a hozzájárulás önrendelkezést biztosító jellege felett (önkéntesség, meghatározottság, kifejezett és félreérthetetlen jelleg⁸⁷). A hozzájárulás bekérésének lehetséges esetei gyakorlatilag végtelenek, azonban a valódi és jogszerű hozzájárulás minden feltételének megfelelő nyilatkozatok – véleményem szerint – ritkák, így bár ez a jogalap rendkívül sűrűn használt, számos jogi buktatóval kell számolnia az adatkezelőnek. Az MI rendszerek esetén sincs ez másként. Pozitívum, hogy a jogalap alkalmazható a fejlesztési és alkalmazási fázisban is, azonban mindkét

---

⁸⁴ GDPR 5. cikk (1) bekezdés d) pont

⁸⁵ GDPR 5. cikk (1) bekezdés e) pont

⁸⁶ Péterfalvi Attila, Révész Balázs, Buzás Péter (Szerk.): i.m. 111 o.

⁸⁷ GDPR 7. cikk

esetben körültekintően kell eljárni. Elképzelhető, hogy az újra-hasznosított adatbázisok esetén az eredeti adatkezeléshez bekért hozzájárulás széles körű volt (un. broad consent), így bele tartozhat az ott megadott adatok új, de az érintett érdekeit nem sértő célokra történő felhasználása (itt is kérdéses az érintett képessége – még a szükséges tájékoztatás birtokában is – a lehetséges következmények értelmezésére, így okkal éri egyre több kritika un. „notice and consent” eljárást⁸⁸). Valamivel biztosabb alapokon nyugszik az adatkezelés az alkalmazási szakaszban, ha az adatkezelő a folyamat megkezdése előtt megfelelő hozzájárulással indítja az adatgyűjtést. Mindkét esetben komoly kihívás minden elvárásnak megfelelő hozzájárulást produkálni, utóbbival kapcsolatban könnyebbés, hogy nem kell egy másik adatkezelő eljárásának jogszerűségére hagyatkozni. A jogalappal kapcsolatban szintén érdemes figyelembe venni a hozzájárulás visszavonásának és az adatok törlésének lehetőségét, amit az érintett bármikor kérhet. Bármelyik jog gyakorlása okozhatja a folyamat-automatizáció megszakadását, szélsőséges esetben pedig a modell használhatatlanná válását.

4.3.2. Az adatkezelés szerződés teljesítéséhez szükséges

A „valamihez szükséges” típusú jogalapok közül az első mikor az adatokat szerződés teljesítése (vagy előkészítése) érdekében kezeljük. A jogalap esetén buktató lehet a szükségesség, mivel csak akkor alkalmazható, ha az adatkezelés a vállalt kötelezettség teljesítéséhez (szorosán) kapcsolódik. Szintén akadály lehet, hogy az érintett csak szerződő fél lehet, amennyiben nem minősül annak, a jogalap nem alkalmazható.⁸⁹ Fejlesztési szakaszban érezhetően nehezebb elképzelni, hogy az előbbi két feltétel fennálljon, azonban az MI rendszer alkalmazásakor már lehetséges magát az algoritmust a szerződéses rendelkezések részévé tenni.

4.3.3. Az adatkezelés jogi kötelezettség teljesítéséhez szükséges

Ezzel a jogalappal kapcsolatban rövidebb okfejtés is elégséges. Kijelenthető, hogy amennyiben kellőképpen pontosan került meghatározásra a jogszabályi kötelezettség,⁹⁰ az adatkezelő nem mérlegelhet, azt végre kell hajtania.

4.3.4. Az adatkezelés az érintett vagy egy másik természetes személy létfontosságú érdekeinek védelme miatt szükséges

Ennek a jogalapnak az alkalmazhatósága általában limitált és ez igaz az MI rendszerekkel kapcsolatban is. Célja az élet, a testi épség és az egészség védelme érdekében szükséges adatkezelések lehetővé tétele, ezt azonban nagyon szűken

---

⁸⁸ Solove, Daniel J.: Privacy Self-Management and the Consent Dilemma. *Harvard Law Review*, 2013/126. 1880-1882. o.

⁸⁹ Jóri András: i.m.

⁹⁰ Vagyis az Info.tv. 5. § (3) bekezdés előírásainak megfelel

értelmezi a gyakorlat. A „veszélynek” valódinak és közelinek kell lennie, veszélyeztetettség általános elhárítására kevésbé alkalmazható.⁹¹

4.3.5. Az adatkezelés közérdekű vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlásának keretében végzett feladat végrehajtásához szükséges

Ezt a jogalapot a jogi kötelezettséghez hasonlóan szintén valamilyen tagállami vagy uniós jognak kell meghatározni, bár az előírásnak nem kell explicitnek lennie, elég, ha adatok kezelését teszi szükségessé. Fontos még, hogy szükségesnek kell lennie a feladat ellátásához vagy a jogosítvány gyakorlásához, valamint a feladat ellátás által kitűzött cél elérésével arányban kell állnia.⁹² A közigazgatási szervek számára úgy gondolom a legjobb feltételeket ez a jogalap biztosítja. A jogszerűség eléréséhez természetesen a szükségességet és arányosságot részletesen vizsgálni kell (ami nem egyszerű feladat), valamint az adatkezelést jognak kell meghatározni (ami nem feltétlenül létezik), de úgy gondolom még így is a legjobban alkalmazható az MI rendszerek bevezetésére és működtetésére.

4.3.6. Az adatkezelés az adatkezelő vagy egy harmadik fél jogos érdekeinek érvényesítéséhez szükséges

A GDPR 6. cikk (1) bekezdés alapján ez a jogalap nem alkalmazható a közhatalmi szervek által feladataik ellátása során végzett adatkezelésre, így a vizsgálatától a témára tekintettel eltekinthetnek.

4.4. Az MI és az érintetti jogok

Az érintetti jogokkal kapcsolatban előzetesen kiemelendő, hogy azok többsége gyakorol valamilyen hatást az adatkezelésre függetlenül a jog tartalmától, azonban a GDPR a tájékoztatáshoz / hozzáféréshez való jog és a tiltakozáshoz való joggal hozzá kifejezetten kapcsolatba a profilalkotást és az automatizált döntéshozatalt.

4.4.1. Tájékoztatáshoz való jog és az érintett hozzáférési joga

A tájékoztatáshoz való jog és a hozzáféréshez való jog felfogható ugyanannak a kötelezettség proaktív és reaktív oldalának. Míg a GDPR 13-14. cikkei az érintettnek az adatgyűjtéskor nyújtandó tájékoztatásáról szólnak, addig a 15. cikk az érintett kérésére történő tájékoztatásról. A kettő e tekintetben különösebb eltérést nem mutat, a gyakorlatban a hozzáférési joghoz tud kapcsolódni betekintési vagy másolatkészítési igény is. Érdemes rögzíteni ezekkel a jogokkal kapcsolatban, hogy a GDPR speciális szabályokat állapít meg a profilalkotással és az automatizált döntéshozatallal kapcsolatos tájékoztatás tartalmára (ténye, alkalmazott logika, jelentősége az érintettre, várható következményei).⁹³ Aggályok terén említhető, hogy újra-hasznosított adatok esetén az ismeretlen érintett nem kap tájékoztatást, ennek

---

⁹¹ Jóri András: i.m.

⁹² GDPR 6. cikk (3) bekezdés

⁹³ GDPR 13. cikk (2) bekezdés f) pont, 14. cikk (2) bekezdés g) pont, 15. cikk (1) bekezdés h) pont

megfelelően hozzáférési jogával sem élhet. Szintén nem egyértelmű, hogy az alkalmazott logikával kapcsolatos általános vagy egyedi/személyre szabott tájékoztatás-e az elvárás.⁹⁴ A tájékoztatási kötelezettség, főként innovatív területeken, könnyen ütközhet az adatkezelő vélt vagy valós üzleti érdekeivel is,⁹⁵ így sokszor alapvető érdekellentét van az adatkezelő és az érintett között.⁹⁶

4.4.2. Helyesbítéshez való jog

A jog a pontatlan vagy hiányos adatok kijavítására vonatkozik. Egy alapvető kérdés, hogy a pontatlansággal kapcsolatos kifogás csak a forrás adatok vonatkozásában merülhet fel vagy akár az MI rendszer által létrehozott új adatokkal szemben is.⁹⁷

4.4.3. Törléshez való jog

Bizonyos esetekben⁹⁸ az adatkezelő köteles a kezelésében lévő személyes adatokat törölni. A törléssel érintett adathalmaz meghatározása okozza a legnagyobb értelmezési nehézséget, ugyanis nem egyértelmű, hogy a jog csak az input adatok, csak az output adatok, vagy esetlegesen mindkét adattípus esetén alkalmazható-e. Előbbi esetben elméletileg nem lehet akadálya, azonban a következménye fájdalmasnak bizonyulhat, hiszen a bemeneti adatok hiányában az MI rendszer pontossága nem ellenőrizhető. Az output adatokkal kapcsolatban azonban az sem egyértelmű, hogy azok megőrzik vagy elvesztik személyes adat jellegüket⁹⁹ (nyilván ennek a kérdésnek a megválaszolási nehézsége az MI típusától erősen függ). Ezen a ponton feltétlenül megjegyzendő, hogy a törléshez való joggal azonos aggályok merülnek fel a GDPR 20. cikkében jelölt adathordozhatósághoz való jog esetén is.

4.4.4. A tiltakozáshoz való jog

A tiltakozáshoz való jog szintén olyan, amely kifejezetten említ MI rendszerekkel rokon fogalmakat, amikor kimondja, hogy az érintett jogosult arra, hogy a saját helyzetével kapcsolatos okokból bármikor tiltakozhat személyes adatainak a 6. cikk (1) bekezdésének e) vagy f) pontján alapuló kezelése ellen, ideértve az említett rendelkezéseken alapuló profilalkotást is. A második fordulat szerint azonban, ha az adatkezelő bizonyítja, hogy az adatkezelést olyan kényszerítő erejű jogos okok indokolják, amelyek elsőbbséget élveznek az érintett érdekeivel, jogaival és szabadságaival szemben, vagy amelyek jogi igények előterjesztéséhez,

---

⁹⁴ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): i.m. 56-57. o.

⁹⁵ Szőke Gergely László: *A közösségi oldalak szabályozási problémái*. In: Kis Kelemen Bence – Mohay Ágoston (Szerk.): *A technológiai fejlődés jogi kihívásai: Kézikönyv a jogalkotás és jogalkalmazás számára*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2021. 106-107. o.

⁹⁶ Wachter, Sandra - Mittelstadt, Brent – Russel, Chris: i.m. 843. o.

⁹⁷ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): i.m. 56-58 o.

⁹⁸ Személyes adatokra már nincs szükség, az érintett visszavonja a hozzájárulását és nincs más jogalap, az adatkezelés jogellenes, a törlést jog írja elő stb.

⁹⁹ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): i.m. 57. o.

érvényesítéséhez vagy védelméhez kapcsolódnak az adatkezelés folytatható.¹⁰⁰ A tiltakozás általános esetéhez képest többlet szabályokat találunk a direkt marketing, kutatási és statisztikai célú adatkezelések esetén. Ezeknek a jelentősége látható, ha a gyakorlatot vizsgáljuk, mivel mindkét típus rendszeresen alkalmaz MI rendszereket.¹⁰¹ Előbbi esetben szigorúbb előírásokat találunk, mivel a tiltakozás feltétel nélküli, tehát nem vizsgálhatók kényszerítő erejű jogos okok a tiltakozás elutasítása érdekében. A GDPR közvetlen összefüggésbe hozza a direkt marketinggel a profilozást, így a tiltakozás szigorúbb esete alkalmazandó az ilyen célból létrehozott profilokkal szemben is.¹⁰² A kutatási és statisztikai célok esetében megengedőbb szabály érvényesül, mivel azokkal szemben, amelyek közérdekű okból végzett feladat végrehajtása érdekében szükségesek a tiltakozás nem lehetséges. Az eredményes tiltakozás következménye egyébiránt azonos a törlési kérelemmel, az adatok nem kezelhetők tovább, így az aggályok is az ott leírtakkal azonosak.

4.5. Az MI és a GDPR 22. cikkének előírásai

Az alcímben szereplő jogszabályhely mutatja a legközelebbi kapcsolatot az MI rendszerekkel, mivel az automatizált döntéshozatalról, illetve az ehhez kapcsolódó profilalkotásról tartalmaz rendelkezéseket. Előljáróban elmondható, hogy a 22. cikk előírásai nehezen megoldható feladatot adnak az MI rendszereket fejlesztő és alkalmazó szervezetek számára, rendkívül összetett és szigorú szabályrendszer miatt. A szigorúbb előírások indoka az algoritmizált folyamatok miatt megnövekedett kockázat a természetes személyek magánszférájára, emberi méltóságára és döntési-autonómiájára amelyek kétségtől abszolút védendő értékek.¹⁰³ Lényeges, hogy kizárólag azon profilalkotás tartozik a 22. cikk hatálya alá, amelyen – mint automatizált adatkezelésen – valamilyen döntés alapul, tehát a profilalkotás továbbra sem tilos, csak annyiban, amennyiben a rá épülő automatizált döntés tilalmazott.¹⁰⁴ A teljesség érdekében a 22. cikk bekezdéseit külön vizsgálom.

4.5.1. Automatizált döntéshozatal tilalma

A 22. cikk (1) bekezdés szerint az érintett jogosult arra, hogy ne terjedjen ki rá az olyan, kizárólag automatizált adatkezelésen – ideértve a profilalkotást is – alapuló döntés hatálya, amely rá nézve joghatással járna vagy őt hasonlóképpen jelentős mértékben¹⁰⁵ érintené. A GDPR szövegezése miatt nem egyértelmű, hogy ez a rendelkezés egy érintetti jogot vagy egy adatkezelői kötelezettséget hoz létre.

---

¹⁰⁰ GDPR 21. cikk (1) bekezdés

¹⁰¹ European Parliamentary Research Service, Scientific Foresight Unit (STOA): i.m. 57-59. o

¹⁰² GDPR 21. cikk (2)-(6) bekezdések

¹⁰³ Zarsky, Tal: Transparent Predictions. *University of Illinois Law Review*, 2013/4. 1503–1570. o.

¹⁰⁴ Jóri András: i.m.

¹⁰⁵ 29. cikk szerinti munkacsoport WP251 sz. állásfoglalása alapján ilyen jelentős hatás lehet például egy szerződés megszűnése, határátlépés meghiúsulása, állampolgárság megszerzésének elmaradása.

Véleményem szerint az egyik oldalon felmerülő adatkezelői kötelezettség szükségképpen keletkeztetni fog a másik oldalon egy jogot, ami az előírások kikényszeríthetőségét (a kötelezettség betartatását) szolgálja, így végeredményben mindkét értelmezés hasonlóan eredményre vezet.

4.5.2. Kivételek a tilalom alól

Tovább haladva a (2) bekezdés három kivételt említ az (1) bekezdés általános tilalma alól. Tehát lehetséges tisztán automatizált eszközökkel döntést hozni még akkor is, ha az az érintettre joghatással vagy hasonlóan jelentős hatással jár, amennyiben a kivételek valamelyike teljesül. A kivételek az alábbiak:

- a döntés az érintett és az adatkezelő közötti szerződés megkötése vagy teljesítése érdekében szükséges;
- a döntés meghozatalát az adatkezelőre alkalmazandó olyan uniós vagy tagállami jog teszi lehetővé, amely az érintett jogainak és szabadságainak, valamint jogos érdekeinek védelmét szolgáló megfelelő intézkedéseket is megállapít; vagy
- a döntés az érintett kifejezett hozzájárulásán alapul.

4.5.3. Védelmi intézkedések, garanciális szabályok

A Rendelet tovább fűzve a 22. cikk gondolatmenetét, a kivételszabály érvényesülése esetén további szigorú garanciális szabályokat állapít meg az érintett védelme érdekében, így az első vagy harmadik kivételszabály megvalósulása esetén az adatkezelő köteles megfelelő intézkedéseket tenni. A GDPR minimumszabályként említi az érintettnek azon jogát, hogy az adatkezelő részéről emberi beavatkozást kérjen, álláspontját kifejezze, és a döntéssel szemben kifogást nyújtson be.

4.5.4. Különleges adatok helyzete az automatizált döntésekben

Egy utolsó szigorítást tartalmaz a 22. cikk (4) bekezdése, ami szerint a kivételszabályok esetén meghozott döntések nem alapulhatnak a személyes adatoknak a különleges kategóriáin.¹⁰⁶ Azonban a kivétel alkalmazásának tilalma alól is van kivétel azokban az esetekben, ha a különleges adatok kezelésére speciális felhatalmazást biztosító feltételek közül megvalósul vagy az érintett kifejezett hozzájárulását adta az adatkezeléshez¹⁰⁷ vagy a szóban forgó adatkezelés jelentős közérdek miatt szükséges¹⁰⁸, továbbá az érintett jogainak, szabadságainak és jogos érdekeinek védelme érdekében megfelelő intézkedések megtételére került sor.

III. Összegzés

A fentiekben igyekeztem körképet adni elsősorban a hazai közigazgatás digitalizációs törekvéseinek, ezen belül is az MI rendszerek alkalmazásának aktuális

---

¹⁰⁶ GDPR 9. cikk (1) bekezdés

¹⁰⁷ GDPR 9. cikk (2) bekezdés a) pont

¹⁰⁸ GDPR 9. cikk (2) bekezdés g) pont

trendjeiről. Ezekkel kapcsolatosan a nyilvánvaló előnyök mellett – amelyekből a közszféra bármely szereplője profitálhat – fel kell hívni a figyelmet arra a számos közigazgatás specifikus akadályra, amelyek más területeken nem jelentkeznek, így egyedi kihívást jelentenek.¹⁰⁹ Kétségtelen, hogy ezeknek csak egy része a személyes adatok védelme, azonban talán belátható, hogy e terület egyfajta közvetítő közegként is működik, számos kapcsolódási ponttal a többihez.

A GDPR előírásainak áttekintésével azt mondhatjuk, hogy a hatályos adatvédelmi jog nem tiltja az MI rendszerek fejlesztését, illetve alkalmazását. Léteznek továbbá olyan értelmezési módszerek, amelyeknek a követése esetén várhatóan az Európai Unió adatkezelői nem kerülnek versenyhátrányba Európán kívüli versenytársaikhoz képest. Sőt ideális esetben a mesterséges intelligencia fejlődése hosszútávon fenntarthatóbb módon valósulhat meg egy olyan környezetben, ami az innovatív gondolkodást az alapjogokat tiszteletben tartó formában támogatja.¹¹⁰ Egyértelmű hiányosság jelenleg az egyértelmű jogi rendelkezések hiánya és a joggyakorlat kialakulatlansága, azonban ezen a közeljövő jogalkotása (e-Privacy rendelet,¹¹¹ DSA,¹¹² DMA,¹¹³ MI-rendelet¹¹⁴) sokat javíthat. A tanulmány központi kérdéskörét alkotó aggályok tehát helyes hozzáállással és szilárd elhatározással tisztázhatók, a kockázatok mérsékelhetők, azonban szükség van további iránymutatásra a jogalkotó szervek és jogalkalmazó hatóságok részéről is.

A közigazgatás szűkebb metszetének vizsgálatával megállapítható, hogy hatalmas az igény (és a szükség) az algoritmusok alkalmazására, azonban ez a folyamat a magánszférához képest lemaradásban van. Az ehhez szükséges szemléletváltás már elindult, de a gyakorlati megvalósítás tempója kellő mértékben nem gyorsul. Ez úgy vélem káros hatással lehet a közigazgatás digitalizációjára, mivel mindig előtérben marad az MI rendszerekre vonatkozó szabályok alkotása, annak érdekében, hogy a változó technológia környezet lekövethető legyen, azonban ez folyamatosan hátra sorolja az MI rendszerekkel történő igazgatás kérdéskörének kidolgozását.

A tanulmány központi kérdését alkotó adatvédelmi aggályok számbavételéhez, az ismertetett fejlesztési és alkalmazási szakasz bontásában, alább látható összegző táblázat szolgál segítségül:

---

¹⁰⁹ Desouza, Kevin C. – Dawson, Gregory S. – Chenok, Daniel: Designing, developing, and deploying artificial intelligence systems: Lessons from and for the public sector. *Business Horizons* 63(2), 2020. 205-213. o.

¹¹⁰ Cohen, Julie E.: i.m. 2. o.

¹¹¹ Regulation on Privacy and Electronic Communications (COM(2017) 10 final)

¹¹² Digital Services Act (COM(2020) 825 final)

¹¹³ Digital Markets Act (COM(2020) 842 final)

¹¹⁴ Artificial Intelligence Act (COM(2021) 206 final)

1. táblázat – Lehetséges adatvédelmi aggályok. Forrás: saját szerk.

	Az adat forrása	Az adat felhasználása
Lehetséges aggályok a fejlesztési szakaszban	∅ Big Data alapú működés esetén bekövetkező információhiány (különösen az adatok személyes adat minőségével kapcsolatban)	∅ Alapvető adatvédelmi elvekbe ütközés (átláthatóság, célhoz kötöttség, adattakarékosság, korlátozott tárolhatóság)
	∅ Megfelelő jogalap hiánya (ismeretlen eredetű, jelenlegi céltól eltérő célra gyűjtött adatok jogszerű kezelése kétséges)	∅ Az érintetti joggyakorlás sérülése (ismeretlen vagy nehezen azonosítható érintettek esetén az adatkezeléssel kapcsolatos tájékoztatás nem adható meg, így a jogok nem gyakorolhatók)
Lehetséges aggályok az alkalmazási szakaszban	✓ Feladattól függ, de lehetséges, hogy az adat közvetlenül az érintettől származik (nem Big Data alapú a működés)	✓ A felhasználás jellegétől függ, de elképzelhető, hogy az adatvédelmi elvekkel történő összeütközés elkerülhető (a folyamatot az adatkezelő határozza meg, nem külső tényezők)
	✓ Lehetséges a megfelelő adatkezelési jogalap alkalmazása (a megfelelő jogalap kiválasztható, így a rá vonatkozó előírások betarthatók)	∅ Egyes érintetti jogok és a GDPR 22. cikke szerinti előírások betartása elnehezítheti a folyamatot (törlés, tiltakozás esetén kevés esély van az érdemi védekezésre)
	✓ Átlátható tájékoztatás megadható az érintett számára, így az érintetti joggyakorlás elősegíthető	∅ Az „algoritmizált elfogultság”, valamint a „fekete doboz” jelenség fennállása esetén jogellenes adatkezeléshez vezethet

A táblázat alapján a fejlesztési szakasz különösen kényesnek mutatkozik, ez a gyakorlatban valamelyest ellensúlyozásra kerülhet enyhítő intézkedések bevezetésével. Az alkalmazási szakasz alapvetően jobb lehetőségekkel indul, azonban a hatályos adatkezelési előírások betartása és a megmaradt, a folyamat szerves részét alkotó kockázatok kezelése valójában komoly kihívást jelent. Mindkét területnek meg kell küzdenie a magas kockázatú működés és a szigorú jogszabályi előírások terhével, azonban az alábbi (IT és adminisztratív) intézkedések bevezetése lényegesen jobb helyzetet idézhet elő:

Fejlesztési szakasz: a fejlesztési szakasz legnagyobb veszélye az input adatokban rejlik. A megoldás jogilag viszonylag egyszerű, azonban technikai szempontból nehezen kivitelezhető.

- Érdemes az adatok forrását tisztázni, amennyiben lehetséges a személyes adatokat a folyamatból kizárni.
  - Amennyiben nem lehetséges, jó megoldás lehet olyan adatbázisokat alkalmazni, amelyeket az adatok újra-felhasználása érdekében az eredeti adatkezelési folyamatban felkészítettek (kompatibilis cél, broad consent stb.).
  - Ha ez sem lehetséges az adatokat legalább pszeudonimizált, vagy ha lehetséges anonimizált formában az adatbázis részévé tenni.
- Összegezve: egy személyes adatokat nem tartalmazó, illetve egy jogszerűen újra-hasznosítható adatbázis jelenti az adatvédelmi aggályok megoldását. Sajnos a nem megfelelő adatbázisok utólagos jogszerűvé tétele is nehezen elképzelhető. Például az érintettek azonosítása és a hiányzó hozzájárulások bekérése költségesebb és aggályosabb, mint az adatbázis alkalmazása, a meglévő kockázatokkal.

Alkalmazási szakasz: az MI rendszer alkalmazásakor a helyzetek sokfélesége a megoldások megfogalmazását is megnehezíti. Azt mondhatjuk, hogy gyakorlatilag az alkalmazott technológiától függetlenül nincs akadálya a jogszerű működésnek. A jogi megfelelés elérése azonban nem egyszerű feladat, ehhez pedig rendkívüli körültekintésre és átgondolásra van szükség a folyamat minden szakaszában.

- Az érintettet azonosítani és tájékoztatni kell az adatfelvételkor vagy adatátvételkor, a jogainak gyakorlását folyamatosan támogatni szükséges. Az átláthatóságot minden szinten biztosítani szükséges.
- A megfelelő jogalapot és célt az adatkezelés megkezdése előtt meg kell határozni.
- A GDPR 22. cikk szerinti előírások jelentik jelenleg az MI rendszerek elsődleges adatvédelmi szabályanyagát, így ezeket magas prioritásként érdemes kezelni.

- A különböző adatkezelésekre közvetve hatást gyakorló jelenségek (jelen tanulmányban a fekete doboz és az algoritmizált elfogultság került kifejtésre) jogi, de akár egyéb eszközökkel (technikai, etikai stb.) történő kezelése szükséges az adatvédelmi jogi megfeleléshez. Amennyiben ez jelenleg nem lehetséges a megfelelő eljárás az ilyen technológiák korlátozott alkalmazása.

Nem kérdés, hogy a fenti intézkedések költségnövelő tényezőként fognak megjelenni, és akár egyes innovációknak akadályát is jelenthetik. Ettől függetlenül a védendő értékek szem előtt tartásakor a megfelelő és helyes döntésnek mutatkozik ezeknek (vagy ehhez hasonló más) intézkedések betartása. Nem biztos ugyanis, hogy a rövidtávú gyors, de magas kockázatú fejlődés hosszú távon is megtartja előnyös tulajdonságait.

A KORMÁNYZATI PLATFORMOK ÁTLÁTHATÓSÁGÁNAK ALANYI KÖRÉRŐL

Dr. Hobmann Balázs

egyetemi adjunktus, programvezető

PTE-ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszék, Informatikai- és Kommunikációs Jogi Csoport

A szerző kutatási területe: a közigazgatási jog és infokommunikációs jog határterületei, átláthatóság.

A szerző elérhetősége: hobmann.balazs@pte.ajk.hu

DOI: [10.47272/KIKPhD.2022.1.2](https://doi.org/10.47272/KIKPhD.2022.1.2)

ÖSSZEFOGLALÓ

A világ éppen átesett egy olyan pandémiával érintett helyzeten, ahol a fizikai kapcsolattartás hiánya és az évtizedek óta zajló infokommunikációs fejlődési folyamat eredményeképpen felértékelődött az elektronikus kapcsolattartás és a digitalizált folyamatok állam és polgárai között. E millióben igazán aktuálisnak tekinthető annak vizsgálata, hogy az ennek biztosítására szolgáló kormányzati platformok miként teljesítik az irányukba mutató elvárásokat. A tanulmány egy speciális témakört ragad meg ebből: azt járja körbe, hogy a kormányzati platformok tekintetében mutató átláthatósági elvárások és követelmények tekintetében kit tekinthetünk alanyoknak, s ez miként befolyásolja az irányadó követelmények rendszerét az átláthatósági vonatkozások tekintetében.

Jelen cikk alapjául szolgáló kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-4-I kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési És Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

KULCSSZAVAK

Átláthatóság, kormányzati platformok, közigazgatás.

I. Bevezetés

Minden kormányzati platform megítélése során nagy fontossággal bír az, hogy kik lesznek az adott platform felhasználói és e felhasználók milyen olyan egyedi jellemzőkkel bírnak, amelyek meghatározzák a platform üzemeltetésének lényeges paramétereit. A közigazgatás és kormányzat digitalizációjának előrehaladásával¹, a modern technológiák előtörésével és kiterjedt alkalmazásával² e szempontok is rendkívül aktuálissá válnak. Jelen cikkben egy speciális nézőpontból közelítem meg a platformok irányába mutató követelményeket, az alanyi oldal vizsgálatát alapul véve: az átláthatóság általános fogalmi felépítésén és alanyi körén keresztül

---

¹ Fábíán A. – Stankovics P.: A közigazgatási döntéshozatal támogatása elektronikus eszközökkel, különös tekintettel a hatósági eljárásra. *Közigazgatástudomány*, 2(1), 2022, 72–73. o.

² Szőke, G. L.: *Big Data and Algorithms in the Public Sector and Their Impact on the Transparency of Decision-Making*. In: Hansen, H. et al. (Szerk.): *Central and Eastern European e|Dem_and e|Gov Days 2018: Conference Proceedings*. Wien, Facultas Verlags- und Buchhandels AG, 2018. 301–311. o.

közelebről vizsgálható meg az, ha az átláthatóság tárgya maga a platform és rajta keresztül zajló folyamatok.

Az átláthatóság fogalmának értelmezése során ugyanis fontos csomópontot jelent az, hogy kit tekintünk az átláthatósága alanyának, kinek a szemszögéből kívánjuk vizsgálni azt őt körülvevő jogviszonyok tömeges rendszereinek átláthatóságát. Míg más jogi jellegű fogalmaknál az alany kérdése akár közömbös is lehetne, addig az átláthatóság tekintetében az alany személyét az teszi igazán relevánssá, hogy az átláthatóság érzete végül az egyén szubjektumába alakul ki³.

Kiindulási pontként meg kell ragadnunk az átláthatóság definícióját, hiszen ennek segítségével határolhatjuk körbe majd az alanyi kört. Ezt az irányadó hazai és nemzetközi szakirodalom vonatkozásai alapján az alábbiak szerint tudjuk legáltalánosabban körbehatárolni, ehelyütt nem vázolva a fogalomalkotáshoz kapcsolódó dilemmákat⁴:

„Az átláthatóság jogi értelemben olyan alkotmányos és jogállami követelmény, amely arra irányul, hogy az átláthatóság alanya számára az átláthatóság tárgyát jelfoghatóvá, érthetővé, kontextusában és folyamatában is értelmezhetővé tegye.”⁵

A kifejtett átláthatósági definícióból kiindulva, de figyelmünket már a kormányzati platformok, s azon keresztül zajló, akár hatósági jogalkalmazási tevékenység átláthatóságára összpontosítva az átláthatóság legfontosabb alanyának a kormányzati platformmal, azon belül, ha hatósági jogalkalmazási tevékenységről van szó, a közigazgatási szervvel kapcsolatba kerülő állampolgárok közül a hatósági eljárás ügyfeleit⁶ jelölhetjük meg, akik jogállami követelményeknek megfelelően joggal formálnak elvárásokat a közigazgatás és azon belül az adott szerv eljárásainak, teljes működésének és szervezetének kielégítő szintű átláthatóságával szemben. Amíg az átláthatóság általános fogalmának alanyát jellemzően az állampolgárok széles körével azonosíthatjuk, addig a platformon keresztül zajló hatósági eljárás alanyainak – szűkebb értelemben véve – zártabb a köre és elsődlegesen az ügyfelekkel azonosíthatjuk azt.

Ahhoz, hogy legszélesebb körben tekinthessük át az átláthatóság alanyi körét ebben a speciális vizsgálati nézőpontban, érdemes a legszélesebb, de még értelmezhető alanyi körtől a legszűkebbig, fenntartva azt az elképzelést, hogy ezek közül a hatósági eljárás ügyfelei tekinthetőek elsődleges alanyoknak, akkor, ha a platform hatósági jellegű ügyintézés felületeként is szolgál.

³ Park, H. – Blenkinsopp, J.: The roles of transparency and trust in the relationship between corruption and citizen satisfaction. *International Review of Administrative Sciences*, 77(2), 2011, 254-274. o. <https://doi.org/10.1177/0020852311399230>

⁴ Ehelyütt utalok arra, hogy e témakört részletesen kifejti és szintetizálja az álláspontokat az alábbi írás: Hohmann, B.: Az átláthatóság értelmezése és követelményrendszere a közigazgatási hatósági eljárások tükrében. *Novissima*, Pécs, 2022. 73-76. o.

⁵ U.o. 76. o.

⁶ Vigoda, E.: From responsiveness to collaboration: Governance, citizens, and the next generation of public administration. *Public Administration Review*, 62(5), 2002, 529-530. o. <https://doi.org/10.1111/1540-6210.00235>

II. Az átláthatóság alanyai

1. Az állampolgárok szélesebb köre, érdekeltek

Szemponctunkból azért válik relevánssá ez az alanyi kör, mert a kormányzati platformok üzemeltetését, a szűkebb vizsgálati kört vizsgálva, a platformon keresztül, a hatósági jogalkalmazást végző szervek szinte kizárólag közpénzekből gazdálkodnak és rendszerint közhatalmi tevékenységet látnak el feladat- és hatáskörükön belül, tevékenységükhöz kapcsolódó szakterület keretei között. Ennek megfelelően közfeladatot látnak el, és így átláthatóságukhoz minden állampolgárnak és a teljes államszervezetnek érdeke fűződik, amely alkotmányos követelményekként jelenik meg a hatósági jogalkalmazó szervek oldalán. Az átláthatóság alanyának ilyen tág megközelítésére azért van szükség, mert csak ennek segítségével biztosítható az, hogy a teljes jogalkalmazási folyamat, beleértve a platformra és a rajta keresztül zajló folyamatokra vonatkozó jogszabályok átlátható módon kerüljenek megalkotásra, bevezetésre, és ezen eljárások tekintetében sokkal inkább az állampolgárok széles köre, mintsem a szűkebb körnek tekinthető, a platformok segítségével hatósági eljárásokban részt vevő ügyfelek az érdekeltek⁷.

Ugyanezt mondhatjuk el, ha a kérdéskört a platformokhoz kapcsolódó a szervezeti átláthatóság, sőt a kommunikációs vonatkozások nézőpontjából vizsgáljuk. A társadalom bevonása a platformot üzemeltető és a platformon keresztül hatósági jogalkalmazó tevékenységet végző szervezetek ellenőrzésében növelheti a társadalom közszférába vetett bizalmát, és bizonyítottan hozzájárulhat az önkéntes jogkövetés növekedéséhez, nem csak az adott, érintett szerv, hanem a teljes államszervezet vonatkozásában⁸. Ugyanígy a hatósági eljárás átláthatóságát vizsgálva, a platformok által is biztosított nyílt kommunikáció címzettjeinek is csak egy jól meghatározható része szól az ügyfeleknek, egy másik rész azonban sokkal inkább és helyesebben, a társadalom tagjai, az érdekeltek irányába kell szólnon⁹.

Az érdekelteknek több csoportját képezhetjük aszerint, hogy milyen típusú részvétel várható tőlük és mekkora érdekérvényesítő erővel rendelkezhetnek ebben a folyamatban, hozzáátéve, hogy ez a csoportosítás nem jelent merev kategóriákat, nagy az átjárhatóság ezek között a társadalmi érdekeltek számára:

---

⁷ Czapaniskiy, K. S. – Manjoo, R.: The right of public participation in the law-making process and the role of legislature in the promotion of this right. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 19(1), 2008, 1-10. o.

⁸ Ruijter, H. J. M.: Proactive transparency in the United States and the Netherlands: The role of government communication officials. *The American Review of Public Administration*, 47(3), 2017, 354-360. o. <https://doi.org/10.1177/0275074016628176>

⁹ Wukich, C. – Mergel, I.: Closing the Citizen-Government Communication Gap: Content, Audience, and Network Analysis of Government Tweets. *SSRN Electronic Journal*, 2014, 1-5 o. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2488681>

- individuális érdekeltek¹⁰,
- közösségi alapon szerveződő érdekeltek csoport¹¹ – az individuális érdekeltek csoportjaiból szerveződő informális vagy formális csoport, amelynek célja az érdekelteket közösen érintő feladat ellátása vagy probléma feloldása az államszervezet tevékenységéhez kapcsolódóan,
- társadalmi probléma alapján szerveződő szervezet¹² – informális vagy formális csoport vagy szervezet, amelynek már nemcsak az érdekeltek lehetnek a tagjai, hanem szakértők és támogatók is (ilyenek tekinthetjük pl. a jogvédelemmel foglalkozó civil szervezeteket),
- szakmai alapon szerveződő szervezet¹³ – a szervezet tagjait, humán erőforrását már nem egy közös probléma, hanem sokkal inkább a szakmai feladatellátás fűzi össze – ide sorolom a szakmai érdekérvényesítő szervezeteket, kamarákat, felsőoktatási intézményeket, akadémiákat, stb.

Ezt az elméleti felosztást árnyalja a gyakorlati életben való csoportosulás: a kormányzati platformokkal szemben általánosságban és leggyakrabban individuális érdekeltek látunk, mert az állampolgárok széles köre ebben az állapotában találkozik a kormányzati platformokkal, csak ritkábban szerveződik csoportokba. Igaz ez akkor is, amikor valamely szervezet vagy csoport nevében eljárva használja az adott platformot, mert e tekintetben az átláthatóság érzet elsődlegesen benne alakul ki, s esetlegesen ezt közvetíti az általa képviselt csoport, szervezet irányába.

Az átláthatóság általános érdekeltek körétől azonban a platformok tekintetében eltérően működik a szakmai alapon szerveződő szervezet vagy csoport kategóriája, mert itt már több esetben azonosíthatóak olyan átláthatósági elvárások egy-egy platformhoz kapcsolódóan, amelyek egyedi jellemzővel bírnak.

Erre jó példa lehet, amikor az azonos feladatok egy kormányzati platformon keresztül végző könyvelők azonos jellegű problémákat fogalmaznak meg, s amennyiben képesek ezt nem csak egyedileg, hanem érdekérvényesítő szervezeteken vagy csoportokon keresztül képviselni, akkor ez nyilvánvalóan erősebb visszacsatolást jelent, mint az ugyanazzal az átláthatósági problémával küzdő egyének nagyszámú, de nem összekapcsolódó visszajelzései.

---

¹⁰ Voinov, A. – Bousquet, F.: Modelling with stakeholders. *Environmental modelling & software*, 25(11), 2010, 1268-1270. o.

<https://doi.org/10.1016/j.envsoft.2010.03.007>

¹¹ Rowley, T. I. – Moldoveanu, M.: When will stakeholder groups act? An interest-and identity-based model of stakeholder group mobilization. *Academy of management review*, 28(2), 2003, 204-210. o.

<https://doi.org/10.2307/30040709>

¹² Bovaird, T.: Public governance: balancing stakeholder power in a network society. *International review of administrative sciences*, 71(2), 2005, 217-225. o.

<https://doi.org/10.1177/0020852305053881>

¹³ Bleiklie, I., et. al.: *New public management, network governance and the university as a changing professional organization*. In: Christensen, T. – Laegreid, P. (Szerk.): *The Asgate Research Companion to New Public Management*. Farnham, Ashgate, 2011. 161-176. o.

Hozzá kell tenni az általános érdekelti körhöz azok kategóriáját is, akik ugyancsak az érdekeltek köréhez tartoznak, mert jogát vagy jogos érdekét érintő az adott hatósági eljárás tárgyát képező ügy fut a kormányzati platformon keresztül, de az eljárási szabályok alapján, valamilyen oknál fogva végül nem válik ügyfélle¹⁴ (pl. egy platformon keresztül zajló ügyben nem állapítható meg a közvetlen érdekelttség hatósági ügýtípusokat figyelembe véve, vagy például nem jelzi eljárásban való részvételi szándékát a hatóságnak a jogszabály által megszabott határidőig, stb.).

2. Ügyfelek

Az érdekeltek körénél szűkebb személyi kört takar, akiket rendszerint az fűzi a platformon keresztül zajló hatósági eljáráshoz (a legtöbb ország eljárásjogi szabályait figyelembe véve), hogy közvetlen érdekelttsége áll fenn a hatósági ügy tárgyát képező eljárással kapcsolatban, ugyanis az jogát vagy jogos érdekét érinti. Ez a közvetlen érdekelttség¹⁵ és összekapcsolódás teremti meg azt a szorosabb kapcsolatot, amely miatt az ügyfeleket tekinthetjük a hatósági eljárás általános, elsődleges alanyának, hiszen személyükben kell elsődlegesen létrejönnie a többször említett átláthatóságérzetnek. Különösen fontos a személyeknek ezt a csoportját alanyként figyelembe venni, mert ők azok, akik számára az egyedi ügyben eljáró hatósági szerv majd az eljárás keretein belül jogokat és kötelezettségeket állapít meg, amelyek betartását végsősoron akár kényszerrel is garantálni köteles¹⁶, így e nagyfokú beavatkozási lehetőség az egyik oldalról, a modern közigazgatási rendszerek ügyfélközpontúsághoz fűződő követelményei¹⁷ pedig a másik oldalról még inkább relevánssá teszi az ügyfelek számára a hatósági eljárás átláthatóságának biztosítását.

A fenti alanyi kör azért különösen releváns a kormányzati platformok átláthatóságának vizsgálata során, mert a rajtuk keresztül zajló hatósági jogalkalmazási folyamatok esetében nem pusztán maga az eljárás, hanem maga a platform, annak informatikai megoldásai is az átláthatóság tárgyává válnak, az ügyfelek átláthatóságérzetére befolyásoló hatással van önmagában a platform is. Éppen ezért ezt az alanyi kört külön kell vizsgálni, különösen akkor, ha a platformon keresztül zajló elektronikus kapcsolattartás nem csak alternatív utat, hanem az egyetlen lehetséges módot jelent a hatósági ügy lebonyolítására. Ebben az esetben a platform jelentősége felértékelődik átláthatósági szempontból is, hiszen nem áll rendelkezésre hagyományos ügyintézési lehetőség, így átláthatósági szempontból szinte minden követelményt a platformnak kell majd teljesíteni.

---

¹⁴ Gajdics, Á.: *Ügyféljogok érvényesítése*. In: Pánovics, A. – Glied, V. (Szerk.): *Cselekedj lokálisan – Társadalmi részvétel környezeti ügyekben*. Pécs, Publikon Kiadó, 2012. 172-173. o.

¹⁵ Ivancsics, I. – Fábián, A., 2018, i.m. 59. o.

¹⁶ Darák, P. – Boros, A. (Szerk.): *Az általános közigazgatási rendtartás szabályai*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2018. 50 o.

¹⁷ Katsamunská, P.: Classical and modern approaches to public administration. *Economic alternatives*, 2012/1., 78-79. o.

3. Szakmai érdekképviselések, köztestületek tagsága

Atipikusnak tekinthető hatósági jogalkalmazó tevékenység esetén (pl. szakmai kamarák által lefolytatott eljárások) az érintett szervezetek tekintetében kiemelkedik a fenti érintetti körből egy szűkebb réteg, a köztestület tagsága, amelyet a köztestület működése, szervezeti folyamatainak átláthatósága, joghoz kötöttsége és nyomon követhetősége erőteljesebben érint, mint a társadalom többi tagját.

Ennek megfelelően a köztestület tevékenységével érintett tagság joggal formál magasabb szintű követelményeket a köztestület professzionális, jogállami berendezkedést is tükröző működésére vonatkozóan¹⁸.

Különösen jelentőssé válhat a fenti kijelentés abban az esetben, ha a köztestület szélesebb körben vett érintetti köre csak közvetetten vehet részt és avatkozhat be a köztestület tevékenységébe¹⁹, így a tevékenységhez kapcsolódó jogi, és nem jogi természetű hatások hasonlóképpen érintik a tagságot, mintha azt egy a hierarchikusan felépülő, végrehajtási feladatokat ellátó államigazgatási alrendszer egyik szerve idézte volna elő²⁰. A közvetett közigazgatás²¹ autonóm igazgatási struktúráján²² keresztül érvényesülésének tekinthető köztestületek közhatalmi jellegű tevékenysége így kvázi hatósági eljáráshoz hasonló jogviszonyokat hozhat létre a köztestületek tagjai és a köztestület között, ahol igen fontossá válhat a jogviszonyokban érvényesíthető jogok és kötelezettségek rendszere²³, az átláthatóság mértéke.

A kormányzati platformok tekintetében akkor válik jelentőssé ezen alanyi kör, ha fent már vázolt, kvázi hatósági jellegű folyamataikat legalább részben kormányzati platformok segítségével hajtják végre. Ez esetben a speciális alanyi kör rendelkezhet olyan egyedi tulajdonságokkal és elvárásokkal, amelyek elkülönülnek az általános alanyi kör átláthatósági elvárásaitól – itt említve pl. a vonatkozó, köztestületekre irányadó speciális jogszabályoknak megfelelő ügyintézési lehetőséget a platformokon keresztül, e lehetőség elérhetőségét vagy akár nyomon követhetőségét a platformok használata során.

---

¹⁸ Glatz, F.: Kezdeményezőkézség, rendszeresség, folyamatosság, korrekcióképesség. *Magyar Tudomány*, 47(5), 2002, 536. o.

¹⁹ Ez a legtöbb hazai köztestülettel megfeleltethető, különösen ha a közhatalmi jogosítvány gyakorlásával kapcsolatos kvázi-közigazgatási tevékenységet vizsgáljuk.

²⁰ Balázs, I.: Paraállami formák a mai magyar közigazgatásban. *Tér és Társadalom*, 13(3), 1999, 41. o. <https://doi.org/10.17649/TET.13.3.529>

Barta, A.: *Közvetett közigazgatás és autonóm struktúrák a XXI. századi közigazgatásban*. Budapest, Jogi Fórum, 2008. 13. o.

²¹ Ziller, J.: *Les concepts d'administration directe, d'administration indirecte et de coo-administration et les fondements du droit administratif européen*. In: Auby, J.-B. – Dutheil De La Rochère, J. (Szerk.): *Droit Administratif Européen*. Bruxelles, Bruylant, 2007. 235-244. o.

²² Barta, A.: *Manifestations of Para-administration in Hungarian Public Administration*. Debrecen, University Of Debrecen, 2008, 3. o.

²³ Hohmann, B.: *A hatósági eljárás társadalmi ellenőrzésének lehetőségei*. Pécs, Tudatosan a Környezetünkért Egyesület, 2018. 28-30. o.

4. Belső érintettek, a személyzet

Afelett sem lehet szemet hűnyni, hogy az átláthatóság általános és hatósági jogalkalmazási tevékenységre vonatkozó alanyi köreinek lehatárolása során egyes szerzők a hatósági feladatokat ellátó szerveket – tehát magát a közfeladatot ellátó szervezet, illetve a tevékenységet ellátó személyeket, belső szervezeti egységeket, mint az átláthatóság alanyait említik meg²⁴. Ez az elképzelés abból az előfeltételezésből indul ki, hogy a hatósági jogalkalmazási feladatokat ellátó szervezet és szervezetrendszer csak akkor tudja biztosítani az átláthatóság érvényesülését, ha önmaga is átláthatja a rá vonatkozó követelményeket.

Erre tekintettel valóban figyelmet kell szentelni a hatósági jogalkalmazásba részt vevő szervezeteknek, és e szervek személyzetének, de e figyelem sokkal inkább a személyzet és a szervek vezetőinek tekintetében az átláthatóság követelményrendszerének vonatkozásába mutatkozó tudatosságának fejlesztésére kell összpontosulnia, természetesen amellet, hogy a kormányzat nyitott és átlátható kommunikációja nem csak az állampolgárok, az érdekeltek, az ügyfelek, hanem a döntéshozó, végrehajtó és a jogalkalmazó szervek egymás közötti, illetve az egyes szervezeteken belüli kommunikációra is ki kell, hogy terjedjen.

A kormányzati platformok üzemeltetése szempontjából ezt az alanyi kört két részre bonthatjuk:

- egyrészt lesz a belső érdekelteknek egy olyan köre, akik a platform általános, informatikai üzemeltetésében vesznek részt, s természetesen számukra az átláthatóság elvárásaként jellemzően az informatikai üzemeltetés során felmerülő kérdéskörök, valamint az informatikai és szakmai üzemeltetés határterületeire terjed ki,
- míg a platformokat tartalommal megtöltő, szakmai megvalósításért felelős, jellemzően kormányzati, közigazgatási szervek számára elsődlegesen az lesz releváns átláthatósági szempontból, hogy minden olyan technikai, informatikai lehetőséget ismerjenek és tudjanak használni, ami a szakmai megvalósítást elősegíti, másrésztől számukra is átlátható maradjon a kormányzati platformon megvalósítandó kormányzati szolgáltatás vagy hatósági jogalkalmazási folyamat egésze, ideértve a vonatkozó jogszabályi és egyéb követelményeket is.

III. Következtetések és összegzés

A fenti vizsgálódás alapján az alábbi következtetéseket vonhatjuk le. A kormányzati platformok tervezése, létrehozása során a megvizsgált szakirodalmi vonatkozások alapján a platformok tervezői sok esetben pusztán egyetlen vagy néhány szempont alapján rétegződő csoportként tekintettek a korábbiakban a kormányzati platformok

---

²⁴ Lodje, J.: Transparency and democratic legitimacy. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 32(3), 1994, 343-368. o.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1994.tb00502.x>

felhasználóira (ez igaz a hazai és nemzetközi szinten megvizsgált példák tekintetében is). Ez a megközelítés azonban több szempontból is kifogásolható. A felhasználók egyedi tulajdonságai és elvárásai olyan mértékben tehetik különbözővé a kormányzati platformok használata során az azok használata során létrejövő ügymeneteket, hogy az a törvény előtti egyenlőség, a közigazgatás joghoz kötöttsége alapján nem megengedhető változásokat okozhat az egyedi ügymenetek különbségeit vizsgálva.

A platformok átláthatósága e tekintetben referencia- és fókuszpont: az egyes felhasználókban kialakuló átláthatóságérzet összefoglalja mindazokat a problémákat, amelyek a platform használata során keletkeznek, de ezek forrása nem pusztán közvetlenül a platformhoz köthető lesz majd. Ezt a megállapítást arra alapozhatjuk, hogy a platformok üzemeltetése nagymértékben függ a platform létrehozását és fenntartását szabályozó jogi és egyéb követelményektől, a működtetést biztosító informatikai infrastruktúrától és szakemberektől, és a platformon alkalmazott megoldásoktól, kommunikációs formáktól egyaránt. Sőt kimutatható az is, hogy az átláthatóságot nem csupán a platform használata során, hanem azt követően (pl. visszakereshetőség, visszacsatolás adásának lehetősége) keletkezett tapasztalatok is formálják.

Éppen ezért e platformok tervezése, fejlesztése során folyamatosan figyelembe kell venni, hogy egy-egy, a platformon keresztül zajló folyamat, ügymenet tekintetében ki lesz majd a várható a felhasználó és ő milyen igényekkel fog élni a platform használata során. Mindez nem csupán egy lehetőség vagy egy, az ügyfélelégedettség növelése iránt tett erőfeszítés. A platformok ugyanis számos esetben hatósági jogalkalmazási folyamatokat valósítanak meg, részben vagy egészben, a hagyományos ügyintézés alternatív útjaként vagy kizárólagosan, s ennek során eleget kell tenniük a folyamatra egyébként irányadó jogi követelményeknek is. Ilyen követelménynek tekinthető az átláthatóság is, amely nem csak ügyféli elvárásként azonosítható: alkotmányos, jogállami követelményként jelenik meg a hatósági jogalkalmazás folyamatában és akkor is biztosítani kell érvényesülését, ha a jogalkalmazási tevékenység nem a hagyományos ügyintézés, hanem kormányzati platformok használata segítségével valósul meg.

Az átláthatóság alanyi körének jelentősége ebből a nézőpontból válik relevánssá: az alkotmányos követelményként feltűnő átláthatóság csak akkor közelíthető meg a platform üzemeltetése során, ha fel tudjuk mérni, hogy milyen alanyok fogják használni a platformot. A felmérés és az annak megfelelő mérlegelési tevékenység kulcsfontosságú: ahogy a fenti elemzésben láthattuk, egy-egy alanyi kör más és más igényekkel léphet fel. Természetesen a platformoknak „csupán” csak azt kell biztosítani, hogy a felhasználók számára biztosítsa azt a lehetőséget, hogy számukra a platform átlátható legyen, az egyénbe felmerülő, szubjektív elemeket is tartalmazó átláthatóságérzet teljeskörű elérése, fenntartása már nem követelményként jön számításba – ettől függetlenül az átláthatóság biztosítására tett intézkedések rendkívül összetett mérlegelést igényelhetnek. Ezt támasztja alá az is, hogy a platformot egyszerre, egyidőben és akár azonos felületen több alanyi kör

használhatja, éppen ezért a platformnak e tekintetben minden érdekelti csoport számára átláthatónak kell maradni. Ez speciális dilemma elé állíthatja a platform üzemeltetésében részt vevő szakembereket: bár az átláthatóság vonatkozásában a nemzetközi szakirodalmat is figyelembe véve nem mutatható ki az alanyi körök vizsgálata során egymással ellentétes elvárás, az azonban igen, hogy egyes alanyi körök milyen mélységű információt, tájékoztatást, iránymutatást igényelnek egy-egy platformfunkció használatakor. Erre megoldást nyújthat az, ha a platformon olyan informatikai megoldásokat biztosítunk, amelyek a felhasználó előzetes tapasztalatai, ismeretei alapján eltérő részletzettségű információkkal segítik a használatot, nem szem elől tévesztve azt, hogy az ezek közötti választás biztosíthatja azt is, hogy nem különböztetjük meg a felhasználókat indokolatlanul.

Összefoglalóan a kormányzati platformoknak igen gyakran több alanyi körbe tartozó felhasználók igényeit kell kielégíteni, az átláthatósági vonatkozásokat tekintve. Erre megoldást nem feltétlenül az alanyi körök szerint módosított ügymenetek, hanem a felhasználó választására bízott döntés adhat, amellyel saját maga szabályozza azt, hogy milyen mennyiségű információ és tájékoztatás segíti számára a platform használatát – akár dinamikusan változtatva azt, az ügymenet eltérő bonyolultságú szakaszaihoz illeszkedően. Mindez pedig újabb megoldandó kérdéskör elé állíthatja az egyes kormányzati platformok üzemeltetőit.

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS A POST-MORTEM ADATVÉDELEMRE

Dr. Puskás Tamás

PhD hallgató, PTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

A szerző kutatási területe: *Elhunytak személyes adatainak védelme*

A szerző elérhetősége: puskas.tamas@pte.hu

DOI: [10.47272/KIKPhD.2022.1.3](https://doi.org/10.47272/KIKPhD.2022.1.3)

ÖSSZEFOGLALÓ

A huszonegyedik században, a keletkező nagy mennyiségű adat okán kiemelt figyelmet kell fordítanunk azok védelmére. Az életünk során hatalmas adathalmaz keletkezik rólunk, mely valós személyunktől akár teljesen elkülönülhet. Halálunkat követően ezek a rólunk tárolt információk, az online személyiségünk önállósodnak, tovább élnek, mely okot adhat az ezekkel kapcsolatos védelem kérdésének felvetésére. A cikkben egy nemzetközi kitekintést teszek, mely során megvizsgálom különböző külföldi államok jogszabályait, és a post-mortem adatvédelemre vonatkozó szabályozási megoldásait.

KULCSSZAVAK

adatvédelem, személyes adat, post-mortem, GDPR.

I. Bevezetés

A mai modern világunkban hatalmas mennyiségben keletkeznek személyünket érintően adatok. A huszonegyedik században már bármilyen eszközt használunk, akár milyen szolgáltatást igénybe veszünk, vagy a térfelügyelő kameráknak köszönhetően, ha csak elhagyjuk otthonunkat, szinte végtelen mennyiségű elektronikus adat születik meg, és raktározódik el. A rólunk digitálisan tárolt információk alapján egy új, online személyiség is létrejöhethet, mely mutathat a valóságostól teljesen eltérő képet, kvázi külön életet élhet és amelyet esetenként az összekapcsolódott, globális világnak köszönhetően, akár többen is ismernek, mint offline személyiségünket.

Ez a digitális személyiség az ember halálát követően továbbra is fennmarad, a halál pillanatát követően elválik a személytől, mivel az adatokat továbbra is eltárolják, így az ténylegesen külön életet kezd élni. A mai, digitális korban már nem kötődik hagyatékunk sem a fizikai tárgyakhoz. Személyes kommunikációinkon túl további fontos „elektronikus vagyontárgyak” – bankszámla, különböző internetes portálokhoz való hozzáférés, mint a streaming platformok, e-könyvek stb. – találhatóak meg az online síkban¹. Ezeknek sorsa elmúlásunkat követően bizonytalanná válhat, amennyiben nem vagyunk tudatos

---

¹ Buitelaar, J.C.: Post-mortem privacy and informational self-determination. *Ethics and Information Technology*, 2017/19, 129–142. o. <https://doi.org/10.1007/s10676-017-9421-9>

internethasználók, és nem hagyunk, például végrendeletként, információkat, utasításokat ezek kezeléséről, az ezekhez való hozzáférésről. Esetenként az online tárolt adataink nagyobb, akár érzelmi értelemben vett értéket képviselhetnek a hátramaradottak számára, mint fizikai tárgyaink, és megkönnyíthetnek jó emlékezetünk fenntartását elmúlásunkat követően.

A külföldi jogi szakirodalomban egyre több gondolkodó, és mellettük már néhány jogalkotó is figyelmet fordít a fent felvázolt problémára. Az elhunytak személyes adatainak védelmére vonatkozó különböző törvényi megoldások terjedhetnek a gondolat teljes elutasításától – lásd Egyesült Királyság – egyfajta hibrid felfogáson át – lásd Németország, és a német jogi kultúra országai – egészen odáig, hogy néhány jogtudós, a tulajdonjog analógiáján keresztül, az adatok örökölhetősége mellett érvel. Ebben a munkámban szeretném bemutatni néhány kiválasztott nemzet adatvédelmi jogi szabályozását, ezen keresztül különböző tendenciákat, nemzetközi környezetben felmerülő megoldásokat, és hogy egyes kiválasztott államok a kérdést hogyan szabályozzák. Mindenekelőtt ki kell emelni, hogy megítésem szerint bármely javaslatot is ítéli a törvényhozó megfelelőnek, a jogbiztonság és a közérthetőség követelményének megfelelően, egyértelműen állást foglalnia a kérdésben.

II. Unió szabályozási környezet

1. Elméleti megalapozás

38

Érdeemes kiemelni a fejezet elején, hogy az uniós jog vizsgálata a témát tekintve vitatható. Lehetséges amellet érvelni, hogy az Európai Unió joganyag közvetlen alkalmazhatóságának elvéből fakadóan az alapvetően a magyar jog részét képezi, így 'nemzetközi'-ként tárgyalni helytelen. Mindazonáltal megítésem alapján a jogszabályok szupranacionális jellege kellő alapot ad a kérdéskör uniós szinten való vizsgálatára. Emellett ezen „hazai” jog vizsgálata meg tudja adni a szükséges alapvető kereteket a külföldi államok jogi megoldásainak vizsgálata során.

Az európai uniós adatvédelmi szabályozás gerincét az úgynevezett GDPR² adja meg. A Rendelet megelőzően hatályban lévő irányelv³ jogforrási formájából adódóan a tagállamokra bízta a kérdés szabályozását, mivel azt át kellett ültetniük saját jogrendjükbe. Az új jogszabály, lévén az közvetlenül alkalmazandó, már világosabban kezeli az elhatalak kérdését. A preambulumnak a (27) bekezdése egyértelműen kimondja, hogy a GDPR rendelkezéseit „nem kell alkalmazni az elhunyt személyekkel kapcsolatos személyes adatokra.” Ezen álláspontot a Bizottság is kifejtette és megerősítette egy írásbeli európai parlamenti kérdésre adott válaszában⁴. A „nem kell” szóhasználat, azonban nem tiltás, csupán a

² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 RENDELETE (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet)

³ Az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EK Irányelve (1995. október 24.) a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról

⁴ Parliamentary question - E-007611/2017(ASW)

kötelezés hiánya, az eltérő jogi szokásokból adódóan. Ennek a kifejezésnek köszönhetően az Európai Unió a tagállamok diszkrecionális jogkörébe utalja, hogy az elhaltak adatait tekintve alkalmazandónak tekintik-e a Rendeletet. Annál is inkább látszik ez az igény a tovább delegálásra, mivel a bekezdés második mondatában kifejezetten utal rá a jogszabály, hogy a lehetővé kell tenni, hogy a tagországok meghatározhassák a hogyan kezelik az elhunytak adatait.

A GDPR személyes adat definícióját megvizsgálva felismerhetünk bizonyos összefüggést a korábban említettekkel: „*azonosított vagy azonosítható természetes személyre („érintett”) vonatkozó bármely információ*”. A fogalom meghatározásban nem találunk semmilyen utalást az életben létre, mely lehetőséget biztosít a rendelkezések elhunytakra való értelmezésére. A kifejezés hiánya kis jelentőségűnek tűnhet, azonban a későbbiekben látható lesz, hogy egyes államok *expressis verbis* kimondják ezt a fogalmi elemet a személyes adat meghatározása során, ezáltal egyértelműen kizárva az elhaltakra való alkalmazhatóságot.

2. Gyakorlati megvalósulás

Az alkalmazhatóság lehetőségének fent történt meghatározását követően érdemes gyakorlati lehetőségekről is szót ejteni a témát illetően. Az Európai Unió jogtudósai is rámutattak korábban különböző összefüggésekre az még az Irányelv kapcsán, melyek annak elhunytakra való alkalmazását szorgalmazzák⁵. A munkacsoport jelentésében vizsgálja az elhunyt személyek adataira való alkalmazhatóságot⁶. Megállapítja, hogy elméletben nem alkalmazható a jogszabály, mivel az elhaltak polgári jogilag nem természetes személyek, azonban egyes esetekben mégis védelmet élveznek az adatok.

Első pontként a gyakorlati egyszerűsége határozza meg szempontként a munkacsoport. Ennek megfelelően az adatkezelő nem tudhatja egy személyről, hogy elhunyt-e, és együtt kezelheti az elhaltak adatait az élőkével. Mivel utóbbiakra az adatvédelmi rendelkezések alkalmazandóak, ezért célszerű és hatékony lenne nem külön adatbázisban elkülöníteni az információkat, viszont ez együtt jár azzal, hogy előbbiekre is alkalmazandók a rendelkezések. Második pontként megállapítja a munkacsoport, hogy az adatok, kifejezetten az egészségügyi adatok, utalás tartalmazhatnak a visszamaradt rokonokat illetően. Erre példaként hoznak egy betegséget, mely anyáról fiúra öröklődik, ezáltal következtethetünk a fiú krónikus betegségére, csupán azon információkból, hogy édesanyja bizonyos betegségben szenvedett még élete folyamán. Harmadik pontként kiemelte a jelentés, hogy az elhunytakra vonatkozó adatok más szabályrendszerekben védelemben részesülhetnek. Erre egy kézenfekvő példa, hogy az egészségügyi dolgozók

---

⁵ A 29. cikk alapján létrehozott adatvédelmi munkacsoport: 4/2007 vélemény a személyes adat fogalmáról WP 136, 2007. június 20. https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2007/wp136_hu.pdf (2022.08.22.)

⁶ U.o. 24–25. o.

titoktartási kötelezettsége nem szűnik meg a beteg elhalálozásával. Ezzel azonban egy töredezett

A jelentésből kiolvasható, hogy ugyan a polgári jog alapján elméletileg nem alkalmazandóak a rendelkezések az elhaltakra, mindazonáltal praktikus szempontokat figyelembe véve érdemes lehet a jogalkotónak megfontolni az alkalmazhatóság kiterjesztését. Negyedik pontként ki is emeli a munkacsoport, az Európai Unió Tanácsának jegyzőkönyvére⁷ hivatkozva, hogy az államok feladata meghatározni, hogy kiterjesztik-e, és milyen mértékben a jogszabály rendelkezéseit, az elhaltakra. Ezen érvelést alapul véve megállapíthatjuk, hogy a célszerű lehet kiterjeszteni a GDPR szabályozását is az elhunytakra⁸.

III. Példák az angolszász jogterület szabályozási megoldásaira

1. Egyesült Királyság joganyaga

Az Egyesült Királyság adatvédelmi jogának fejlődésére hatást gyakoroltak az európai jogszabályok, még ha az Unióból való távozásuk következtében a GDPR rövid ideig is volt befolyással rá. Az angol parlament legalább részben a Rendelet hatására, annak hatályba lépéséhez hasonlóan, 2018-ban fogadott el egy új adatvédelmi törvényt⁹.

Meg kell vizsgálnunk a korábbiakhoz hasonlóan a törvényi definíciót a személyes adatot illetően. Az angol jogszabály egyértelműen úgy fogalmaz, hogy a személyes adat „*bármely információ, mely kapcsolatba hozható egy azonosított, vagy azonosítható élő személlyel.*”¹⁰ A fentebb megtett uniós jogi elemzéssel összehasonlítva egyértelműen kitűnik az a jogalkotói szándék, mely szerint a személyes adatok csak élő személyek esetén értelmezendők fogalmilag. A törvényhozó expressis verbis a definíció tartalmi elemévé teszi az életben lét feltételét, így eldöntve a szigetországban eldöntve a jogtudósok közötti kérdést a témát illetően. Ezen felül további vizsgálódást igényelne annak feltárása, hogy ágazati szabályok a fenti rendelkezéssel ellentétben mégis rendelkeznek-e az elhunyt adatait illetően.

2. Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államok gazdasági és technológiai fejlettségéből adódóan tagadhatatlanul kiemelendő a vizsgálódásunk köréből. Ugyan nem európai államalakulatról van szó, azonban az ott székhellyel rendelkező multinacionális nagyvállalatok közül több is – például Amazon, Meta, Google – Európában is jelen vannak, kifejtik tevékenységüket. Ezáltal kölcsönösen hatással van egymásra az amerikai, és az európai jogalkotás, valamint a jogi gondolkodásmódja a világ eltérő pontjain élő jogtudósoknak. Az egymásra való befolyást bizonyítja, hogy ugyan az Amerikai Egyesült Államoknak nincsen, az európaihoz hasonló, egységes

⁷ Az Európai Unió Tanácsának jegyzőkönyve, 1995.2.8., 4730/95 dokumentum

⁸ Puskás Tamás: *Az elhaltak adatainak haladó értelmezése az adatjogi szabályozás tükrében. Egyetemi diplomamunka.* Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2022, 7-8. o.

⁹ Data Protection Act 2018

¹⁰ U. o. 3. (2)

adatvédelmi jogszabálya, 2021-ben mind egy általános¹¹, mind egy az egészségügyi¹² adatok védelmére vonatkozó törvénytervezet benyújtásra került a Kongresszus elé, ezek azonban eddig még nem léptek hatályba, de mégis egy egységes, szövetségi fellépés lehetőségét vetik elő, akárcsak az az Európai Unióban történt.

Az Amerikai Egyesült Államokban, egy érdekes megállapítás, hogy nincsen egységes adatvédelmi szabályozás, csak egyetlen területen, mely nevesítve a gyermekek internetes térben gyűjtött adatainak védelme¹³. Ezzel szemben látunk tagállami szabályozást, mint az adatvédelem területén a legelőrehaladottabb állam, California adatvédelmi törvényét¹⁴. Pont a többi államot megelőző szabályozásából adódóan, a korábban említett egységes törvény tervezetét is a californiai jogszabályt alapul véve készült. Ezen túl azonban érdekes kiemelni, hogy különböző vitákra is okot adott a tervezet, ugyanis California Államának képviselői úgy gondolják, hogy az egységes szabályozás hatályának saját törvényükre való kiterjesztése korlátozhatja utóbbinak érvényesülését. A tervezet támogatói azonban azt mondják, hogy ezek csupán minimum rendelkezések, a tagállamoknak lehetősége van nagyobb védelmet biztosítani polgáraitak számára¹⁵.

Az Egyesült Államok joga tekintetében általánosságban az mondható el, hogy az adatvédelmi jognak is van egyfajta kapitalista, mintegy tulajdonszemlélete, ennek megfelelően főként a fogyasztók adatainak védelmét tűzik ki célul, melyre példa California Állam törvénye is. Ezek meghatározásait megvizsgálva a californiai fogyasztói, és a gyermeki internetes adatvédelmi törvény is a személyes információ („*personal information*”) kifejezést használja, azonban egyik esetben sem találjuk itt sem az életben lét feltételét, csupán az egyén azonosíthatóságát. Míg a két törvénytervezet a személyes adat („*personal data*”) fogalmat kívánja bevezetni az amerikai adatvédelmi jogba, azonban ahhoz hasonlóan szimplán egyénekre („*individual*”) utalnak a tervezetek. Érdekeség azonban, hogy a tervezetek csupán elektronikus adatokról beszélnek, azonban nem csak az egyén, hanem háztartás („*household*”), és eszköz („*device*”) beazonosíthatóságát is bevették a személyes definíciójába. Meglátásom alapján, nem is kell annyira kiterjesztően értelmezni ezt a fogalmat ahhoz, hogy, a témánk gerincét adó kérdésnek megfelelően, az elhunyra vonatkozó adatokra is kiterjedjen így a törvény. Ezen lehetőséget a háztartás azonosíthatósága biztosít lehetőséget, mivel az elhaltak bizonyos információi alapján nagy eséllyel következtethetnénk a hátramaradottak háztartására akár.

---

¹¹ S.2134 – Data Protection Act of 2021

¹² S.24 – Protecting Personal Health Data Act

¹³ Children’s Online Privacy Protection Act

¹⁴ The California Consumer Privacy Act of 2018

¹⁵ Joseph Duball: American Data Privacy and Protection Act heads for US House floor <https://iapp.org/news/a/american-data-privacy-and-protection-act-heads-for-us-house-floor/> (2022.08.22.)

Az amerikai adatvédelem egyik oszlopos jogszabálya a fentiekén túl az úgynevezett HIPAA¹⁶. Ezen törvényről is érdemes pár szót ejteni, ugyanis a korábban említettekkel ellentétben említést tesz az elhunytak esetén történő alkalmazásról. Ennek megfelelően megemlíti, hogy nem számít védett egészségügyi információnak az adat, amennyiben az egyén ötven éve elhunyt, mely alapján az időhatár előtt az elhalt adatai védett egészségügyi adatnak minősülnek. Emellett említést tesz a törvény olyan esetekben, mikor az elhalttal kapcsolatos védett információ kiadható. Ennek első esetköre, mely esetben valaki az eltávozott, vagy birtokainak érdekében jár el, mely esetben személyes képviselő mivoltában a releváns adatok számára felfedhetőek. Második esete, mikor az egészségügyi szolgáltató a család részére nyújt át információkat az elhunyt kezelésével, költségeivel kapcsolatban kivéve, ha életében kifejezetten kikötötte, hogy ne fedjék fel ezen információkat¹⁷. Ezen részeket megvizsgálva felismerhetjük, hogy az elhunytak személyes adatait érintően nagyon szigorú védelem él a tengeren túlon több esetben is. Mindazonáltal felfedezhető, hogy azon esetekben, amelyekben mégis van lehetőség az információ kiszolgáltatására, ott az alapeset mellett van, mely szerint kiadhatóak, és csupán az eltávozott kifejezett kérése alapján kötelező azt megtagadni.

3. Techóriások megoldási modelljei

A mai digitalizált világunkban nem lehet megkerülni a nagy technológiai cégek – mint a Meta, illetve a Google – vezető szerepét az adatvédelmi szabályozást illetően. Ezek a cégek hatalmas mennyiségű adatot kezelnek nap, mint nap, melyek felhasználóikról készülnek, és ebből következően nagy igény merül fel a jogalkotó oldalán a vállaltok monopol helyzetének kiegyensúlyozására, a szolgáltatásokat igénybe vevők védelmének keresztül. Mindazonáltal egy érdekes tendenciát mutat az a kép, mely szerint a cégek egyes esetekben, bizonyos szolgáltatások érdekében a törvényhozót megelőzve, saját maguknak alkotnak meg különböző szabályozásokat az elhunytak adatait illetően. Ezen kvázi „önszabályozó” tevékenységük révén az úgy nevezett post-mortem privacy gondolatát, ötletét a nagy nyilvánosság előtt egyre elfogadhatóbbá teszik¹⁸. Nem lebecsülendő a törvényalkotásra való befolyásuk, ugyanis a szolgáltatási, a digitális piacból való részesedésükből, és az általuk kezelt adathalmazból fakadó lobbijüknek köszönhetően képesek lehetnek a jogalkotói akarat hajlítására. Ezen felül, ha nincs is közvetlen befolyásuk a törvényhozásra, a saját maguk által meghatározott belső szabályzatok, „policy”-k kialakíthatnak az emberekből egyfajta rutint, már-már

¹⁶ Health Insurance Portability and Accountability Act of 1996

¹⁷ U.S. Department of Health and Human Services Office for Civil Rights: HIPAA Administrative Simplification Regulation Text
<https://www.hhs.gov/sites/default/files/ocr/privacy/hipaa/administrative/combined/hipaa-simplification-201303.pdf> (2022.08.22.)

¹⁸ Harbinja, Edina: Post-mortem privacy 2.0: theory, law, and technology. *International Review of Law, Computers & Technology*, 31(1), 26-42. o. <https://doi.org/10.1080/13600869.2017.1275116>

szokásjogot, mely a későbbiekben a képviseleti, vagy akár a közvetlen demokrácia rendszerén keresztül visszajutva megszilárdul az írott joganyagban is. Mindezen okokból kifolyólag érdemes megvizsgálni a techóriások eddig tett szabályozásait a kérdésben, ugyanis egyelőre nem tudhatjuk, hogy kiváló, előremutató újításokról van-e szó, vagy egyszerűen zsákutcákról, melyeket akár pár éven belül elfelejthetünk. A két legnagyobb közösségi platformokat üzemeltető cég, a Meta, illetve a Google is rendelkezik az elhunytakkal kapcsolatos adatokat érintő szolgáltatással, azonban merőben eltérő megoldást alkalmazva.

Első vizsgálandó oldal a Meta vállalathoz tartozó Facebook. A Facebook egy úgynevezett „Örököség Kapcsolat” („*Legacy Contact*”)¹⁹ funkciót biztosít felhasználói számára. Ennek során az egyén meg tud jelölni egy általa kiválasztott személyt, legyen az családtag, vagy akár egy barát, és kijelöli, mint az öröksége őrzője. Azt követően, hogy a cég hitelt érdemlően megbizonyosodik egy ember haláláról, az elhalt profilját emléklappá konvertálják, és kapcsolati személynek lehetősége nyílik arra, hogy egyebek mellett egy utolsó üzenetet írjon, mely az üzenőfal tetején jelenik meg, valamint megváltoztassa a megjelenő fényképet. Az eltávozott ezen felül engedélyt adhat arra, hogy a kapcsolati személy letöltsön egy archívumot a felhasználói fiókon található fényképekből, posztokból. Végül, utolsó opcióként bárki választhatja azt az opciót, hogy a cég véglegesen törölje halálát követően a közösségi média profilt róla.

A második említésre méltó nagy vállalat a Google. Ezen cég egy „Inaktív Fiók Menedzser” („*Inactive Account Manager*”)²⁰ elnevezésű szolgáltatást biztosít felhasználói számára. Ennek során lehetséges egy személyt beállítani, aki emailen keresztül, egy telefonos hitelesítést követően értesítést kaphat inaktivitásunkról. A Google, saját tájékoztatásuk alapján, több különböző faktor alapján vizsgálja, hogy fiókunk elvesztette-e aktivitását, melybe beletartozik például Gmail postaládánk megfelkeresése, vagy Android alapú rendszerekbe való bejelentkezésünk. Amennyiben megtörténik a hitelesítés, kiértesítik az általunk megjelölt menedzser, egy általunk írt üzenettel, melyet erre az esetre tudunk beállítani. Amennyiben úgy szeretnénk, akkor lehetőségünk van rá, hogy különböző fiókadatokat megosszunk a kijelöltünkkel. Ekkor az értesített a levélben tájékoztatást kap, azon fiókokról, melyekhez hozzáférést kapott, valamint kap egy webhely linket, melyen keresztül lehetősége nyílik arra, hogy letöltsse, továbbá lementse az adott platformon – például Google Drive, Youtube – tárolt adatainkat. Hasonlóan a Meta megoldásához, ebben az esetben is lehetősége nyílik egy általunk megjelölt személynek, hogy ugyan más formában, de meg tudja őrizni emlékünket, képes legyen ápolni azt.

---

¹⁹ Adding a Legacy Contact <https://about.fb.com/news/2015/02/adding-a-legacy-contact/> (2022.08.22.)

²⁰ About Inactive Account Manager <https://support.google.com/accounts/answer/3036546?hl=en> (2022.08.22.)

IV. Egyes, kontinentális jogrendszerhez tartozó országok joganyaga

1. Német-Osztrák joganyag

A kontinentális jogrendszerek esetén általánosságban, de a germán jogi kultúrához tartozó országok jogfelfogásában kiváltképpen kiemelt helyet foglal el az emberi méltóság. A felvilágosodás, és a természetfilozófia megjelenése óta az egyik első szabadságjogként, alapvető emberi jogként jelent meg, az élethez való jog mellett, és számos, azóta hasonlóan kiemeltnek tartott alapjognak az anyajoga. Lévén a kommunikációs alapjogok anyajogként ebből származik az információs önrendelkezési jog is, mely magába foglalja a személyes adatok védelméhez való jogot is. Ennek köszönhetően a német alkotmánybíróság az emberi méltóságra vonatkozó alkotmányos elvek hosszú éveken át történő kimunkálása révén megfelelő terepet biztosított az adatvédelmi jog fejlődése számára is.

Érdekes kiindulási pontként, a korábbiakhoz hasonlóan a használt fogalom megvizsgálására. Mind az osztrák, mind pedig a német adatvédelmi törvény ugyanazt a meghatározást találjuk, míg előbbi harminchatodik szakasza²¹, addig utóbbi negyvenhatodik szakasza²² tartalmazza, melyek a személyes adatot bármely információként határozzák meg, amely egy azonosított, vagy azonosítható természetes személlyel kapcsolatba hozható. Hasonlóan a korábban a GDPR esetében tett megállapításhoz, ezen törvények sem tartalmazzak feltételt azt illetően, hogy a személy kifejezetten életben lévő kell, hogy legyen annak érdekében, hogy adatai védelmet élvezzenek, mint személyes adatok.. Immanuel Kant is amellett érvel, hogy az emberek jóhíréhez való joga egy olyan morális ítélet, amely egy univerzális egyetértés alá tartozik²³, és ezáltal annak a halált követően is sértetlennek kell maradnia.

A német adatvédelmi jog az emberi méltóságból, mint elidegeníthetetlen anyajogból táplálkozik, és maga a Grundgesetz (a német alkotmány) állít fel egy post-mortem személyiségjogot, védve ezáltal az elhunyt emlékét, társadalmi megbecsültségét. A német hatályos jog sem teljesen egységes a kérdést illetően. Míg *expressis verbis* nem mondja ki a szövetségi törvény, hogy kiterjeszhető-e, addig Hamburg tartomány kórházi törvénye magában foglal egy olyan rendelkezés²⁴, miszerint a beteg halála nem szünteti meg az adatvédelmi kötelezettségét az egészségügyi szolgáltatónak. Így tehát megállapítható, hogy ugyan a személyes adat fogalmának meghatározása vitákra adhat lehetőséget, a német alkotmányjogi, és jogalkotói felfogás azt az álláspontot érvényesíti, hogy védendő az elhunyt személy – ha csak részben is, méltóságán keresztül. És ez a

²¹ Section 36 Federal Act concerning the Protection of Personal Data (DSG) https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erw/ERV/1999_1_165/ERV_1999_1_165.html (2022.08.22.)

²² Section 46 Federal Data Protection Act of 30 June 2017 (Federal Law Gazette I p. 2097) https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bdsge/englisch_bdsge.html#p0032 (2022.08.22.)

²³ Buitelaar, J.C.: i. m.

²⁴ Section 7 (1) Hospital Act of the Land Hamburg <https://www.landesrecht-hamburg.de/bsha/document/jlr-KHGHArahmen> (2022.08.22.)

védelem természetesen nem lehet örökkévaló, az idő múlásával az emlékezettel együtt megfakul, gyengül, mégis a jó hírnévben, az elhaltra vonatkozó adatok felhasználásával okozott kár ellen, védelemben részesül a post-mortem személyiség keretében²⁵.

2. További említendő szabályozások

Végül a következőkben négy további európai uniós tagország törvényi megoldásait kívánom röviden bemutatni, melyek lehetőséget biztosítanak számunkra arra, hogy bepillantást nyerhessünk abba, hogy mennyire eltérőek lehetnek a szabályozások.

Hasonlóan a korábban már tárgyalt brit adatvédelmi törvényhez Svédország is kifejezetten élőkre alkalmazandónak fogja fel a személyes adatokat. A jelenleg hatályos szakterületi szabályozás a GDPR rendelkezéseit alkalmazza, csupán néhány kiegészítő rendelkezést²⁶ fűztek ezekhez. Ennek értelmében mivel a Rendelet egyértelműen rendelkezik arról, hogy nem kell alkalmazni az elhunytakkal kapcsolatos adatok kezelésére, így a svéd adatvédelmi rendszer sem alkalmazandó következőképpen. E jogalkotói szándék alátámasztására citálható a korábbi svéd adatvédelmi törvény²⁷, mely expressis verbis kimondja a személyes adat fogalma kapcsán, hogy „minden információ, mely direkt vagy indirekt módon utalhat olyan természetes személyre, aki életben van”. Ezzel a svéd törvényhozó egyértelműen állást foglal a felvetett kérdésben, és kifejezetten az életben létező köti a személyes adatok védelmét.

Az eddig vizsgált szabályozásoktól eltérően az észti adatvédelmi törvény²⁸ egzakt utalást tesz az elhaltra vonatkozó információk sorsával, mégpedig a kilencedik szakaszában foglalkozik az elhunytak adatainak kezelésével. Az adatkezelő ennek megfelelően a személy által tett hozzájárulása alapján annak élete folyamán, és a halálát követő tíz – kikorú esetén húsz – éven keresztül köteles az elhunyt beleegyezése mértékéig kezelni az adatokat. Azonban a második bekezdés kitér arra, hogy az örökösök hozzájárulása alapján van ebben a tíz – vagy húsz – évben lehetősége az adatkezelőnek a műveletek elvégzésére. Ez egyértelmű utalás egyfajta tulajdonjog szemléletre az adatok tekintetében, ugyanis az adatok feletti rendelkezést az örökösök megöröklik az eltávozottól, és csakugyan, mint más

---

²⁵ Händold, Stefanie, Knoke, Friederika, Krügel, Tina: 'Big Data' analytics and the processing of health data for scientific research purposes: The German legal framework In: AEGLE in your Country. How does your country process health data after GDPR? Germany. Leibniz Universität, Hannover, 2018. 20. o.

²⁶ Lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2018218-med-kompletterande-bestammelser_sfs-2018-218 (2022.08.22.)

²⁷ Personal Data Act (1998:204) <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/se/se097en.pdf> (2022.08.22.)

²⁸ Personal Data Protection Act <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/523012019001/consolidate> (2022.09.12.)

örökölt jogok esetében bármelyikük élhet ezzel a joggal, és az adatkezelő számára hatályos jognyilatkozat lesz.

Harmadik vizsgált említendő európai államunk Olaszország, mely 2018-as kódexe²⁹ foglalkozik az adatvédelmi joggal. A hatályos jogszabály 2-n szakasza foglalkozik az elhunytakat érintő jogokkal. Ebben kifejti, hogy az élők által gyakorolható jogok alkalmazhatók az elhunytak adatainak védelmét illetően is bárki által, két esetben. Míg első esetben az anyagi érdekelttség adja meg a jogalapot ehhez, addig a másodikban az elhalt védelme szolgálhatja a fellépés jogosságát. Ez a törvény ezáltal alapesetben lehetőséget biztosít a jogok gyakorlására az elhunyttal kapcsolatos jogok tekintetében – így akár az adatokhoz való hozzáférésre is van lehetőség a halált követően. Mindazonáltal a jogalkotó lehetőséget biztosít bármely személynek, hogy egyértelműen és specifikusan kifejezett akarattal megtilthatja egyes jogok gyakorlását a halálát követően, mely által lehetőség van akár a fent nevesített hozzáférés korlátozására.

Végül szeretném megvizsgálni a francia adatvédelmi törvényt³⁰. 2016-ban Franciaországban nagy változás indult el, mely csomag a Digitális Köztársaságról szóló törvény volt, és amely egyebek mellett a francia adatvédelmi törvényt is több ponton módosította a GDPR hatására, és annak megfelelően. Ezzel összefüggésben vizsgálandó a nyolcvanegyedik, illetve nyolcvanötödik szakasz, melyek az elhunytak adataira vonatkoznak. Az előbbi kijelenti, hogy a jogok megszűnnek az adatalany halálával, azonban mégis tartalmaz egy utalást, hogy bizonyos esetekben fennmaradhatnak ezek a jogok ideiglenesen, melyre utóbbi adja meg a szabályozást. A nyolcvanötödik szakasz értelmében azt mondja ki, hogy bárki adhat iránymutatásokat élete során azt illetően, hogy post-mortem hogyan kezeljék majd adatait. Emellett megadja a lehetőséget az adatalanyknak arra is, hogy kinevezzék egy – kvázi – megbízottak, aki a halálát követően rendelkezhet jogsítványával. Ezen felül rendelkezést tartalmaz arra vonatkozóan, hogy jognyilatkozat, illetve ügyvivő kijelölése hiányában az örökösöknek van lehetősége a szükséges mértékig a jogok gyakorlására a hagyaték megszerzéséhez, illetve az elhalt felhasználói fiókjainak törléséhez.

46

V. Összefoglalás

A téma természetesen további országok joganyagának vizsgálatba való bevonásával bővíthető lenne, mindazonáltal már ezen példák is megmutatják számunkra, hogy a különböző adatvédelmi rezsimek nagyon diverz szabályozással operálnak a világ különböző jogrendszereiben. Már az Európai Unión belül is nagyon eltérő megoldásokat adnak a kérdést illetően az egyes tagországok, esetlegesen egy országon belül is lehetnek kissé eltérő értelmezések – mint láttuk

---

²⁹ Il Codice in materia di protezione dei dati personali <https://www.garanteprivacy.it/codice> (2022.08.22.)

³⁰ La loi Informatique et Libertés (14 mars 2021) Loi n° 78-17 du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés. <https://www.cnil.fr/fr/la-loi-informatique-et-libertes#article85> (2022.08.22.)

Németország példáját – és ez a világ más pontján lévő államok esetében sem külön.

Láthatunk precedenst arra vonatkozóan, hogy a törvényhozó az akaratát egyértelműen kifejezze annak kérdésében, hogy a személyes adatok fogalma kiterjedjen-e az elhunyt személyekre. Meglátásom szerint, ezzel szemben az európai jogszabály, mivel nem tisztázza ezt *expressis verbis* a meghatározásban, ezáltal lehetőséget biztosít az elhunytakra való értelmezésre. Amennyiben a hazai jogtudósok többségéhez hasonlóan az uniós jogalkotó is elfogadja azt a tételt, hogy csak élő természetes személyekhez kötődhet a fogalom³¹, úgy ennek kifejezésre kellene jutnia a Rendelet szövegében, ahogy láthatunk külföldi jogszabályokban is példát rá.

Számos ország tekint úgy a témára, mint egy kiemelt kérdésre, és ebből kifolyólag külön figyelmet is fordítanak az elhaltak személyes adatainak kezelésére. Látható akár pusztán pragmatikus érv is ezen álláspont alátámasztására, azonban emellett egyes államok az emberi méltóság örökérvényűségével, míg mások az örökösöknek az elhunyt emléket megőrizni célzó tevékenységét elősegítendő ruháznak át különböző jogokat.

Ez a sokoldalú szemléletmód, jogi felfogás nem hátrány ugyanakkor, sőt, éppen ellenkezőleg, érdemes lehet a különböző nézőpontokat ütköztetni, és a mellette illetőleg ellene szóló érvek mentén jogvitát folytatni a kérdésben, mely a külföldi szakirodalomban egyre többször meg is jelenik.

---

³¹ Jóri András, et. al.: *A GDPR magyarázata*. Budapest, HVG ORAC Kiadó, 2018. 56. o.

JAVASLATOK AZ AUTONÓM JÁRMŰVEKRE VONATKOZÓ HAZA KÖZIGAZGATÁSI JOGI KÖVETELMÉNYEK FELÜLVIZSGÁLATÁRA

Bors Bálint

Joghallgató, PTE Állam- és Jogtudományi Kar

A szerző kutatási területe: Autonóm járművek jogi megítélése

A szerző elérhetősége: balintbors12@gmail.com

DOI: [10.47272/KIKPhD.2022.1.4](https://doi.org/10.47272/KIKPhD.2022.1.4)

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmány célja az, hogy áttekintve a magyar, autonóm járművek használatára irányadó közigazgatási joghoz tartozó követelményeket, javaslatokat fogalmazzon meg arra vonatkozóan, hogy miként lehetne ezeket módosítani a jövőben úgy, hogy az autonóm járművek jogszerű használata biztosított legyen, miközben a közúti biztonság is fenntartható maradjon.

A tanulmányban megfogalmazott, szabályozásra vonatkozó javaslatok erősen kapcsolódnak a közigazgatás digitalizációjának témaköréhez is, mert az autonóm járművek kezeléséhez, az állami felügyelet gyakorlásához szükséges közigazgatási intézkedések, adatbázisok, ügyintézési felületek vonatkozásában is megvizsgálja és javaslatokat tesz a szükségessé váló fejlesztésekre, amelyek jellemzően a digitalizált ügyintézés és ügykezelés segítségével oldhatják fel a kutatás során kimutatható problémákat.

48

KULCSSZAVAK

Autonóm járművek, közigazgatás, digitalizáció.

I. Bevezetés

Az autonóm járművek gyors elterjedése mutatható ki világviszonylatban.¹ E járművek eltérő automatizálási fokkal rendelkeznek. Ennek köszönhetően forgalomban vannak jelenleg olyan járművek, amelyek elenyésző hányadban veszik át a vezetőtől a gépjármű vezetőjétől a gépjármű irányítását, míg más járművek vezetéssegítő és -támogató rendszerek (pl. vészfékasszisztens, parkolási segéd) támogatják a jármű vezetőjét.² A teljesen autonóm járművek azonban a vezetési funkciók egészét képesek átvenni a vezetőtől, amely a technikai megvalósítás

---

¹ Az előrejelzések alapján a 21. század végére közel 50 millió autonóm jármű közlekedésben való részvételére lehet számítani. Ld. Petit, Sarah: *World Vehicle Population Rose 4.6% in 2016* <https://subscribers.wardsintelligence.com/analysis/world-vehicle-population-rose-46-2016> (2019.06.19.)

² Hopkins, Debbie – Tim Schwanen: Talking about automated vehicles: What do levels of automation do?. *Technology in Society* 64, 2021, 101488. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101488>

mellett komoly jogi szabályozás szempontjából is releváns kérdéseket vet fel.³ E jogi kérdések pedig a téma közigazgatási jogi szempontú vizsgálata során is felmerülnek, ideértve ezen járművek típusengedélyezési, hatósági engedélyezési, műszaki vizsgára vonatkozó követelményrendszerét, a közúti közlekedést szabályozó jogszabályok mellett.

Az autonóm járművek elterjedésének trendjéből várhatóan hazánk sem marad ki.⁴ Az alkalmazási lehetőségek, az autonóm járművek közúti használata (annak jogszerűsége) azonban nagyban függ attól, hogy a vizsgált állam – esetünkben hazánk – jogi szabályozása milyen követelményeket fogalmaz meg ezen gépjárművekkel szemben.⁵ Amennyiben a szabályozás nyitott ezen járművek közúti közlekedésben történő alkalmazására, „befogadására”, annak a szakirodalomban is jól kimutatható, pozitív hatása van az adott állam technológiai fejlettségére, előrehaladására, sőt nemzetgazdasági eredményeire is.⁶ Mindez indokolttá teszi, hogy a hazai szabályokat is nagy körültekintéssel vizsgáljuk, hiszen a közúti biztonság, a járművek szabályszerű üzemeltetésének kérdése mellett komoly gazdasági és egyben digitalizációra is kiterjedő hatásai vannak a szabályozási modell tulajdonságainak.

Ahhoz, hogy ezek a járművek magas autonómiafokkal rendelkező típusai hazánkban is közlekedhessenek közutakon, szükség van arra, hogy a jelenleg hatályban, közigazgatási joghoz tartozó előírások, jogszabályi követelmények felülvizsgálatra és ennek eredménye alapján átdolgozásra kerüljenek.

³ Id. Hohmann Balázs - Szőke Gergely László: Ethical and Legal Concerns relating to Autonomous Vehicles, in the Light of Experimental Findings and Regulatory Attempts. *Essays of Faculty of Law University of Pécs Yearbook of 2019-2020*, 71-86. o.

A járművezetők helyzetének változásáról, a vezetői felelősség alakulásáról ld.: Beiker, Sven A.: Legal aspects of autonomous driving. *Santa Clara Law Review* 52/1. sz. 1146-48. o., illetve Busa Réka: A vezető és az utas fogalmainak újjászületése című előadásának gondolatai a Széchenyi István Egyetem „Az autonóm járművek és intelligens rendszerek jogi vonatkozásai” című konferencián (2019. március 22.)

⁴ Id. a KPMG e tárgykorre vonatkozó, évente végrehajtott vizsgálatát és annak eredményeit: Global Automotive Executive Survey 2020 <https://home.kpmg/hu/hu/home/tanulmányok/2020/10/global-automotive-executive-survey-2020.html> (2022.08.22.)

Magyarország több éve szerepel a lista elkészítésénél vizsgált országoknál és az elmúlt időszakban hátrébb csúszott azon, részben a szabályozási kérdések problémája miatt.

⁵ Rozhkova, Nadezhda – Darya Rozhkova – Uliana Blinova: An overview of aspects of autonomous vehicles' development in digital era. *International Conference on Integrated Science*. Springer, Cham, 2020. 12. o. https://doi.org/10.1007/978-3-030-49264-9_28

⁶ Kim, Tschangho John: Automated autonomous vehicles: Prospects and impacts on society. *Journal of Transportation Technologies* 8(3), 2018. 137-138. o. <https://doi.org/10.4236/jtts.2018.83008>

Alonso, Efrén, et al.: Economic impact of autonomous vehicles in Spain. *European transport research review* 12(1), 2020. 1-17. o. <https://doi.org/10.1186/s12544-020-00452-4>

Szőke, Gergely László; Hohmann, Balázs: A „Trolley problem” gondolkísérlet vonatkozásai az autonóm járművek terén – Mi a zsinórmérve a gépi döntéshozatal során?. In: Lévainé, Fazekas Judit; Kecskés, Gábor (Szerk.): *Az autonóm járművek és intelligens rendszerek jogi vonatkozásai*. Győr, Universitas-Győr Nonprofit Kft., 2020, 305-306. o.

A kutatás célja a fenti problémafelvetéshez kapcsolódóan az, hogy áttekintve a magyar, autonóm járművek használatára irányadó közigazgatási joghoz tartozó követelményeket, javaslatokat fogalmazzon meg arra vonatkozóan, hogy miként lehetne ezeket módosítani a jövőben úgy, hogy az autonóm járművek jogszerű használata biztosított legyen, miközben a közúti biztonság is fenntartható maradjon.

A kutatás során születő, szabályozásra vonatkozó javaslatok erősen kapcsolódnak a közigazgatás digitalizációjának témaköréhez is, mert az autonóm járművek kezeléséhez, az állami felügyelet gyakorlásához szükséges közigazgatási intézkedések, adatbázisok vonatkozásában is megvizsgálja és javaslatokat tesz a szükségessé váló fejlesztésekre.

A kutatás eredményeként pontosabb képet tudunk kapni az autonóm módon közlekedő gépjárművek jogi megítéléséhez kapcsolódóan, amely elősegíti a hazai alkalmazásuk elterjedését, a közlekedés biztonságosabbá tételét. A megfogalmazott javaslatok segítségével a hazai közigazgatási jogi szabályozás alkalmasabbá tehető ilyen jellegű járművek kezelésére, az érdemi állami felügyelet fenntartására, amely hozzájárulhat a hazai közlekedésbiztonság fejlesztéséhez.

A kutatás emellett alkalmas lehet arra is, hogy támpontul szolgáljon az autonóm járművek – akár hazai – fejlesztési és alkalmazási szakaszában résztvevők számára, különösen a fejlesztési irányok, valamint a helyes és biztonságos alkalmazási módok kimunkálása során.

II. Hazai szabályozás

Az 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet meghatározza a járművezetés feltételeit. A negyedik szakasz szerint járművet az vezethet, aki érvényes járművezetési jogosultsággal rendelkezik, a járművezetéstől nincs eltiltva, állapota nem akadályozza meg a biztonságos vezetésben, valamint nem áll semmiféle, a vezetési képességére hátrányosan ható szer befolyása alatt, mint a tudatmódosító szerek vagy az alkohol. Ezek a rendelkezések szükségesek, hogy az autonóm járművet vezető személyre is alkalmazza a törvényhozó. Ugyan feltehetjük a kérdést, hogy mi értelme, hisz a jármű önmagát vezeti, azonban a „sofőrnek” feltehetőleg lehetősége lesz befolyásolni a jármű viselkedését, így szükséges, hogy tisztában legyen a személy egyrészt a közlekedési szabályokkal, másrészt pedig a környezetével. Természetesen, ha a járműben nem fog személy ülni, úgy ezek a rendelkezések okafogyottá válnak. Véleményem szerint nem szabad a járműben ülő személyt tehetetlenné tenni az utazás során, és itt nem csak arra gondolok, hogy valami meghibásodik az autóban. Az emberben felléphet egyfajta szorongás, hogy nincs neki, vagy egy kvalifikált személynek uralma a járművön, ami őt szállítja. Ráadásul ezt az érzést fokozhatja a tény, hogy a társadalomban nincs meg a megfelelő bizalom a technológia felé.

A rendeletnek van további hasznos rendelkezése is, amiket szintén át kell emelni az e fajta járművekre. Ilyen például a megfelelő kivilágítás, a

sebességkorlátozás, a jelzőtáblák, biztonsági funkciók, vagy akár a környezetvédelem. A járműveken legyen rendszám-tábla, használja az utakat megfelelően, akár alakítsanak ki egy külön sávot a tesztidőszakra, ne szennyezze a környezetet a szükségesnél nagyobb mennyiségben, valamint a vezetőnek kötelező legyen magánál tartania a hatósági engedélyt. Ugyan tisztában vagyunk azzal, hogy ezeken a járműveken valószínűleg a legfejlettebb és legpontosabb érzékelők lesznek, a vezető felelőssége legyen a járművet indulás előtt ellenőrizni, hogy közúti forgalomra képes legyen.

A jelzőtáblákra visszatérve, az autonóm járműveknél érdemes lenne újra gondolni őket. A jelzéseket és a fizikai táblákat érdemes meghagynunk, hisz a járművezető így tisztában van az adott útszakaszra vonatkozó szabályokkal. Azonban praktikusabb lenne, ha a jármű nem így érzékelné ezeket. Hányszor találkoztunk olyannal, hogy egy tábla nem megfelelően volt elhelyezve, vagy eltakarta valami. Nem bízhatjuk a véletlenre, hogy a jármű számára látható-e a tábla, vagy sem. A tábláknak kommunikálniuk kell a járművel, úgynevezett „okostáblákat” kell létrehozni, amelyek elektronikus jeleket küldénének az autonóm járműveknek, amelyek így egy pillanat alatt képesek lennének azokat értelmezni, és azoknak megfelelően közlekedniük. Ezzel elkerülhetjük az esetleg felmerülő láthatósági akadályokat. Továbbá, az autók képesek lehetnek elraktározni a táblák által szolgáltatott információkat, így lényegében a járművek, ha egyszer már jártak az útszakaszon, megjegyeznék a közlekedési szabályokat. Ráadásul az ötlet továbbfejleszhető. A közlekedési hivatal létrehozhat egy adatbázist, amelyben szerepel az összes jelzőtábla, közlekedési lámpa, felmerülő akadályok, építkezések és balesetek. Ha ehhez az adatbázishoz hozzáfér az autonóm jármű mesterséges intelligenciája, akkor a járművet kevesebb eséllyel ér meglepetés, és előre ki tudja alakítani a megfelelő útvonalat és annak a módját. Ha ezeket a tényezőket a járművek mesterséges intelligenciája fel tudja dolgozni, akkor ezt feltöltheti a felhőbe, amelyből a többi, hasonló besorolású jármű tájékozódhat, ezáltal sokkal hatékonyabb és gyorsabb lenne a közlekedés, valamint a váratlan szituációkból eredő baleset száma is drasztikusan csökkenthető lenne.

A 11/2017. (IV. 12.) NFM rendelet meghatározza a fejlesztési célú autonóm jármű fogalmát: *olyan fejlesztési célú jármű, amely részben vagy teljesen automatizált működése fejlesztésére szolgál, és amelyben a jármű vezetőjének minősülő tesztvezető tartózkodik, aki az automatizáltság szintjétől függően vagy bármely, a közlekedés biztonságát veszélyeztető helyzetben, a működés közben szükséges mértékben kézi irányítást gyakorol, illetve a kézi irányítást átveheti a jármű felett.*

Ezt a megfogalmazást kulcsfontosságúnak tartom, és több elemet átvehetne a jövőbeli törvényhozás. A rendelet szerint a jármű vezetője akár át is veheti a jármű felett az irányítást, például, ha veszélyezteti a közlekedés biztonságát. Ez alátámasztja az érveket a járművezető jogi feltételeire. Szükséges a megfelelő képzés és állapot ahhoz, hogy a veszélyeztető helyzeteket megfelelően felismerje és kezelje a járművezető. A rendeletben a tesztvezető fogalma is

kimondja, hogy a jármű felett az irányítást bármikor haladéktalanul átveheti. Ezeket a rendelkezéseket az autonóm jármű vezetőjére is alkalmazni kell.

Az önvezető autókra új járművezető engedélyt lenne érdemes létrehozni, legalábbis egy új kategóriát mindenképp. A hagyományos járművekhez képest óriási különbség egy ilyet vezetni, így a sofőrnek muszáj tisztában lennie a jármű funkcióival. A képzés során meg kell tanulnia a vezetőnek a jármű felépítését, hogy miként veheti át az uralmat, miként adhatja át a vezetést a mesterséges intelligenciának, valamint, hogy tudja kezelni a felmerülő műszaki hibákat és vészhelyzeteket.

Az 5/1990. (IV. 12.), a közúti járművek műszaki megvizsgálásáról szóló KÖHÉM rendelet rendelkezik a közúton közlekedő gépjárművek műszaki engedélyezéséről, amely rendelkezések az önvezető autókra is vonatkozni fognak. Azonban ezeket a járműveket nem lesz elég a hagyományos műszaki vizsgával ellenőriztetni meghatározott időközönként. Az autonóm járművek különös szakértelmet igényelnek, több szempontból is. Elsősorban is rengeteg olyan szenzorral rendelkeznek, amelyek elengedhetetlenek a közlekedéséhez, és meghibásodásuk esetén könnyen balesetet okozhatnak. Másodrészt pedig maga a jármű szoftvere kell, hogy megfelelően funkcionáljon, hisz súlyos szabályokat és emberi jogokat sértene meg az, ha valaki feltöri észrevétlenül a rendszert, és bizalmas információkat szerez meg és használ fel a sofőr, az utasok, vagy akár egy harmadik féllel szemben. Így ezek az ellenőrzések elengedhetetlenek lesznek, és valószínűleg gyakrabban lesz rájuk szükség.

III. Magyarország viszonya az önvezető járművekkel

A KPMG jelentése⁷ szerint Magyarország az önvezető autókra való felkészültség terén a világon a 25. helyen áll. A cég 2019-ben és 2020-ban is elkészítette az Autonomous Vehicles Readiness Index-et, ahol 30 ország felkészültségét méri fel és rangsorolja világviszonylatban. A 2019-es évben ugyan 21. volt az országunk, 1 év alatt bővült a lista, és olyan országok előztek meg minket, mint Belgium, Dánia és Tajvan. Fontos megemlíteni, hogy ez a hely így is kiemelkedő, és megelőzzük többek közt Oroszországot és Indiát is. Az eredményhez közrejátszik az, hogy megnyílt a ZalaZone tesztpálya, amely remek lehetőséget nyújt a valós szituációk és a szoftverek tesztelésére. A KPMG értékelése szerint Magyarország az egyetlen ország Szingapúr mellett, ahol a kormány maximális hangsúlyt fektet az autonóm járművek fejlesztésére, valamint 4 ország közül az egyik, ahol a kormány egy önálló szervezet jelölt ki az önvezető autókra. A ZalaZone további előnye Magyar Telekom 5G hálózata, amely remek lefedettséget nyújt a járműveknek. Emellett kiemelendő a tény, hogy több német és angol cég is az országunkban alakít ki kutatóegységeket, mint például a Continental vagy a Vodafone. Zsótér Márton volt

⁷ KPMG: 2020 Autonomous Vehicles Readiness Index.
<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2020/07/2020-autonomous-vehicles-readiness-index.pdf> (2022.08.22.)

KPMG-s szakértő szerint Magyarország rendkívül jó úton halad afelé, hogy kulcsszerepet játsszon az önvezető autók kutatásában és fejlesztésében.

A KPMG azonban kiemeli az ország hátrányait is. Magyarország két szempontból is az utolsó helyeken végzett. Az első az maga a jogalkotás. Bármennyire állíthatjuk azt, hogy a kormány hajlandó tenni a fejlődés érdekében, a jogalkotásban ez nem látszik meg. Emellett megnehezítjük a gyártók munkáját és előrehaladását azzal is, hogy a kormány nem kommunikál és nem oszt meg adatokat velük. Szintén a lista alján végzett az ország az innovációs képessége miatt, valamint a Huawei által készített Global Connectivity Indexen alapuló listán, ami azt méri, hogy a felhőalapú számítástechnika és a mesterséges intelligencia milyen szinten fejlett (egyébként a GCI-n a 31. helyen szerepel Magyarország). Sereghajtók vagyunk még az index szerint abban, hogy a társadalom milyen intenzitással használja az automatizált eszközöket, hogy milyen szinten adoptálták a fogyasztók az elektronikus eszközöket, hogy mekkora a digitális készségük, és hogy az egyének mennyire állnak készen az efféle automatizálás befogadására. Szóval akármennyire is lehetünk büszkék arra, hogy van egy egyedülálló tesztpályánk, és hogy a Kormány hajlandó fejleszteni ezt a szektort, ha az adatok alapján a magyar társadalom nem érett még meg erre a technológia fejlettségre, valamint az ország infrastruktúrája sem tart ott, hogy ezek a rendszerek teljes mértékben kihasználhatóak legyenek.

Szászi István, a Bosch Budapesti Fejlesztési Központ vállalat vezetője is nyilatkozott⁸ a Magyarországon zajló járművek fejlesztéséről és fejlődéséről, aki viszont optimistán tekint a jövőbe. Véleménye szerint a budapesti Bosch kulcsfontosságú szerepet tölt be az autonóm járművek fejlesztésében. Szászi kiemeli, hogy három fontos szempont van, amit az önvezető autók fejlesztésénél figyelembe kell venni, ezek a jogalkotói hozzáállás, a technológia elfogadottsága, és a technológia biztonsága. Véleménye szerint a jogalkotás adja az önvezető járművek fejlődésének és tesztelésének alapját, ami jó úton jár, ellentétben azzal, amit a KPMG 2 éve állított. Szoros összefüggésben van a jogalkotás a biztonság megteremtésével, hisz megfelelő jogszabályi háttér nélkül a tesztelés elképzelhetetlen.

1. Társadalmi elfogadottság

A társadalmi bizalmat kiépíteni már egy nagyobb kihívás. Ha az emberek félreértelmezik a technológiát, az csökkenti a bizalmat. „Azt már látjuk, hogy a hármas szintről csak lassan lehet tovább haladni. Ebbe a folyamatba pedig be kell vonni a döntéshozókat és a cégeket is, de legfőképp azokat az embereket, akik az autókat vezetik.” Ezt a bizalmat nem segíti elő az, hogy rengeteg olyan videóval találkozhatunk a közösségi médiában, ahol a már most forgalomban lévő,

---

⁸ *Magyarország élen jár az önvezető autók fejlesztésében.* <https://24.hu/tech/2022/07/23/bosch-csoport-interju-onvezeto-auto-mestersleges-intelligencia-tesla-mercedes/#> (2022.08.22.)

önvezetésre is képes gépjárművek rendszerei adják fel a szolgáltatást. A tech óriások és autógyártók dollármilliárdokat fektetnek az önvezető autók fejlesztésébe, azonban kutatások alapján az emberek nincsenek elragadtatva attól az ötlettől, hogy egy gépre bízzák saját és utasaik biztonságát⁹. Bryan Reimer MIT kutató szerint az emberek a mindennapjaik során is belefutnak problémákba a technológiai eszközök használata során, gondoljunk csak a WiFi és az internetkapcsolat hirtelen megszakadására, most pedig azt próbáljuk megértetni velük, hogy hasonló módszerekkel próbáljuk megeremteni a biztonságos közlekedést számukra. A kutató szerint nem szabad drasztikus lépéseket tenni, fokozatosan kell felépíteni a bizalmat a technológia és a társadalom között, amely az állam feladata lenne. Fontos az átláthatóság és a megfelelő oktatás. A számok alapján az emberek kedvelik a most jelenlévő biztonsági és vezetést könnyítő funkciókat, mint például a tolatóradar vagy a sávtartó, azonban azt még nem tudják elképzelni, hogy a járművük képes lenne eljuttatni őket bárhová önállóan. A kutatás ugyan 2017-es, azonban a fiatal felnőttek körében csak az emberek 20 százaléka kedveli a teljesen önvezető autók ötletét, és a megkérdezett 3000 ember közül közel a fele nem vásárolna autonóm járművet élete során. Az elmúlt két évet figyelembe véve, gondolok itt a válságra, a járványra és a mostani háborúra, véleményem és saját tapasztalatom alapján az emberek kételkedőbbek lettek, így nem hinném, hogy ez a pár év alatt sikerült áttörni ezt a gátat.

2. Techóriások megoldási modelljei

Szászi emellett kiemeli az infrastruktúra fejlettségének fontosságát, amellyel akár olyan célokat is el lehet érni, mint az „okoslámpák”, vagy a járművek egymással történő kommunikálása. A KPMG Hungary elemzése alátámasztja azt, hogy a digitális infrastruktúra kiépítése kiemelkedő fontosságú szerepet tölt be az önvezető gépjárművek forgalomba helyezésében és megfelelő alkalmazásukban. A negyedik automatizáltsági szinten elhelyezkedő járművek a számítások szerint földrajzilag korlátozottak, így a megfelelően kiépített infrastruktúra nélkül a közlekedésük jelentősen korlátolt lesz. Emellett a fejlett infrastruktúra a városi dugók elkerülése végett is kiemelkedő szerephez jut, valamint a járműveknek így csak az vidéki, digitális infrastruktúrával nem rendelkező szakaszokon kell a saját szenzorjaira hagyatkoznia. A szakember alátámasztja azt az elképzelést, miszerint nem célszerű a jogosítvány mellőzése még akkor sem, ha a gépjármű már a teljes önvezetésre is képes lesz. Ezt azzal indokolja, hogy a közúton történő közlekedéshez elengedhetetlen a rutin, a vezetési kultúra, és az alapvető KRESZ-tudás.

3. ZalaZone tesztpálya

---

⁹ *Consumers Don't Really Want Self-Driving Cars, MIT Study Finds.*
<https://www.wbur.org/news/2017/05/25/mit-study-self-driving-cars> (2022.08.22.)

A magyar kormány a 92/2017. (IV. 10.) Kormányrendeletben a zalaegerszegi járműipari tesztpálya megvalósításához kapcsolódó közigazgatási hatósági ügyeket nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánította. A 2006. évi LIII. törvény értelmében elrendelte, hogy a Zalaegerszeg területén fekvő ingatlanon épülő – és most már meg is valósult – autonóm járművek tesztelésére szolgáló tesztpálya megvalósítását és annak közigazgatási hatósági ügyeit kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánította. Ezek a kiemelt jelentőségű ügyek közé sorolhatók maga az építési engedély, a környezetvédelmi és természetvédelmi hatóságok engedélye, és egyéb, a közlekedéssel kapcsolatos hatóságok engedélye is. A törvény szerint a kiemelt jelentőség értelmében a beruházást az Európai Unió finanszírozta, és a kivitelezést pedig mihamarabb meg kell kezdeni. Emellett a törvény megköveteli, hogy a folyamat legyen egyszerű, gyors, hatékony, az uniós pénzügyi forrásokat pedig minél hatékonyabban használják fel. Mint azt már tudjuk, a kivitelezés sikeres volt, a tesztpálya pedig folyamatosan használatban van. A ZalaZone névre hallgató pálya nem csak Európában, de talán az egész világon egyedülálló, ami miatt a KPMG nemzetközi viszonylatban is magasra értékelte Magyarországot a fentebb említett Autonomous Vehicles Readiness Index-en. A pálya remek lehetőséget nyújt a járművek hatékony és biztonságos tesztelésére. Zsótér Márton, a KPMG Hungary szakértő véleménye szerint Magyarország inkább kínálati pozíciót tölt be az önvezető technológiában, nem keresletit. Nagy András, az Autóipari Próbapálya Zala Kft. gazdaságfejlesztési vezetője szerint a tesztpálya remek munkalehetőséget biztosít számos egyetemi hallgatónak, akik később a magasan képzett munkaerőjükkel el tudnak helyezkedni a pályán, és segíthetik az autonóm járművek fejlődését¹⁰. A beruházás üzenete véleményem szerint világos. A magyar kormány tesz, és tenni is akar annak érdekében, hogy Magyarország az önvezető járművek tekintetében kimagasló legyen, ezt a tendenciát pedig folytatni kell.

IV. Önvezető autók és az Európai Unió

Az Európai Unió a 2019-es rendeletében¹¹ szigorította a járműbiztonsági követelményeit¹². Célja egyértelmű, a közúti balesetek csökkentése. Nicolae Bădălău, román gazdasági miniszter szerint a rendelet az utasok védelme érdekében jött létre. 2022-től minden gépjárműgyártó számára kötelező lesz új technológiák és rendszerek használata. A miniszter szerint a védelem mellett más pozitív hatása is van a rendeletnek, mint például az innovatív járműbiztonsági rendszerekkel kapcsolatos vezető szerep megerősítése az Unió számára. 2009-ben az Európai Parlament és Tanács már elfogadott egy általános biztonsági rendeletet

---

¹⁰ Madarász, Nikolett, Szikora Péter: Az önvezető autók – a jövő már a Jelen?. TAYLOR 12(1),2020. 78-87. o.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2144 rendelete (2019. november 27.)

¹² Az EU szigorítja a járműbiztonsági követelményeket. <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/03/29/eu-beefs-up-requirements-for-car-safety/> (2022.08.22.)

a közlekedésben résztvevők számára, az új rendelettel pedig megújult lendülettel lépnek fel a közúti biztonság érdekében. Az Európai Unió célja az, hogy 2050-re a közúti baleseteknek ne legyen halálos áldozata, se súlyos sérültje.

A kötelező biztonsági elemek közé tartozik a sebességszabályozó rendszer, alkoholszonda, figyelmeztető és ébren tartó rendszerek, vészfék és tolatóradar is. Fontos, hogy ez minden gépjárműben kötelező lesz. Emellett a személygépjárművekre és a kisteherautókra külön biztonsági elemeket emel ki. A tehergépjárművekre és buszokra gyalogosokat és kerékpárosokat felismerő, valamint holttérfigyelő rendszereket kell felszerelni.

A rendelet nagy hangsúlyt fektet az automatizált járművekre, miszerint ezek az intézkedések megalapozzák ezek bevezetését. A rendelet az önvezető autók bevezetése drasztikus változást hozhat a biztonságba és a halálos kimenetelű balesetek elkerülésében, mivel a közúti balesetek több, mint 90 százalékát emberi hiba okozza. A KSH adatai szerint 2019 IV. negyedévében mindössze 10 olyan eset volt a személyi sérüléssel járó balesetek során, amit műszaki hiba okozott¹³. A járművek automatizálása megfelelő szabályok mellett biztonságosabbá teheti a közlekedést, ezért az Unió célja a nemzetközi szabályozás elősegítése.

A 11. cikk tárgyalja az automatizált és teljesen automatizált járművek követelményeit. A cikk felsorolja azokat a műszaki előírásokat, amelyeknek meg kell felelniük az efféle járműveknek. Ide sorolhatóak a valós információkat biztosító rendszerek, a vezető készségét figyelő rendszerek, vagy a többi úthasználónak biztonsági információkat nyújtó rendszerek. A cikk tartalmából lesűrhető, hogy a teljesen automatizált járműveknél is elvárja a járművezető készségét.

Véleményem szerint a rendelet üzenete egyértelmű: az utak biztonságossá tétele automatizáció segítségével. Az, hogy az Unió lényegében ki akarja iktatni a közúti balesetek lehetőségét 30 éven belül, egy rendkívül bátor elköteleződés, de nem lehetetlen. Ezt pedig minél nagyobb automatizációval lehet elérni. A rendelet számol a teljesen automatizált, önvezető autók bevezetésével és elterjedésével. Feltételezve, hogy a nagyobb automatizáció egyenesen arányos a súlyos balesetek csökkenésével, számomra a logikus út Európa számára nem lenne más, mint az autonóm járművek kifejlesztése, forgalomba helyezése, népszerűsítése és elterjesztése.

Az Unió rendelete 2022. július 6-án hatályba lépett. A rendeletben elsősorban a biztonságon van a hangsúly, azonban ennek a fokozását a minél nagyobb automatizáltságra alapozza. A rendeletben nevesített funkciók képesek befolyásolni és megváltoztatni a járművezető döntéseit. A sebességszabályozó betartatja a sebességkorlátozást, a vészfékező berendezés képes magától megállítani a járművet, a sávtartó pedig önállóan kormányozza a járművet. A

¹³ Központi Statisztikai Hivatal: *Személysérüléses közúti közlekedési balesetek, 2019. IV. negyedév.* https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/bal/20194/index.html?fbclid=IwAR2MH41HJvcvaHr6P3_HsPubRf4Ds7C56nodjpmuwFzcN8Lw0hN940Q2hi8 (2022.08.22)

modern rendszerek eredménye, hogy minél jobban kivonják a sofőrt a vezetésből. Az Európai Unió fokozatosan halad a teljes automatizáltság felé. Persze, ez nem azt jelenti, hogy ezt pár éven belül el fogjuk érni ezt a szintet. Azonban 2 év múlva az összes Európai Unió területén forgalomba hozott gépjárműre vonatkozni fog az említett rendelet, és ez még valószínűleg a kezdet.

Az Autóipari Mérnökök Társaság 2014-ben megfogalmazta a gépjárművek automatizáltságának szintjét¹⁴, amely 6 szintet különböztet meg. A 0. szinten semmiféle automatizáltság nincs, míg az 5. szint a teljes, autonóm módon közlekedni képes jármű. A rendelet a második szintű automatizáltságot rendeli el a járműveknél, ami során a gépjárművezetőt a rendszerek támogatják a biztonságosabb vezetés érdekében, azonban meghatározott situációkban képes átvenni az irányítást is. A Politico¹⁵ információja szerint az EU célja jelenleg az, hogy engedélyezzék a 3. automatizáltsági szinten elhelyezkedő járművek eladását. Az e szintű járművek esetében a járművezető képes arra, hogy meghatározott időre átadja a teljes irányítást az autó szoftverének. Azonban itt nem akar megállni az Európai Bizottság. A következő lépés az lenne, hogy az Unió piaca legyen az első a világon, ahol a 4. automatizáltsági szintű gépjárművekkel is lehetőség legyen kereskedni. A 4. szint már majdnem a csúcson, az ilyen járművek képesek maguktól megtenni utakat, azonban a járművezetőnek még így is lehetősége van beleavatkozni a vezetésbe, valamint előfordulhatnak olyan földrajzi problémák, melyeket a jármű önmagától képtelen megoldani.

A fenti célokra történtek már előre lépések. Németországban a Mercedes-Benz megengedheti a fogyasztóinak azt, hogy amely jármű rendelkezik ilyen funkciókkal, meghatározott szakaszokon és sebességgel bekapcsolhatják a 3. szintű funkciót. A 4. automatizáltsági szint elérése még igényel némi kutatást, azonban robottaxikkal és buszokkal a világ több pontján is tesztelik. A Volkswagen és a Bosch pedig közösen fejleszt olyan rendszereket, amelyekben mesterséges intelligencia segíti a sofőrt a vezetésben. Az Európai Közlekedésbiztonsági Tanács szerint azonban hátráltatja a fejlődést az, hogy még nincs olyan Uniós adatbázis, amely összegyűjtené a járművezetést segítő rendszerek által okozott baleseteket.

V. Az Amerikai Egyesült Államok szabályozása és irányvonala

Az Egyesült Államokban még nincs szövetségi szintű szabályozás az önvezető autók közötti tesztelésére, így azt az államok szabadon határozhatják

---

¹⁴ *Taxonomy and Definitions for Terms Related to Driving Automation Systems for On-Road Motor Vehicles – J3016_202104*. verziószámú szabvány https://www.sae.org/standards/content/j3016_202104/ (2022.08.22)

¹⁵ *EU plans to approve sales of fully self-driving cars*. https://www.politico.eu/article/eu-plans-to-approve-sales-of-fully-self-driving-cars/?itm_source=parsely-api&itm_campaign=parsely_recommended_widget-4&itm_Medium=sire_widget&itmSource=parsely_recommended_widget&itm_content=widget_item-1 (2022.08.22.)

meg, ami megnehezíti az államok közti közlekedést, hisz a jogi keretek nincsenek összhangban. A jogharmonizáció érdekében az NHTSA ¹⁶2016 őszi létrehozott egy szövetségi szintű iránymutatást, ami a vállalatoknak a részvétellel, az államoknak pedig a jogalkotással kapcsolatban nyújt útmutatást. Az NHTSA feladata és célja a közúti közlekedés biztonságának megteremtése, a közúti balesetek megelőzése és lényegében a sofőr és utasai életeinek megmentése. A hivatal állítása szerint a feltörekvő és egyre fejlődő automatizációval képes elérni a kitűzött célokat. Az önvezető autók elterjedése megkönnyíti a közlekedést mindenki számára, gondoljunk itt akár a különböző fogatékkal élőkre, akik rendellenességük miatt képtelenek a vezetésre, valamint nehezebben használják a tömegközlekedési eszközöket. Emellett fontos kiemelni azt, hogy jelentősen kevesebb energiát használnak, valamint az ellátási hatékonysága is potenciálisan megnőhet.

Az NHTSA négy fő területet jelölt meg, amire az önvezető járművek pozitív hatást gyakorolhatnak: biztonság, gazdasági és társadalmi előny, hatékonyság és mobilitás. A biztonságra már az Európai Unió is hivatkozott, és azt látjuk, hogy az Egyesült Államokban is erre támaszkodnak. A Közlekedésbiztonsági Hivatal statisztikái szerint több, mint 36 ezer ember halt meg közúti balesetben. Azzal, hogy kizárjuk az emberi beavatkozást, és ezzel az emberi hibákat és mulasztásokat is, kimagaslóan sok balesetet lennének képesek elhárítani. Ugyan a lényegében teljesen automatizált járművek még nem vásárolhatók meg hétköznapi felhasználásra, az adatokat teljes pontossággal és magabiztossággal nem lehet megállapítani, azonban a már most forgalomban lévő járművek automatizált részei, mint például a vészfék, sávtartó és egyéb figyelmeztető rendszerek, remek eredményeket produkálnak, és kimutatható, hogy alkalmazásuk számos veszélyes helyzetet képes volt megoldani.

1. Az autonóm járművek gazdasági és szociális előnyei

A potenciális gazdasági és szociális előnyök közé sorolható a megnövekedett gazdasági termelékenység, az utazási és szállítási idők drasztikus csökkentése, valamint az a valószínűsíthető forgatókönyv, miszerint a gazdaságosabb, energiatakarékosabb és precízebben működő járműveknek kisebb lesz a környezetre mért kártékony hatása. Ezen felül az automatizáltság megoldást nyújthat olyan emberek számára, akik nem tudják megoldani a mindennapos közlekedést, vagy korlátozott számukra a munkába és iskolába járás lehetősége.

Az automatizáltság nem csak a magánszemélyek hétköznapi életében, hanem különböző foglalkozások során is nagy segítséget nyújthatnak. Vegyük például a mezőgazdaságot, ahol önvezető traktorok képesek pontosabb és hatékonyabb munkát végezni a szoftverek és érzékelők fejlődésének segítségével, a szakképzett mezőgazdászok pedig távolról figyelemmel kísérhetik az autonóm

---

¹⁶ U.S. Department of Transportation: Ensuring American Leadership in Automated Vehicle Technologies. Washington, U.S. Department of Transportation, 2020.

mezőgazdasági gépek teljesítményét. A szállítás és ellátásilánc nehézségeinek megoldásában is képesek az automatizált járművek segítséget nyújtani. Az elmúlt 2 évben pontosan megtudhattuk és megtapasztalhattuk, hogy az ellátásilánc érzékeny, és a váratlan szituációkra, mint például egy globális pandémia, nem feltétlen tud megfelelően reflektálni. A megfelelő szoftverek és azok pontossága a globális szállítmányozásra rendkívül pozitív hatással tud lenni. Az önvezető járművek nem csak a szállítási időt tudják lecsökkenteni, hanem magát a szállítást „éríntésmertessé” tudják tenni, ezáltal egy COVID-19-hez hasonló eseteket könnyebben tudná menedzselni az egész világ. A pontosság és az emberi hiba hiánya miatt pedig az esetleges torlódások és balesetek is elkerülhetőbbek lesznek a jövőben, így költséghatékonyabb lesz a cégek és akár a fogyasztók számára is. A KPMG egy elemzése hangsúlyozza, hogy a fuvarozási rendszerben is egyfajta reformációt hozhat a technológia. Az egyre súlyosbodó sofőrhiány nem csak a szállítmányozási szektorban¹⁷, ahol az Európai Unióban közel 360 ezer kamionsofőr hiányzik a munkaerőpiacról¹⁸, hanem buszoknál és taxiknál is probléma, amelyre az önvezető járművek hosszútávú megoldást tudnak nyújtani.

Az önvezető járművek gazdasági előnyei közé sorolható az Egyesült Államok konvojtechnológiájának¹⁹ példája. Számos államban eltörölték a kötelező követési távolságot azokban az esetekben, amikor önvezető tehergépjárművek konvojban haladnak egymás mögött, mindezt azért, hogy üzemanyagot spóroljanak. A magyarázat pedig igen egyszerű. Az elől haladó járművek szélárnyékot nyújtanak a hátsó kamionoknak, így drasztikusan lecsökken a légellenállás, ami a járműveket éri utazás közben. A Massachusetts Institute of Technology kutatója szerint a hosszú utak során a kamionok legnagyobb fogyasztása a légellenállásból adódik, és a számításaik alapján az efféle közlekedési mód minimum 15-20 százalékos üzemanyagot képes megspórolni. Ahhoz, hogy ez a módszer alkalmazható legyen, a kamionoknak vagy teherautóknak 3-4 méteres követési távolságot kell tartaniuk, ami emberek által képtelenség lenne elvárni.

2. Mobilitás és a hátrányos helyzetűek segítése

Mobilitás szempontból, az autonóm járművek kiváló megoldást nyújtanak az idősek és a különböző testi fogyatékosággal élő emberek számára. A közlekedéshez való hozzáférés elengedhetetlen ahhoz, hogy az emberek elvégezzék mindennapi teendőiket, viszont erre sokszor nincs lehetőség²⁰. Azzal,

---

¹⁷ Magyarország másodsorú is felkerült az önvezető autózás világtérképére. <https://raketa.hu/magyarorszag-onvezeto-autok-kpmg> (2022.08.22)

¹⁸ A pénztárcánk is megkönnyíti, ha az önvezető kamionok nem veszik el időben az emberek munkáját. <https://raketa.hu/onvezeto-kamionok> (2022.08.22)

¹⁹ Driverless platoons. <https://news.mit.edu/2016/driverless-truck-platoons-save-time-fuel-1221> (2022.08.22)

²⁰ Henry Claypool, Amitai Bin-Nun, Jeffrey Gerlach: *The Ruderman White Paper – Self-Driving Cars: The Impact on People with Disabilities*. Ruderman Family Foundation, 2017.

hogy kizárjuk a közúti közlekedés akadályait és az által okozott problémáit, ezen emberek számára remek lehetőséget adunk egy jobb minőségű életre. A technológia fejlődés során az államnak nagyobb figyelmet kell fordítania az idősek oktatására, és a siketek, vakok, gyengénlátók és az egyéb rendellenességekkel és nehézségekkel élő személyek segítésére. A jelenleg elérhető közlekedési eszközök nem feltétlen felelnek meg annak a több ezer embernek, akik Magyarországon ma hasonló kihívásokkal élnek mindennapjaikat. Példának okán ugyan a tömegközlekedési eszközökön, mint például buszokon vagy vonatokon, lehetőség van kerekesszékesként utazni, azonban rengeteg olyan megálló van, amely nincs kiépítve úgy, hogy az megfeleljen a testi fogyatékkal élők igényeinek. Ezen akadályok fennállta miatt rengetegen vannak, akik nem tudnak megfelelően eljutni oda, ahova szeretnének, vagy oda, ahova muszáj, például orvosi időpontokra. A különböző fogyatékkal élő emberek nehezebben találnak munkát, aminek oka az is lehet, hogy nem tudnak eljutni a munkahelyre. Az automatizált járművek kialakítása során tehát figyelembe kell venni a különböző szükségleteket, és széleskörűen elérhetővé kell tenni azokat a társadalom számára.

3. Az önvezető járművek fejlesztésének alapelvei

Az iránymutatás megfogalmazott számos pontot²¹, amit érdemes figyelembe venni a szabályozás és a forgalomba hozatal során. Ezek a pontok fontos támpontjai annak, hogy ezek az ötletek megvalósuljanak. Alapelvek, amelyekre a magyar szabályozás során is érdemes szem előtt tartani:

60

3.1 A közlekedés biztonságának előtérbe helyezése
A magyar államnak mindenekelőtt számításba kell vennie a biztonsági előnyeit és kockázatait is az autonóm járműveknek. Mint azt említettem, az automatizálás rengeteg hasznos funkcióval jár, amelyek képesek életet menteni, és amelyek megerősíthetik az emberek bizalmát a mesterséges intelligenciában. Azonban nem szabad elhamarkodottan forgalomba engedni ezeket a járműveket. Ki kell alakítani egy szigorú szabályrendszert, amely kötelezné a gyártókat arra, hogy számos biztonsági teszten és próbavezetésen menjen át a szoftver és a gépjármű, mielőtt az a közútra kerülne, és potenciálisan emberéletekbe kerülő hibát vétené.

3.2 Kiberbiztonság

Az államnak kötelessége támogatnia azon szoftverek fejlesztését, melyek képesek lesznek a mesterséges intelligencia rendeltetésszerű működésének biztosítását, és megvédeni azt bármiféle támadástól. A szoftvernek kötelessége megvédeni a használói privát információit és személyes jogait. Ezen felül fontos elkerülni azt, hogy bármilyen illetéktelen személy képes legyen behatolni a szoftverbe, esetleg átvenni az irányítást a járművek felett, és azt saját célra, más vagyonát és testi

---

https://rudermanfoundation.org/wp-content/uploads/2017/08/Self-Driving-Cars-The-Impact-on-People-with-Disabilities_FINAL.pdf (2022.08.22)

²¹ Rátkai Márk: *Önvezető autók a közúti forgalomban*. https://arsboni.hu/onvezeto-autok-a-kozuti-forgalomban/#_ftn3 (2022.08.22)

épségét veszélyeztetve használja. Bármiféle hasonló támadásra készen kell állni, fel kell ismerni, és minél előbb reagálni a potenciális veszélyre

3.3 Információbiztonság

Az állam számára kötelező a mesterséges intelligencia során felhasznált adatok és bizalmas információk biztonsága és megvédése. Ide tartozik a sofőr és az utasok által szolgáltatott információk, valamint az úgynevezett passzív harmadik felek adatai, mint például a többi autós vagy a gyalogosok személye, de akár egy védett személy tartózkodási helyét is. A 2013. évi, az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló L. törvény szerint fennáll egy társadalmi elvárás, miszerint az államnak kötelessége az elektronikus információs rendszerekben kezelt adatokat és információkat biztonságban és sértetlenül tartsa, és folyamatosan védje. A törvény ennek az elvárásnak a kielégítése érdekében jött létre. Ez a törvény megköveteli az államigazgatási szervek elektronikus információs rendszereinek védelmét, és a benne tárolt adatok és információk bizalmasságát, sértetlenségét. A Kormány által kijelölt hatóság feladata az, hogy ezeket az elektronikus információs rendszereket felügyelje. A 16. szakasz alapján a hatóság az adatok biztonsága érdekében minden olyan intézkedést elrendelhet, amelyekkel kezelni lehet az elektronikus információs rendszert veszélyeztető tényezőket. A hatóság feladata az, hogy az autonóm járművek adatkezelő rendszerét felülvizsgálja - egy műszaki vizsgálathoz hasonló módszerrel, meghatározott időközönként -, és megállapítsa, hogy a mesterséges intelligencia képes-e bizalmasan kezelni a feldolgozott információkat, illetve, hogy a szoftver képes-e elhárítani a fenyegetéseket, valamint felhívja a figyelmet a hiányosságokra és javaslatokat tegyen a megoldásra. A törvény 7. szakasza alapján a hatóság az autonóm járművek rendszerét egy biztonsági osztályba sorolná. A besorolás egy 5 fokú skála, ahol az ötödik fok a legszigorúbb védelmi előírásokat igényli. A hatóság alapos vizsgálat után, a vizsgálat eredménye alapján dönt a szükséges fokozatról, valamint ellenőrzi a besorolásnak által meghatározott követelmények teljesülését.

3.4 Az Egyesült Államok kormánya az összes állam vezetőivel összhangban alkalmazza ezeket az elveket, összehangolja a szabályozást, valamint megosztja az adatokat és elősegíti a fejlődést, hogy az ország egységesen haladjon előre az önvezető autók területén. Ugyan Magyarországon ilyenről szó nem lehet, az Európai Unió tagságunkra nézve ez nagyon fontos irány lehet. Ahogy azt említettem, az Európai Unió célja egyértelmű és világos – az autonóm gépjárművek fejlesztése és gyártása, a piacon a vezető szerep betöltése. Azonban ezt nem olyan egyszerű elérni, főleg olyan vetélytársak mellett, mint az Egyesült Államok vagy Kína. Ahhoz, hogy az előrehaladás effektíven működhessen, és ez a cél elérhető legyen, minden tagállam munkája és hozzájárulása fontos lehet. Magyarországé különösen. Az tisztán látszik a KPMG kutatásából, hogy az ország nemzetközileg kimagasló helyen szerepel az önvezető autók tesztelésében és fejlesztésében. Véleményem szerint azonban ahhoz, hogy ezt kamatoztatni is tudjuk, az Unióval való együttműködés elengedhetetlen. Ha ez az együttműködés

sikeres, nagy lépést tehet afelé Európa, hogy a régióban minél hamarabb elterjedjenek az önvezető járművek.

3.5 Az elmaradott szabályozások modernizálása
Ez az elv szintén kiemelendő, hisz az Unió már neki is kezdett azzal, hogy az újonnan gyártott járművekben kötelezőek az említett automatizált biztonsági és vezetést elősegítő rendszerek. Azzal, hogy előírjuk e rendszerek alkalmazását, valamint hatályon kívül helyezzük a régi szabályokat, elősegítjük a közlekedés modernizációját és biztonságosabbá tételét. A már használatba lévő rendszerek folyamatosan fejlődni és csiszolódni fognak a gyártók által, így az emberek bizalma is megnőhet ezekben a rendszerekben, amik egyebek mellett az önvezető autók alapkövét jelentik.

A fent említett irányelvek adoptálásával és észben tartásával az ország hatalmas előre lépéseket tehet az önvezető autók terén. Ezek az elvek lényegében kihagyhatatlanok ahhoz, hogy a jövőben valóban megvalósulhasson az, amit a világ gazdaságilag kiemelkedő országai mind terveznek, és az automatizált járművek megjelenjenek a közutakon, mint a közlekedés aktív szereplői.

VI. Összegzés

Az autonóm járművek tehát rengeteg hasznos előnnyel járhatnak. Megoldást nyújthatnak a munkaerőhiányra, az esetleges globális járványok által okozott problémákra, és a hátrányos helyzetű, fogyatékossgal élők számára, és akár a környezetre is. Ráadásul a hétköznapi emberek számára is kényelmesebbé teheti az életet. Azonban észben kell tartani, hogy a technológia sokkal nagyobb léptekben halad előre, mint ahogy azt a társadalom képes befogadni. Ne feledjük, hogy a közutakon való közlekedés rengeteg potenciális veszéllyel és váratlan fordulattal jár. A társadalmi bizalmatlanságot úgy érdemes csökkenteni, hogy az elért sikerekről tisztán, érthetően publikálni kell.

A gazdasági előnyök tagadhatatlanok. Nem véletlen az sem, hogy többek közt az USA, az Unió és Kína is abba az irányba tart, hogy minél előbb forgalomba kerülhessenek legalább bizonyos munkák során az önvezető járművek. Úgy gondolom, ezt a potenciált a magyar kormány is látja, és nem véletlen épült a tesztpálya sem. Fontos tehát, hogy a fejlesztés és a tesztelések folytatódjanak, és segítsük az Európai Unió munkáját, hogy az egész régió profitálni tudjon a jövőben.

A magyar közgazgatásnak feladat az, hogy előteremtse a terepet ezen járműveknek. Legyen egy hatóság, ami felügyeli, nyilvántartja ezeket a járműveket. A KRESZ-t alakítsák úgy, hogy a járművekkel tesztelni, valamint később rendszeresen közlekedni lehessen az utakon.

Fontos az alapelvek észben tartása is. Ahhoz, hogy a jogszabályi környezet fejlesztésére irányuló projekt működhessen, a biztonsági előírások betartásának biztosítása talán a legfontosabb.

SZEMÉLYES ADATOK VÉDELMEHEZ VALÓ JOG A HASZNOSÍTÁS ALKOTMÁNYJOGI AKADÁLYA?

Turcsiné dr. Czapári Dóra

PhD hallgató, PTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

PTE Gyógyszertudományi Doktori Iskola

A szerző kutatási területe: adatvédelem

A szerző elérhetősége: czaparidora@gmail.com

DOI: [10.47272/KIKPhD.2022.1.5](https://doi.org/10.47272/KIKPhD.2022.1.5)

ÖSSZEFOGLALÓ

A személyes és egészségügyi adatok hasznosítása egyre inkább középpontba kerül. Az Európai Unió is elfogadta az Európai Adatstratégiát, hogy az adatok kedvező hatásait a lehető legoptimálisabban ki tudja használni. Ennek keretében már több jogalkotási lépés és kezdeményezés is történt, ideértve az Adatkormányzási rendeletet, valamint az adatmegosztási jogszabály (Data Act) és Európai Egészségügyi Adattérre vonatkozó szabályozás tervezetét. Bár az uniós jogalkotás egyértelműen a személyes és egészségügyi adatok kereskedelmi és nem kereskedelmi hasznosítási lehetőségeinek szélesítése felé halad, felmerül ugyanakkor hogy egy alkotmányos alapjogról van szó. Korlátozhatja-e az emberi méltóságra visszavezethető személyes adatok védelmét egy polgári jogi szerződés? Az érintett információs önrendelkezési jog kiterjed az ilyen típusú döntésre? Jelen tanulmányban e kérdésekre keresem a választ.

KULCSSZAVAK

Adatvédelem, személyes adat, alkotmányjogi védelem, GDPR.

I. Személyes adatok felhasználásának jelentősége

A személyes adatok az internetes gazdaság egyik legfontosabb erőforrásai: a Google bevételeinek 90 %, a Facebook bevételeinek pedig 95 %-át a személyes adatok felhasználásával végzett reklámok adták, ami mindkét cég esetén 2016-ban 100 millió USA dollárt is meghaladta.¹ A gazdasági jelentősége miatti is kulcskérdés a személyes adatok felhasználási lehetőségeit elemezni, de az innovációra, a kutatások támogatására vonatkozó pozitív hatásáról sem szabad megfeledkezni. Adatvezérelt társadalom és gazdaság van kiépülőben, és az EU szeretett volna e folyamatnak az élére állni, ezért is fogadta el az Európai Adatstratégiát, hogy az adatok kedvező hatásait a lehető legoptimálisabban ki tudja használni.

---

¹ Das Wert der persöhnlicher Daten – Ist Datenhandel der bessere Datenschutz? https://www.svr-verbraucherfragen.de/wp-content/uploads/Open_Knowledge_Foundation_Studie.pdf 12. o. (2022.08.22)

Ennek első eredménye az adatkormányzásról szóló rendelet kidolgozása. A rendeletnek három célja van: egyrészt az adatok rendelkezésre állásának elősegítése az EU-ban, adatközvetítők iránti bizalom növelése, harmadrészt adatmegosztási mechanizmusok megerősítése.² A rendelet gyakorlatilag kiegészíti a nyílt hozzáférésű adatokról szóló irányelvet.³ A rendelet ugyanis a közszférabeli szervezetek birtokában lévő azon adatokra vonatkozik, amelyekre mások jogai vonatkoznak - emiatt kiesnek az irányelv hatálya alól -, azaz amikre az adatvédelem, szellemi tulajdon, üzleti titok kiterjed, vagy ami üzleti szempontból érzékeny információnak minősül.⁴ A rendelet nem ad felhatalmazást a hatálya alá tartozó adatok felhasználására, hanem azokat az alapfeltételeket fekteti le, amelyek az adatok további felhasználásánál irányadóak.⁵

Az adatstratégia következő jogforrása, ami jelenleg javaslati stádiumban van az adatmegosztási jogszabály (Data Act). Ez nyújt segítséget abban, hogy „ki és milyen feltételek mellett teremthet értéket az adatokból”.⁶ Ezt úgy kívánja megvalósítani, hogy részletes szabályokat tartalmaz az adatok használatára, azokhoz való hozzáférésre, az adatfelhasználó személyére, az adatok jellegére és felhasználásuk céljára vonatkozóan oly módon, hogy az EU valamennyi gazdasági ágazatában alkalmazható legyen.⁷ A Bizottsági javaslat 2022. február 23. került nyilvánosságra.

Az Európai Adatstratégiának kardinális célja az Európai (közös) Egészségügyi Adattér létrehozása is, és ez is lett az első uniós közös adattér. Kiemelt a jelentősége „a betegségek megelőzésében, észlelésében és gyógyításában való előrelépéshez, valamint az egészségügyi rendszerek hozzáférhetőségének, hatékonyságának és fenntarthatóságának javítását célzó, megalapozott és tényeken alapuló döntésekhez”.⁸ Emiatt szeretnék erősíteni és kiterjeszteni az egészségügyi adatok felhasználását és további felhasználását.⁹ Ennek egyik alapköve, hogy értékteremtést, illetve fejlődésnek adott lendületet vár attól, ha a köz és privátszféra részére jó minőségű, strukturált adatokhoz való hozzáférés válik biztosítottá.¹⁰

Ez az egészségügy területén alapvető jelentőségű a betegségek megelőzése, diagnosztizálása, kezelése tekintetében, illetve elősegíti a bizonyítékokon alapuló

² Javaslat Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az európai adatkormányzásról 1. o. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0767&from=HU> (2022.08.22.)

³ U.o.

⁴ Adatkormányzási rendelet 3. cikk (1)

⁵ U.o.

⁶ *Adatmegosztási jogszabály: bizottsági javaslat a méltányos és innovatív adatgazdaságért.* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_22_1113 (2022.08.22.)

⁷ *Data Act — Factsheet.* <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/data-act-factsheet> (2022.08.22.)

⁸ *Európai Adatstratégia.* 26. o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0066&from=HU> (2022.08.22.)

⁹ U.o. 34. o.

¹⁰ *EDPS 8/2020 Opinion* 5. o.

orvoslást, ami növeli a hatékonyságot, hozzáférhetőséget, fenntarthatóságot.¹¹ Az üzleti életben pedig az adatokkal lehetővé válik folyamat, termék és szolgáltatás optimalizálás, továbbá hatékonyabb üzleti döntéstámogató rendszerek kiépítése. A nagy adathalmazok felhasználása ugyanakkor jelentős kockázatot is jelent a magánélethez való jog tiszteletben tartására, de felelősségteljes felhasználás mellett jelentős előnyökkel bírhat, különösen a hatékonyságnövelés tekintetében.¹² Emellett nem szabad elfelejteni, hogy bár a személyes adatok felhasználása iránt egyre növekvő igény jelentkezik, mégiscsak felmerül az Alaptörvény VI. cikkében deklarált alapjog kereskedelmi és nem kereskedelmi hasznosítása történi.

Az Európai Adatvédelmi Biztos a személyes adatok, mint szerződések ellenértéke jellegéről kifejtett véleményében úgy találta, hogy a személyes adatok alapjogi védelemben részesülnek, ezért nem minősíthetők árucikknek.¹³¹⁴ Elismerte ugyanakkor, hogy vannak olyan üzleti modellek, amik a tartalmak és szolgáltatások ellenében személyes adatok rendelkezésre bocsátását várják el, de – hasonlóan a szervkereskedelemhez, ami szintén létezik – nem támogathatjuk jogszabály által. Elkerülendőnek tartja, hogy alapjog gazdasági tranzakció tárgyává váljon, és az emberek adataikkal éppolyan módon képesek legyenek fizetni, mintha pénzzel tennék azt. Az alapvető jogok, mint amilyen pl. a személyes adatok védelméhez való jog is, nem alacsonyíthatók le pusztán fogyasztói érdeké, és a személyes adat nem lehet egyszerű forgalomképes áru.¹⁵ A személyes adatok pénzt helyettesítő ellenértékként való megjelölését félrevezetőnek is tartja, hiszen arra lehet következtetni, hogy a szerződés keretében a hozzájáruláson alapuló adatkezelés jogilag minden esetben megfelelő, és nem kell teljesíteni az általános adatvédelmi rendeletben meghatározott érvényes hozzájárulás feltételeit. Problémásnak tartja továbbá azt is, hogy „a szerződéstől való elálláshoz való jog és a személyes adatok kezelésére adott hozzájárulás visszavonása közötti összetett kölcsönhatást, valamint a kereskedő azon kötelezettségét, hogy elállás esetén

¹¹ U.o. 6. o.

¹² Az európai adatvédelmi biztos által kiadott, „Válasz az óriás méretű adathalmazok jelentette kihívásokra: Átláthatóságra, felhasználói ellenőrzésre, valamint beépített és alapértelmezett adatvédelemre van szükség” című véleményének összefoglalója (2016/C 67/05) 1. o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:067:FULL&from=MT> (2022.08.22.)

¹³ U.o. 1-2. o.

¹⁴ Az Európai Adatvédelmi Testület is azonos álláspontra helyezkedett, miszerint a a személyes adatok nem tekinthetők forgalomképes árucikknek. Lásd bővebben: 2/2019 iránymutatás a személyes adatoknak az általános adatvédelmi rendelet 6. cikke (1) bekezdésének b) pontja szerinti kezeléséről az érintettek részére nyújtott online szolgáltatások összefüggésében https://edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines-art_6-1-b-adopted_after_public_consultation_hu.pdf (2022.08.22.)

¹⁵ European Data Protection Board: Opinion 4/2017 on the Proposal for a Directive on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content (elektronikus) 7. o. https://edps.europa.eu/sites/default/files/publication/17-03-14_opinion_digital_content_en_1.pdf (2022.08.22.)

megtérítse a fogyasztónak a fizetett összeget”.¹⁶ Az emberek nem szabadforgalmú javak, a magánszférájuk egyes elemei sem, így az emberekre vonatkozó ismeretek, információk sem.¹⁷

E tanulmányban annak vizsgálata a célom, hogy az Európai Adatvédelmi Biztos véleményét továbbgondolva van-e alkotmányjogi akadály a személyes adatok kereskedelmi és nem kereskedelmi hasznosításának. Ennek érdekében először általában az alapjogok magánjogi jogviszonyokban való érvényesülését, majd a személyiségi jogokra vonatkozó speciális szabályokat mutatom be.

II. Alapjogok érvényesülése a magánjogi viszonyokban

Az Alaptörvény – így a benne foglalt alapjogok - a közjog részét képezi, így közvetlenül a közjogi – állam és állampolgár – közti viszonyban hivatkozható (vertikális hatály), és az érvényesülés kereteit pedig az AB gyakorlata határozza meg.¹⁸

Közjogi jellege ellenére mégis jogosan merül fel a kérdés, hogy kifejtik-e hatásukat, illetve miképp az Alaptörvényben deklarált alapjogok a magánjogi életviszonyokban, mint például ha személyes adatok felhasználására a felek magánjogi szerződést szeretnének kötni.

Az alapjogok magánjogban való érvényesülése kapcsán négy modell képzelhető el. Az első modell alapján az alapjogok és a magánjog mereven elkülönített jogterületek, amelyek között nincsen átjárás. A második modell szerint az emberi jogok egyetemesek, tehát a magánjogi jogviszonyokban is közvetlenül, kötelező módon érvényesülnek. A harmadik modell azt az álláspontot képviseli, hogy bár az emberi jogok érvényesülése nem lehet közvetlen a magánjogban, de a magánjogi kódexek generálklauzulái közvetíthetik azokat. A negyedik modell értelmében pedig az alapjogok közvetlenül a magánjogi jogalanyokat nem, csak az államot kötelezik, azonban az államnak kötelessége ezeket a magánjogi jogviszonyokban érvényesíteni a bíróságok döntésein keresztül. Az Alkotmánybíróság is az alapjogok közvetett horizontális hatálya mellett foglalt állást,¹⁹ így a harmadik modellt tekintem én is elsődlegesnek. Nevezetesen azt, hogy közjogi jogforrás jellege ellenére az Alaptörvénybe foglalt értékrendnek, így különösen az alapjogoknak a magánjogban is érvényesülnie kell.²⁰ Erre azonban

¹⁶ Az európai adatvédelmi biztos véleményének összefoglalója az „Új megállapodás a fogyasztói érdekekért” című jogalkotási csomagról (2018/C 432/04) 2. o. https://edps.europa.eu/sites/default/files/publication/19-01-4_opinion_new_deal_consumers_summary_hu.pdf (2022.08.22.)

¹⁷ Szabó Máté Dániel: Kísérlet a privacy fogalmának meghatározására a magyar jogrendszer fogalmaival. *Információs Társadalom* (5)2, 2005. 44-53. o. <https://doi.org/10.22503/infvars.V.2005.2.3>

¹⁸ Zakariás Kinga: *Személy és személyiség az orvosi jogban*. In: Menyhárd Attila – Gárdos-Orosz Fruzsina (Szerk.): *Személy és személyiség a jogban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 352. o.

¹⁹ 8/2014. (III. 20.) AB határozat, Indokolás [55]–[56]

²⁰ Paczolay Péter: *A közjog és a civiljog kapcsolata az Alaptörvényben – avagy a Ptk. alkotmányos alapjai*. Előadás, a Magyar Jogász Egylet miskolci tagozata által szervezett konferencia. (2013. február 1.) 1. o.

csak közvetetten, állam által alkotott jogszabályok alapján van lehetőség: ezt nevezzük az alapjogok horizontális hatályának vagy harmadhatálynak (Drittwirkung).²¹

Az Alaptörvény expressis verbis előírja az alapvető jogok tiszteletét és védelmét.²² Az alapjogok – a fenn kifejtettekkel összhangban – nem közvetlenül hatályosulnak a magánjogi életviszonyokban, ehhez tehát az állam tevőleges közreműködése szükséges.²³ Az Alaptörvény rendelkezéséből az Alkotmánybíróság két állami kötelezettséget (állam intézményvédelmi kötelezettsége) vezetett le: egyik hogy magának az államnak is tisztetben kell tartania az alapjogokat (alanyi, szubjektív oldal), de emellett köteles azok védelmét is biztosítani (tárgyi, objektív oldal).²⁴ Ehhez ez alapjogok védelmét biztosító intézményrendszer felállítása szükséges, amihez egyrészt az alapjogokat védő szabályok (törvények), valamint az alapjogok tartalmát és terjedelmét mérlegeléssel megállapító szervezetrendszer (bíróóságok, AB) tartozik.²⁵

Az alapjogok sok esetben párhuzamosan, több jogterület – így különösen polgári jog, büntető jog, alkotmányjog – által védelemben részesülnek.²⁶ Ez érvényesül a személyiségvédelem vonatkozásában is: több jogterület együttesen védi.²⁷ A következő pontban a személyiségvédelemre vonatkozó szabályozás téma szempontjából releváns értelmezése következik.

III. A személyiségi jogok és a személyes adat hasznosíthatósága

Gyakran használt kifejezés, hogy a személyes adat valakinek a „tulajdona”, miközben ezzel számos jogdogmatikai kérdés felett emelkedett felül a kijelentő. A személyes adatok védelméhez való alapjog és hasznosíthatóság viszonyának vizsgálatára azért van szükség, hogy megállapíthassuk, hogy lehet-e a személyes adatok felett bármilyen jogosultságot szerezni, esetleg a jogosultságot átruházni. Bár a személyes adat jogi természetét fontos az alkotmányjogi kérdésekkel együtt elemezni, hiszen ez utóbbi jelentős befolyást gyakorol rá.

A személyes adatok védelméhez való jog a nevesített személyiségi jogok közé tartozik ezért a személyes adat jogi természete nagymértékben függ attól,

---

https://alkotmanybirosag.hu/uploads/2017/05/koziog_civiljog_kapcsolata_paczolay_peter.pdf (2022.08.22.)

²¹ Chronowski Nóra: Az integráció alkotmányjogi dimenziói. Doktori értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2004. 12. o.

²² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) I. cikk (1) bek.

²³ Gárdos-Orosz Fruzsina: *Az alapjogok korlátozása*. In Jakab András, Kőnczöl Miklós, Menyhárd Attila, Sulyok Gábor (Szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András) <http://ijoten.hu/szocikk/az-alapjogok-korlatozasa> (2022.08.22.). [20]

²⁴ Zakariás Kinga: *Az emberi méltósághoz való alapjog. Doktori értekezések 19*. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2019. 70. o.

²⁵ Gárdos-Orosz Fruzsina, 2020, i.m.

²⁶ Görög Márta: *Gondolatok a személyiség magánjogi védelme körében*. In Menyhárd Attila – Gárdos-Orosz Fruzsina (Szerk.): *Személy és személyiség a jogban*, Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 197. o.

²⁷ U.o.

68

hogy a személyiségvédelem miként kerül szabályozásra a jogrendszerben. Két megközelítés ismert ebben a tekintetben. Az egyik szerint a személyiségvédelem az emberi méltóságból kerül levezetésre, és elsődlegesen morális, nem pedig vagyoni érdeket véd. Ezt a megközelítést alkalmazzák a kontinentális jogrendszerek, ideértve jellemzően a magyart is. Az angolszász jogrendszerekre jellemző a másik megközelítés, ami a személyiségvédelmet nem az emberi méltóságra, hanem az egyén döntési és rendelkezési szabadságra alapozza. Ebben a megközelítésben megjelenik „az egyedül hagyashoz való jog” (right of privacy) mellett személyiség vagyoni jellegű felhasználása („right of publicity”) is. Az angolszász jogrendszerekben tehat a szemelyisegvedelemnek két része van right of publicity és a right of privacy. A right of privacy a személyiségvédelem eszmei része, és tiltojog jellege miatt a magánszférába való beavatkozást kívánja elhárítani. Szorosan kapcsolódik a személyiséghez, emiatt nem ruházható át, nem örökölhető és a halállal megszűnik. A right of publicity ezzel szemben engedélyező jogi jelleget visel, célja pedig személyiség és annak jegyei kereskedelmi felhasználásának, illetve a felhasználás ellenőrzésének biztosítása. Emiatt a szellemi tulajdonhoz hasonló,²⁸ forgalomképes jogosultságként, vagyoni forgalom tárgyát kepezho oltalmi tárgyként is megjelenik.²⁹ Mindket rendszer tartalmaz némileg hiányt: a kontinentális abban a tekintetben, hogy nem nyújt védelmet az emberi méltóságot nem, viszont a vagyoni érdekeket sértő behatások ellen. Az angolszász rendszerben pedig azok a magatartások maradnak jogkövetkezmény nélkül, amik nincsenek kapcsolatban a rendelkezési jog sérelmével, de az emberi méltóságot ugyanakkor sérti.³⁰ A right of publicity azért bír kiemelkedő jelentőséggel, mert az érintett szempontjabol védelmet biztosít arra, hogy csak hozzájárulása eseten kerüljön sor a személyiségi jogi oltalmi tárgyak használatára, a felhasználó szempontjabol pedig lehetőséget ad ezen oltalmi tárgyak harmadik személyekkel szemben is kikenyserıtheto felhasználására.³¹

A magyar jogrendszerben a személyes adatok vedelve - a személyiség részeként – az emberi méltósághoz nyúlik vissza, és amelynek hatályos jogi vedelve több pilléren nyugszik: egyrészt az Alaptörvény által deklarált alapvető jogokon, másrészt a Ptk. személyiségi jogi rendelkezésein, illetve más tételes jogszabályokon, így különösen a büntetőjog, szabálysértési jog, illetve munkajogi, egészségügyi, szellemi alkotásokra vonatkozó, adatvédelmi jogi és egyéb jogszabályok.³² A magyar jogrendszerben is ervenyeshul, hogy a személyiségi jog általános definíciója lezáratlan fogalom, amit korbefonnak a nevesített személyiségi

²⁸ Fülöp Réka: *Személyes adatok vedelve az internetet különös tekintettel azok vagyoni jogi helyzetere*. In Péterfalvi Attila (Szerk.): *Szemelevenyek az információs jogok felıgyeletenek elmúlt 25 évéből*. Budapest, NAIH, 2020. 123-178.o., 141.o.

²⁹ Schubauer Petra: *A személyes adatok személyiségi jogi vedelve különös tekintettel a halál utáni vedelve egyes kérdéseire. Doktori ertekeszes*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2021. 19. o.

³⁰ Menyhárd Attila: *Forgalomképes személyiség*. In: Menyhárd Attila – Gárdos-Orosz Fruzsina (Szerk.): *Személy és személyiség a jogban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 88-115. o.

³¹ Fülöp, 2020, i.m. 142.o.

³² Schubauer, 2021. i. m. 20.o.,

jogok (szférák), és ami az emberi méltóságra vezethető vissza.³³ A személyiségi jogok dinamikusan változnak, és újabb nevesített személyiségi jogok tudnak kifejlődni a társadalmi változások következtében.³⁴ A Ptk. jelenleg az alábbi személyiségi jogokat nevesíti: (1) az élet, a testi épség és az egészség megsértése; (2) a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése; (3) a személy hátrányos megkülönböztetése; (4) a becsület és a jóhírnév megsértése; (5) a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése; (6) a névviseléshez való jog megsértése; (7) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog.³⁵

A magyar AB is az emberi méltóság és élethez való jog elválaszthatatlanságát hangsúlyozó monista felfogást követi.³⁶ Eszerint az alapjogok egy egységes, az emberi méltósághoz és emberi élethez való jogra visszavezethető rendszert alkotnak. Bár valamennyi alapjog végső soron e jogokra vezethető vissza, de a rendszer egy egységes egész, amiből azonban több nevesített alapjogot is levezethetünk. Az AB egyértelművé tette, hogy véleménye szerint e két alapjog korlátozhatlan.³⁷ Hegyi Szabolcs szerint az élethez való jog esetén a korlátozás valóban értelmezhetetlen, de ez az emberi méltóság esetében ez nem szükségszerűen, jellegéből fakadóan áll fenn. Az emberi méltóságnak két vetülete van: egyrészt autonómiát biztosít az egyénnek, ami által alany maradhat, és nem válik eszközzé. A másik vetülete pedig, hogy egyenlőséget biztosít.³⁸ A korlátozhatóságot bizonyítja már önmagában az, hogy tartalma törvényi szinten kerül pontosításra – így különösen Ptk., Infotv. útján –, amik korlátozásuk esetére kifejezett rendelkezéseket is tartalmaznak.³⁹

Schultz Márton azt az álláspontot képviseli, hogy kerülendő az emberi méltóság magánjogban is érvényesülő túl széles, azaz a személyiségi jog kizárólagosan emberi méltósághoz való jogra visszavezethető alkalmazása. A Ptk. 2:42. § (2) bekezdésben szabályozott generálklauzulát ugyanis úgy javasolja értelmezni, mint a 2:42. § (1) bekezdés magyarázatát, ami nem feleltethető meg az alkotmányjogi értelemben vett emberi méltóságnak, azaz nem duplázza meg a generálklauzulát. Az alkotmányjogi értelemben vett emberi méltóság tehát az ő értelmezésében egy korlátozhatatlan emberi minimumot jelöl. Azaz a személyiségvédelem bár az alkotmányjogi emberi méltóságra vezethető vissza, de nem kizárólagosan azt jelenti, hiszen az alkotmányjog által védett korlátozhatatlan emberi méltóságon túl van egy a Ptk.-ban szabályozott része is. Ez lehetővé teszi,

³³ Görög Márta., 2016, i.m. 200-201. o.

³⁴ U.o. 203. o.

³⁵ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:43. §

³⁶ Hegyi Szabolcs: *A személyiség magánjogi védelme a magyar alkotmányjogban*. In: Menyhárd Attila – Gárdos-Orosz Fruzsina (Szerk.): *Személy és személyiség a jogban*. Budapest, Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 251.o.

³⁷ 3/1990. (X. 31.) AB határozat, V.2. pont.

³⁸ Koltay András: Az emberi méltóság védelmének kérdései a médiaszabályozásban és a joggyakorlatban. In: Menyhárd Attila – Gárdos-Orosz Fruzsina (Szerk.): *Személy és személyiség a jogban*. Budapest, Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 395. o.

³⁹ Hegyi Szabolcs, 2016, i.m. 252.-253 o.

hogy a személyiséggel kapcsolatban vagyoni érdekek is létezhetnek, ami megalapozhatja azok forgalomképességét.⁴⁰ Két csoportba sorolja a tárgyiasítható személyiségi jegyeket. Megkülönbözteti egyrészt a személyiség külső megjelenését szolgálókat (pl.: név, képmás), illetve a személyiséggel kapcsolatos információkat hordozókat (magántitok, magánélethez való jog).⁴¹ Véleménye szerint a személyes adatok védelme ez utóbbi csoportba tartozik.⁴²

A két nézet lényegét tekintve hasonló eredményre jut: az alkotmányjogban szabályozott emberi méltóságnak van egy korlátozhatatlan magva, ami az embert emberré teszi, de ugyanakkor vitatják az emberi méltóságból származó személyiségi jogok korlátozhatatlanságát.

A személyes adatok védelméhez való jog kezdetben a jogalanytól elválaszthatatlan immateriális jogként kerültek értelmezésre, ez pedig értelemszerűen vagyoni jogi jelleg viselésének kizárásához vezetett.⁴³ Mégsem új a személyiségi jogok vagyoni jellege, már a XX. század elején is megjelent.⁴⁴ A vagyoni érték és forgalomképesség jogpolitikai kérdés: jogalkotótól függ, hogy elismeri-e a vagyoni értéket, ha igen ki számára biztosít rendelkezést.⁴⁵ A jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésével a jogalkotói cél az volt, hogy a személyiségi jogon fennálló vagyoni érdekek védelemben részesüljenek. Hiányzik ugyanakkor a jogalkotó részéről az alanyi jog vagyoni oldalának értékelése, emberi méltóság és vagyoni érdekek viszonya, illetve nem rendelkezett a vagyoni jogok jogutódlásáról és átruházhatóságáról, védelmi idejéről.⁴⁶

Schultz azt javasolja, hogy a személyiségi jogot érdemes személyi, azaz nem vagyoni jogként tekinteni, de nem szabad kizárni az egyes személyiségi jegyek nem önálló immateriális jogként való érvényesülését. Ennek eszköze a személyiségi jegyek tárgyiasulása, aminek útján leválnak az egyes személyiségi jegyek a személyiség magváról, és átruházható, örökelhető, forgalomképes javakká válnak. Az önállóan jellegből pedig következik az, hogy a személyiségi jegy és a személyiség közötti kapcsolat a személyiségtől való részleges elvást követően is fennmarad.⁴⁷ Schultz a névjog tekintetében végzett kutatása során egyik módszernek látja a más jogintézmény keretében történő tárgyiasulást.⁴⁸

A személyiségi jegyek felhasználásának több módszerével találkozhatunk. Az egyik, amikor ismert személyről szóló tények, pletykák, hírek stb. felhasználásával kíván valaki vagyoni előnyre szert tenni. Ez a magyar jogrendszerben történhet az érintett személy hozzájárulása nélkül is, mert közéleti szereplők nagyobb fokú

⁴⁰ Schultz Márton: *A személyiségi jog vagyoni értékminőségének elvi és dogmatikai alapjai, különös tekintettel a névjogra*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem, 2020. 136. o.

⁴¹ U.o. 188.o

⁴² U.o. 287.o

⁴³ U.o. 188.o

⁴⁴ U.o. 22.o

⁴⁵ U.o. 36.o

⁴⁶ U.o. 36.o

⁴⁷ U.o. 188.o

⁴⁸ U.o. 287.o

beavatkozást kötelesek túrni a magánéletükre vonatkozóan. A személyiségjegyek felhasználása történhet úgy is, hogy termékeket látnak el ezekkel (merchandising), illetve személyiségjegyekkel kívánják fokozni a termékek iránti érdeklődést (influencer reklámok). Ezek azonban csak az érintett hozzájárulásával történhetnek.⁴⁹

A személyiségvédelem körébe tartozó egyes oltalmi tárgyak felhasználására is találunk példát a magyar jogrendszerben, mégpedig az arculat-átviteli szerződést, melynek keretében a sportoló vagy sportszövetség nevének, képmásának, illetve jelvényének felhasználására ad ellenérték fejében engedélyt a felhasználó számára.⁵⁰ Azonban ennek részletes szabályai sem a Sporttörvényben, sem a Ptk.-ban nem kerültek kialakításra. A Ptk 2:42 § (3) és 2:48 § (1) bekezdései az érintett hozzájárulásától teszik függővé a felhasználhatóságot, ami megalapozhatja a szerződést, de a jogbiztonsághoz fontos lenne – a right of publicity mintájára – részletesebb szabályok kidolgozása.⁵¹ A vonatkozó szabályozás késedelme jelentős veszélyt hordoz magával: amennyiben nem biztosít ugyanis a jogalkotó az érintettek számára tulajdonjoghoz hasonló, megfelelő és formális jogosultságot a személyes adataik, akkor a gazdaságilag sokkal erősebb informatikai cégek fogják hasznosítani az adatokat az egyének magánszférájának és információs önrendelkezési jogának korlátozása mellett. Umbreck teóriájából kiindulva ugyanis, ha értékkel bíró erőforrások feletti hatalom nem vagy rosszul meghatározott, akkor az szerzi meg felette a jogosultságot, aki erejénél fogva képes másokat kizárni a hatalomból.⁵²

A fentiekből véleményem szerint a következő következtetések vonhatók le a személyes adatok felhasználásra irányuló magánjogi szerződésekre vonatkozóan. Mindenekelőtt az emberi méltóságból fakadó személyes adatok védelméhez való jog nem korlátozható, annak korlátozására – az emberi méltóság alkotmányjogi fogalmából eredő korlátozhatatlan minimumszint figyelembe vételével - sor kerülhet. Ebből az államra vonatkozóan két kötelezettséget is megfogalmazhatunk: egyrészt az államnak is tisztetben kell tartania az alapjogokat (alanyi, szubjektív oldal), de köteles azok védelmére intézményrendszer felállítását is – törvények, szabályok, bíróságok - biztosítani.⁵³ Ennek keretében úgy gondolom, hogy annak az abszolút határnak a meghúzása és védelme, amelyen nem terjeszkedhetnek túl a felhasználásban érdekelt felek, az államnak a feladata.

---

⁴⁹ Menyhárd Attila, 2016, i.m., 145-147.o.

⁵⁰ 2004. évi I. törvény a sportról, 35. § (3) bek.

⁵¹ Stump Krisztina: *Egyes személyiségi jogok –vagyoni jogok? (elektronikus)* 552. o. <https://core.ac.uk/download/pdf/159317915.pdf> (2022.08.22.)

⁵² Purtova Nadezda: The illusion of personal data as no one's property. Law, Innovation, and Technology, 7(1), 2015. <https://doi.org/10.1080/17579961.2015.1052646>

⁵³ Gárdos-Orosz Fruzsina, 2020, i.m.

Erre láthatunk példát más jogterületen, így például a médiajog keretében is, ahol széleskörű joggyakorlattal találkozhatunk a személyiségjegyek – képmás, hangfelvétel – felhasználására vonatkozóan, hiszen műsortartalom készítésekor elengedhetetlen a szereplő képmásának, illetve hangjának felhasználása. A jogalkotó mégsem tilalmazza főszabályként ennek a lehetőségét, de a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és bíróságok joggyakorlatában kidolgozásra került a felsorolt személyiségjegyek korlátozásának egy olyan abszolút szintje, amin nem lehet túllépni. Többek között elutasította az olyan médiaszolgáltatást, ami nyilvánosan megkérdőjelezték az emberi személyiségnek pénzért nem megvehető, érintetlen részét,⁵⁴ az embert emberi mivoltában megalázó, hátrányos helyzetbe kényszerítő műsortartalmat.⁵⁵ Nem tartotta mentő körülménynek azt sem, ha a szélsőséges vagy méltóságot sértő jelenet az érintett hozzájárulásával készült.⁵⁶ A hatósági eljárás azonban független az egyént ért sérelmek orvoslásától, hiszen ellenkező esetben az egyéni önrendelkezési jog korlátozásával járna.⁵⁷

IV. Következtetések

Egyetérttek Péterfalvi Attilával, miszerint új technológiák alkalmazása során a felhasználási módok és célok tekintetében társadalmi konszenzust szükséges kialakítani arról, hogy melyek a társadalom szempontjából hasznos és támogatandó célok, ezekkel járó kockázatokat miképp és milyen eszközökkel kezelik. A mesterséges intelligencia alkalmazásával járó kockázatok mérséklésének egyik célja a személyes adatok védelme.⁵⁸ Önmagában minden új technika értéksemleges, az értékvalasztást a felhasználási módok és célok tekintetében való döntés jelenti. Nem szabad az új technológiák alkalmazását akadályozni, hanem társadalmi konszenzus kell a felhasználás módjáról.⁵⁹ A felelősségteljes eljáráshoz kulcsfontosságú az adatvédelmi szabályok innovatív módon való alkalmazhatóságának kiépítése, hiszen kétséget kívül hatalmas az igény a felhasználásra. Lehetővé kell tenni az innováció támogatását az adatok felhasználása során, de ugyanakkor nem szabad megfeledkezni az alapvető jogok védelméről sem.⁶⁰

72

⁵⁴ Koltay András, 2016, i.m. 470. o.

⁵⁵ Kfv.II.37.151/2014/4.

⁵⁶ Koltay András, 2016, i.m. 450. o.

⁵⁷ U.o. 430. o.

⁵⁸ Péterfalvi Attila: *Algoritmusok és adatvédelem: Quo vadis?* In: Török Bernát; Zódi, Zsolt (Szerk.): *A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai: Tanulmányok a mesterséges intelligencia és a jog határterületeiről.* Budapest, Ludovika, 2021. 180. o.

⁵⁹ U.o. 179-187. o.

⁶⁰ Az európai adatvédelmi biztos által kiadott, „Válasz az óriás méretű adathalmazok jelentette kihívásokra: Átláthatóságra, felhasználói ellenőrzésre, valamint beépített és alapértelmezett adatvédelemre van szükség” című véleményének összefoglalója (2016/C 67/05) 1. o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TEXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:067:FULL&from=MT> (2022.08.22)

Az alapjogok magánjogi viszonyokban való érvényesülése kapcsán úgy gondolom, hogy az emberi méltóság, illetve az abból levezetett alapjogok korlátozhatatlanságának gondolata meghaladott, hiszen jogszabályi szinten is több példát láthatunk a korlátozás elismerésére. Továbbá mindenképpen elhatárolandó egymástól az alkotmányjogból eredő alapjogok a polgári jogból származó személyiségi jogok. Ebből kifolyólag meghaladott, és magával az érintettel szemben nem fair kizárni a személyiségi jogok vagyoni felhasználásának lehetőségét.

Úgy gondolom a médiajog, filmipar területe – ahol szintén személyiségjegyeket, képmást és hangfelvételt ellenszolgáltatás fejében használnak fel - jó példaként szolgálhat a személyes adatok, mint személyiségjegyek felhasználása során abban a tekintetben, hogy nem általában tilalmazott a vagyoni érték fejében való felhasználás, hanem kidolgozásra került a védelemnek egy olyan érinthetetlen magja, ami az érintett döntésétől és hozzájárulásától függetlenül jogellenes. Érdeemes lenne azonban ha jogalkotással proaktív védelem kerülne kidolgozásra, és nem reduktív módon, bírósági és hatósági joggyakorlattal kívánnának – egyébként az állam intézményvédelmi kötelezettségéből fakadó – a védelmi feladatoknak megfelelni.